

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

ЛУЦЬК – 2025

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ
Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
(15 травня 2025 року)

Луцьк – 2025

УДК 373.2(082)

Д 71

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 21.05.2025 року)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації».
Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Антонюк В. З. кандидат педагогічних наук, доцент; Бартків О. С., кандидат педагогічних наук, доцент; Гавриш Н. В., доктор педагогічних наук, професор; Дурманенко О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент; Ємчик О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент; Заремба Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); Здіховський А. М. старший викладач; Мельник І. М., кандидат педагогічних наук, доцент; Семенов О.С., доктор педагогічних наук, професор (голова); Семенова Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор; Смолюк С.В., кандидат педагогічних наук, доцент; Фенко М.Я., кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: Богдан І. О.

Рецензенти:

Андрющенко Т. К., доктор педагогічних наук, професор, Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Улюкаєва І. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету

© Волинський національний університет імені Лесі Українки
© Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
© Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	12
Ваганова Наталія	12
ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	12
Ващук Ірина.....	16
УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	16
Вавдіюк Таїса	20
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	20
Вишинська Анастасія.....	23
Андріюк Серафима.....	23
ТВОРЧА ОБДАРОВАНІСТЬ ДІТЕЙ ЯК ФАКТОР ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....	23
Вишинська Анастасія.....	26
Мельничук Анна.....	26
РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ.....	26
Гаврилюк Марія.....	30
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	30
Йовчик Анастасія	33
СТРУКТУРА ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	33
Капітула Ангеліна	37
Андріюк Серафима.....	37

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ	37
Капітула Ангеліна	40
Тимчук Олександра	40
СИНДРОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ І ГІПЕРАКТИВНОСТІ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ	40
Капітула Ангеліна	43
ОБДАРОВАНІСТЬ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ	43
Клець Тетяна.....	47
ВИКОРИСТАННЯ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЯК ЗАСОБУ НАОЧНОСТІ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	47
Кордиш Ольга.....	53
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	53
Корінчук Анастасія	55
ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	55
Козак Надія	59
ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	59
Левчик Юлія	64
КУЛЬТУРА ДЕМОКРАТІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: РІВНІСТЬ І ПРИЙНЯТТЯ	64
Люшина Юлія	68
ОПТИМАЛЬНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНOSTІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ СІМ'Ї ТА РОДИНІ.....	68
Люшина Юлія	71

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ КРЕАТИВНОСТІ ТА ТВОРЧОСТІ. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ.....	71
Люсік Софія.....	75
КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ, ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ	75
Луцюк Дарина	77
ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ІЗ ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ.....	77
Луцюк Дарина	82
Тимчук Олександра.....	82
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	82
Литвинюк Анна	86
ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧОГО ОБ'ЄДНАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІНТЕРЕСАМИ	86
Мельничук Анна.....	89
Вишинська Анастасія.....	89
ТВОРЧА ОБДАРОВАНІСТЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ, ВИЯВЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ	89
Моргун Андріана.....	93
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОМФОРТУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ.....	93
Музичко Юлія	96
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У	

ПІЗНАВАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ	96
Осіпович Вікторія.....	100
ЧИННИКИ ЩО СТИМУЛЮЮТЬ ФОРМУВАННЯ	
ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	100
Остапчук Юлія	103
ЗНАЧЕННЯ ЕКСКУРСІЙ У ФОРМУВАННІ	
ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	103
Приймачук Марія	108
МЕТОД ФОКАЛЬНОГО ОБ'ЄКТА.....	108
Руденський Ростислав.....	111
НАСТІЛЬНІ ІГРИ В СТРУКТУРІ ІГРОВОЇ	
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	111
Шевчик Ірина.....	114
ПОМИЛКИ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ ОБДАРОВАНИХ	
ДІТЕЙ.....	114
Швець Оксана	117
СПЕЦИФІКА ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО	
НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	118
Сорочук Катерина	122
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО	
КОЛЕКТИВУ І БАТЬКІВ У СІМЕЙНОМУ	
ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	123
Талімончук Вікторія.....	127
РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ПІЗНАВАЛЬНОМУ	
РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	127
Туркевич Дарина	131
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	
ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ П'ЯТОГО	

РОКУ ЖИТТЯ	131
Тимчук Олександра	135
Луцюк Дарина	135
ПОНЯТТЯ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ	
ОСОБИСТОСТІ	135
Юнак Мар'яна	139
ПРОСТОРОВА ПОВЕДІНКА ДИТИНИ ТА	
СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС У ГРУПІ	139
Юнак Мар'яна	143
РОЛЬ СІМ'Ї У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	143
СЕКЦІЯ 2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	148
Вішталенко Юлія.....	148
Семенова Наталія	148
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО	
ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК	
ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО	
СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	148
Крук Дарина.....	152
ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У	
РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ	152
Мельничук Анна.....	156
ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ	
ОСВІТИ.....	156
Міщук Юліана	159
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖОСОБИСТІСНИХ	
ВЗАЄМИН ДОШКІЛЬНИКІВ З ДОРОСЛИМИ В	

УМОВАХ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	159
Чернета Лілія	163
РОЛЬ ГРИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ	163
СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І	
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	167
Андріюк Серафима.....	167
Капітула Ангеліна	167
ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА: РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗДО.....	167
Андріюк Серафима.....	171
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	172
Бабій Віта.....	176
МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ.....	176
Ваганов Руслан	178
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	178
Гаврилюк Марія.....	182
ВИКОРИСТАННЯ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ПІД ЧАС СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	182
Данчо Вікторія.....	186
КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ	

ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ	186
Дурманенко Олександр	190
Дурманенко Оксана	190
КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ЧИ НОВІ ЗАГРОЗИ?	190
Серафинюк Наталія	194
ГОТОВНІСТЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ЖИТТЯ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	195
Чернюк Оксана,	200
ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО ЯК ЧИННИК ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	200
СЕКЦІЯ 4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК	
ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	204
Бартків Оксана	204
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	204
Ємчик Олександра	208
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТОСУНКІВ ДЛЯ СМАРТФОНА У РОБОТІ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	208
Кузьмик Алла	213
ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	213
Мельник Ірина	215
ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗДО	215

Смолюк Світлана.....	219
МЕТОДИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ	
ВИХОВАТЕЛЯ.....	219
Яструб Оксана	221
УЗГОДЖЕНІСТЬ У ФОРМУВАННІ	
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ	
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	222

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ваганова Наталія

*Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.І. Семенова

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасному суспільстві спостерігається запит на особистість, здатну брати на себе відповідальність за свої дії, рішення, стосунки з людьми та навколишнє середовище. Формування цієї якості варто починати ще в дошкільному віці, коли закладаються основи морального саморегулювання.

Почуття відповідальності є однією з ключових моральних якостей, що впливає на подальшу соціальну адаптацію дитини, її успішність у школі та взаємодію з соціумом.

В сучасній педагогічній, психологічній та філософській літературі моральна відповідальність розглядається як провідна риса сформованої особистості. Психологопедагогічні дослідження доводять, що дошкільний вік є періодом початкового становлення особистості. Саме у перші роки життя закладаються основи гуманізму, розвиваються моральні уявлення, почуття, звички, які визначають подальший розвиток особистості. У сучасних трактуваннях особистістю називають соціальну істоту, котра вільно та відповідально визначає свою позицію серед інших, тобто відповідально самовизначається [3, с. 61].

У психолого-педагогічній науці відповідальність розглядається як:

- здатність особистості усвідомлювати та приймати наслідки своїх вчинків;
- готовність діяти відповідно до соціальних норм та очікувань;
- вияв морального ставлення до власних обов'язків та інших людей.

На думку Л. Виготського, формування відповідальності пов'язане з розвитком волевих якостей, самосвідомості та внутрішньої мотивації дитини.

К. Роджерс вбачав основу відповідальності у довірі до дитини та створенні гуманістичного виховного середовища.

Відповідальність є важливою складовою особистісного зростання дошкільника, інтегрованим показником його моральної вихованості і у своїй розвинутій формі передбачає самопокладання, ініціативу, дію за власною спонукую, без заохочень ззовні. Визначаючи її як базову якість у дошкільному дитинстві, вчені зазначають, що вона включає серйозне ставлення до обов'язків, здатність надавати перевагу обов'язку перед розвагою; відповідати перед іншими за свої рішення та їхні наслідки; дотримання даного комусь слова, виконання обіцянки; послідовність у словах та вчинках; відчуття межі припустимої поведінки; бажання самовдосконалюватися; готовність визнати свої помилки; повинитися, розкаятися; вміння з власного бажання братися за складну або копітку справу [3, с. 69].

Віковими особливостями розвитку відповідальності у старших дошкільників є:

- здатність розуміти прості обов'язки (чергування, догляд за речами, допомога одноліткам);
- вміння співпереживати, аналізувати прості моральні ситуації;
- бажання виконувати завдання не лише заради похвали, а й із внутрішнього бажання бути корисним;
- здатність виявляти ініціативу та доводити справу до кінця.

Цей період є сенситивним для формування моральних цінностей і норм, у тому числі відповідальності.

Вихователь є провідником у моральному розвитку дитини. Основні напрями його діяльності:

- планування виховної роботи з урахуванням завдань формування відповідальності;

- організація середовища, яке сприяє самостійності: чергування, персональні завдання;
- педагогічне спостереження і корекція поведінки не через покарання, а через розмову, роз'яснення, моральне підкріплення;
- підтримка емоційної безпеки, що дозволяє дитині пробувати, помилятися і виправлятися.

Основними методами виховання відповідальності вважають переконання і вправлення. Дуже важливо, щоб і батьки і вихователі створювали сприятливі умови для вправлення дітей у відповідальних вчинках, у формуванні стійких навичок і звичок.

Основою формування відповідальності є:

- знання про те, що належить робити;
- особистісний смисл діяльності;
- переживання і звички, що сприяють єдності свідомості й поведінки дитини.

Відповідальність формується у різних видах діяльності:

- при самообслуговуванні;
- у грі;
- під час допомоги батькам та іншим дорослим;
- у спільній трудовій діяльності дітей, яку можна організовувати у старшому дошкільному віці як у родині, так і у дитячому садку.

Етапи формування відповідальності:

- початковий етап — засвоєння суті вимог і прояви відповідальності носять зовнішній характер через неможливість вчиняти інакше;
- етап усвідомлення — відповідальність проявляється відповідно до усвідомлення своїх обов'язків;
- завершальний етап — у дитини з'являється вимогливість до себе, усвідомлення власної відповідальності [1, с. 24].

Про важливість родинного виховання молодого покоління зазначено в Конституції України, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI

століття), Концепції національного виховання, Національних програмах «Діти України» та «Українська родина», інших державних документах. Зокрема, в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), формулюються завдання сім'ї, батьки визначаються як перші педагоги дитини, які «покликані створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу. Сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей» [2].

Формування моральних засад особистості, розвиток емоційної сфери дитини, виховання поваги до батьків, рідних, старших і суспільства загалом значною мірою залежить саме від сім'ї. На відміну від дошкільного закладу, сім'я має ширші можливості виховного впливу, оскільки об'єднує представників різного віку, статі та професій, а дорослі можуть взаємодіяти з дитиною в різних життєвих обставинах. Зазвичай кілька дорослих членів родини беруть участь у вихованні однієї дитини. Порівняно з іншими соціальними інституціями, вплив родини є більш тривалим і безперервним, що й зумовлює її незамінну, позитивну роль у розвитку дошкільника.

Важливою умовою виховання відповідальності є узгодженість вимог у родині та в закладі дошкільної освіти. Спільні заходи, консультації, щоденне спілкування з батьками сприяють єдності виховного впливу.

Виховання відповідальності – це поступовий процес, який вимагає систематичної роботи, довіри до дитини, партнерського підходу з боку дорослих. Лише через активне залучення, підтримку ініціативи та моральне виховання ми можемо сформувати у дошкільника готовність діяти відповідально.

Список використаних джерел:

1. Гурляєва, Т. Виховуємо відповідальність у дошкільників / Тетяна Гурляєва // Вихователь-методист дошкільного закл. – 2012. – № 5. – С. 19–29.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К., 1994. – 62 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посібник / [наук. ред. О. Л. Кононко]. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.

Ващук Ірина

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. І. Алендарь

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти. Саме в цьому віці закладаються основи фізичного, психічного та соціального здоров'я, формуються звички, які впливають на подальше життя дитини. Засоби фізичної культури відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяють не лише фізичному розвитку, а й вихованню дисципліни, відповідальності, позитивного ставлення до власного здоров'я.

Здоровий спосіб життя у дошкільному віці є основою для гармонійного розвитку дитини. Важливість здорового способу життя полягає у тому, що дошкільний вік є періодом закладення основ моторної, емоційної та соціальної активності. Щоб здоровий спосіб життя успішно сформувався до процесу повинні бути залучені батьки та педагоги закладів дошкільної освіти.

Досліджуючи різні аспекти проблеми здоров'я, науковці з'ясували чинники, які сприяють його формуванню, збереженню та зміцненню. Їх необхідно враховувати при побудові педагогічного процесу з метою навчання дітей керувати власним здоров'ям. Чинники, які впливають окремо на кожний із компонентів здоров'я:

- формуванню фізичного здоров'я сприяють системи харчування, дихання, фізичних навантажень, загартування, гігієнічних процедур.
- на стан психічного здоров'я впливає ставлення людини до себе, інших людей, життя в цілому; життєві цілі й цінності.
- на підтримку соціального здоров'я впливає особистісне самовизначення, реалізованість у соціумі, задоволення сімейним і соціальним

статусом тощо. У період дошкільного дитинства закладаються основи здорового способу життя. Є комплексне визначення здорової дитини дошкільного віку як життєрадісного, активного, допитливого, стійкого до несприятливих зовнішньо середовищних факторів, витривалого і сильного, з високим рівнем фізичного і розумового розвитку.

Педагоги закладів дошкільної освіти зобов'язані створювати сприятливі умови для реалізації здоров'язберігаючого середовища. Це включає спільне планування фізкультурних заходів, спрямованих на підвищення витривалості, пластичності та сили.

Значна увага приділяється застосуванню регулярних прогулянок на свіжому повітрі та проведення рухливих ігор на природі. Вони забезпечують енергетичного балансу, зміцнюють систему дихання та серцево-судинну систему.

Дослідники розглядають педагогічне середовище як систему впливу та умови, що сприяють формуванню особистості та також бачать його як середовище можливостей для розвитку базових цінностей дитини, зокрема здоров'я. Найдетальніше параметри організації предметно-розвивального середовища з валеологічним акцентом у закладах дошкільної освіти викладені в парціальній програмі Л.В. Лохвицької «Про себе треба знати, про себе треба дбати».

Матеріально-технічне забезпечення: територія ЗДО (ландшафтні та архітектурні об'єкти, ігрові майданчики) загалом, у т. ч. сад, город, зимовий сад, фізкультурний майданчик, «екологічна кімната» (кімната природи), екологічна стежина, кімната психологічного розвантаження (кімната психолога), фізкультурна зала, музично-хореографічна зала, тренажерна зала, кімната здоров'я, басейн, фітотівальня, маніпуляційний кабінет, фізіотерапевтичний кабінет.

Обладнання приміщень має відповідати санітарним нормам; бути безпечним, надійно закріпленим.

Оздоровче обладнання: інгалятори, киснево-синглетна установка (для пиття кисневих коктейлів), тубус-кварц, зволожувачі повітря, світильник Чижевського, сольові лампи, кварцові лампи, аромалампи, масажери (вібромасажери), тренажери (у разі потреби, відповідно до освітнього напрямку дошкільного навчального закладу). У групових кімнатах специфіка підбору та облаштування предметного-ігрового осередку здоров'я та безпеки полягає в тому, що матеріали динамічно розміщуватимуться в різних осередках активної діяльності дітей та обов'язково з урахуванням правил техніки безпеки, щоб не зашкодити їхньому здоров'ю.

В ігровому осередку розміщують атрибути до сюжетно-рольових ігор: «Аптека», «Поліклініка», «Лікарня», «Дитячий садок», за допомогою яких дитина відтворюватиме свої знання про здоров'я і необхідність його збереження. Через гру вона вирішуватиме питання психічного та психологічного здоров'я, розв'язуватиме конфлікти і суперечки, забезпечуватиме в такий спосіб психологічну і соціальну безпеку. Діти відтворюють свій життєвий досвід – візит до лікаря, піклування про охайність тощо. В осередку є чоловічий і жіночий одяг для перевдягання, що дасть дітям змогу визначити, люди якої статі мають його носити; лялькова білизна, а також постільна білизна, яку треба періодично змінювати. Використання дитячого посуду сприятиме вправлянню дітей у дотриманні правил культури харчування та безпечного поведіння в навколишньому середовищі.

В умивальній кімнаті шафи (полиці) для зберігання речей особистої гігієни повинні бути міцно закріпленими. Необхідно забезпечувати дітей милом. Раз на тиждень та в міру забруднення замінювати рушнички для витирання рук, обличчя і ніг. Також доцільно, щоб кожна дитина мала свою нішу, де є ляля чи махрова рукавичка, якою обтирають тіло. Зубну щітку, пасту чи порошок, мочалку, гребінець, чашечку для полоскання рота розміщують окремо для кожної дитини. Замінюють їх залежно від зношування. Бажано, щоб усі ці речі були позначені та підписані іменами дітей. У спортивному (фізкультурному) осередку (міні-стадіоні) зберігають

різноманітне гімнастичне обладнання, тренажери, спортивні іграшки, килимки для загартовування. Форму їх і наповнюваність для проведення загартовування і масажування чергують залежно від пори року.

Не менш важливим є психологічний аспект формування здорового способу життя. Дитина краще засвоює нові звички у безконфліктному, комфортному середовищі, де її ініціативи підтримуються, а досягнення відзначаються. У цьому контексті значну роль відіграє педагог, який створює атмосферу довіри та заохочує до самостійної активності.

Окрім фізичної активності, увага приділяється й іншим складовим здорового способу життя, таким як збалансоване харчування, дотримання режиму дня та гігієнічні навички. Наприклад, введення у розпорядок дня «вітамінних хвилинок» або кулінарних майстер-класів дозволяє дітям краще розуміти важливість здорової їжі.

Наукові дослідження доводять, що комплексний підхід, який об'єднує фізичну культуру, правильне харчування та психологічний комфорт, забезпечує найбільший ефект у формуванні здорового способу життя у дошкільнят.

Узагальнюючи, слід зазначити, що формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку є ключовим завданням як для педагогів, так і для батьків. Засоби фізичної культури відіграють визначальну роль у цьому процесі, забезпечуючи розвиток фізичних, емоційних та соціальних навичок.

Систематична робота над упровадженням фізкультурно-оздоровчих заходів, організація активного дозвілля, формування корисних звичок і створення комфортного середовища сприяють гармонійному розвитку дитини. Особлива увага має бути приділена співпраці між закладами дошкільної освіти та сім'єю, адже лише за умови їхнього єднання можна досягти найвищих результатів.

Таким чином, формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку – це комплексний процес, що потребує цілеспрямованої роботи педагогів, батьків і суспільства загалом. Засоби фізичної культури є ефективним інструментом у цьому процесі, оскільки сприяють не лише фізичному розвитку,

а й формуванню ціннісного ставлення до здоров'я. Створення сприятливих умов у закладах дошкільної освіти, підтримка родини та системна робота з дітьми – запорука формування здорового покоління.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-vukrayini>
2. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014.
3. Богініч О. Л. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку. О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. К. : Генеза, 2013. (Серія "Настільна книжка вихователя").

Вавдіюк Таїса

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л. Дурманенко

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

У сучасному суспільстві, орієнтованому на інновації та нестандартні підходи, все більшого значення набуває розвиток творчого потенціалу особистості з раннього віку. Особливу увагу науковців і практиків привертає проблема виявлення та розвитку творчої обдарованості у дітей як передумови їх подальшої самореалізації та успішної соціалізації.

У науковій літературі термін творча обдарованість трактується як система інтелектуальних, емоційно-вольових і мотиваційних характеристик особистості, що забезпечують здатність до створення нових, оригінальних і суспільно значущих ідей або продуктів діяльності. Згідно з Л. Виготським, творчість є здатністю до уяви, що ґрунтується на досвіді, але створює нове.

Дж. Гілфорд, А. Маслоу та Е. Торренс вказували на важливість таких показників творчості, як гнучкість, оригінальність, здатність до трансформацій [2].

Психологічний портрет творчо обдарованої дитини включає високу пізнавальну активність, уяву, допитливість, схильність до фантазування, емоційну чутливість, незалежність мислення. Такі діти часто мають нестандартне бачення ситуацій, задають багато питань, легко створюють нові ідеї, але можуть виявляти непосидючість або труднощі в дотриманні інструкцій.

Раннє виявлення таких проявів є важливою умовою для створення індивідуальної траєкторії розвитку дитини.

Розвиток творчої обдарованості потребує спеціально організованого середовища. Серед ефективних педагогічних умов можна виокремити: використання ігрових та проблемно-пошукових методів навчання; забезпечення свободи вибору та самовираження дитини; підтримка ініціативи, експериментування, нестандартного мислення; організація індивідуальної та групової діяльності творчого спрямування; застосування методик діагностики та розвитку креативного мислення (наприклад, тест Торренса, метод асоціацій, мозкові штурми) [1].

Не менш важливим є позитивне емоційне тло в навчально-виховному процесі, довірливі стосунки між педагогом і дитиною, визнання індивідуальних досягнень.

Творчість - це здатність створювати щось нове, оригінальне, не за шаблоном. Для дітей дошкільного віку, творчість — природний процес, який проявляється в уявній грі, малюванні, ліпленні, вигадуванні історій. Саме в цей період формуються основи креативного потенціалу особистості.

Творче мислення - це особливий тип мислення, який характеризується: оригінальністю (нестандартними ідеями), гнучкістю (здатністю швидко змінювати хід думок), умінням бачити нові зв'язки між предметами та явищами.

У дітей це мислення виявляється у здатності вигадувати альтернативні рішення, придумувати нові ігрові сюжети, використовувати предмети не за призначенням у творчих цілях [3].

Креативність - це більш широкий термін, який охоплює не лише мислення, а й поведінкову ініціативність, емоційну виразність, потребу у самовираженні. Креативні дошкільники активно створюють нове в ігровій, художній, мовленнєвій та руховій діяльності. Вони мають багату уяву, гнучке мовлення, не бояться експериментувати.

Творча обдарованість — це не лише інтелектуальна перевага, а й здатність глибоко емоційно переживати, виявляти чутливість до краси, створювати щось нове, оригінальне.

Ознаки творчо обдарованої дитини: живе уявлення, фантазія; швидке, гнучке мислення; потреба у самовираженні; схильність до імпровізації; чутливість до кольору, форми, звуків; незвичне бачення звичних речей.

У системі інклюзивної освіти важливо враховувати, що діти з ООП також можуть бути творчо обдарованими, але їхня обдарованість може проявлятися нестандартно, через: високу зорову чи музичну чутливість (наприклад, у дітей з аутизмом); незвичну логіку або абстрактне мислення (у дітей з труднощами навчання); сильну емоційність, оригінальні форми комунікації.

Завдання педагогів у ЗДО — не лише виявити, а й створити умови для розвитку творчості всіх дітей: через адаптацію середовища, індивідуальний підхід, вільну діяльність, спільні проєкти [4].

Творча обдарованість у дошкільників — це унікальне поєднання уяви, чутливості, мислення та емоцій. У контексті інклюзивної освіти надзвичайно важливо вчасно помічати й підтримувати творчі прояви у кожної дитини, незалежно від її індивідуальних можливостей. Це сприяє формуванню самоповаги, внутрішньої мотивації та гармонійного розвитку особистості.

Таким чином, творча обдарованість дітей є багатовимірним феноменом, що формується під впливом як індивідуально-психологічних, так і соціально-педагогічних чинників. Розвиток дитячої креативності потребує

цілеспрямованої підтримки як у родинному, так і в освітньому середовищі. Завдання педагога — створити умови, які забезпечують максимальне розкриття творчого потенціалу кожної дитини. Батьки відіграють ключову роль у формуванні творчого потенціалу. Стимулювання цікавості, спільна творча діяльність (малювання, конструювання, розповідання історій), доступ до різноманітного досвіду сприяють збагаченню уявлень дитини про світ та формуванню у неї образного мислення. Водночас важливо уникати гіперопіки, надмірного контролю, жорсткої регламентації — факторів, що пригнічують креативність.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Дошкільна педагогіка. Київ. Освіта, 2012. С. 75–89.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. С. 62–80.
3. Лисіна М. І. Психологічна готовність дітей до творчої діяльності. Київ: Наукова думка. 2001. С. 40–55.
4. Гребенюк О. П. Креативність у дітей дошкільного віку: методичні підходи. Дошкільне виховання. № 5, 2017. С. 15–18.

Вишинська Анастасія

Андріюк Серафима

Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л. Дурманенко

ТВОРЧА ОБДАРОВАНІСТЬ ДІТЕЙ ЯК ФАКТОР ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі питання розвитку творчих здібностей дитини набуває особливого значення. Творча обдарованість — це не лише здатність до створення мистецьких творів, а й уміння нестандартно мислити, вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї. Виявлення та підтримка творчо обдарованих дітей — важливе завдання як для педагогів, так і для батьків.

У світі, що стрімко змінюється, творче мислення та інноваційність набувають особливої цінності. Саме тому питання розвитку творчої обдарованості дітей є надзвичайно актуальним і важливим для формування успішного майбутнього нашого суспільства.

Обдарованість — це система, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною вищих (незвичайних, неабияких) результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми. Обдарована дитина — це дитина, яка має яскраві й очевидні, іноді видатні досягнення (або внутрішні передумови таких досягнень) у тому або іншому виді діяльності. Б.М.Теплов зазначав, що «при встановленні основних понять вчення про обдарованість найбільш зручно виходити з поняття «здібність» [2, с.16].

Творча обдарованість – це сукупність інтелектуальних, емоційних і мотиваційних характеристик, що дозволяють дитині створювати оригінальні продукти діяльності у різних сферах. Така обдарованість часто проявляється ще в дошкільному або молодшому шкільному віці.

На відміну від інтелектуальної обдарованості, яка часто пов'язана з високим рівнем знань та логічним мисленням, творча обдарованість проявляється у здатності дитини генерувати нові, оригінальні ідеї, нестандартно розв'язувати проблеми, бачити звичні речі під іншим кутом та створювати щось нове і цінне. Це може проявлятися в різних сферах: у мистецтві (малювання, музика, література, театр), у технічній творчості (конструювання, винахідництво), у науковій діяльності (формулювання гіпотез, проведення експериментів) та навіть у соціальній взаємодії (лідерство, організаторські здібності).

Педагог повинен бути не лише наставником, а й партнером дитини у творчому процесі. Особливу роль відіграє індивідуальний підхід, врахування інтересів і потреб дитини.[1]

Ознаки творчої обдарованості: яскраво виражена уява, широкий кругозір, здатність до нестандартного мислення, глибокий інтерес до певної сфери, висока мотивація до самовираження, емоційна чутливість і вразливість.

Педагоги та батьки повинні створити сприятливе середовище, яке сприятиме розвитку творчості. Дорослі – батьки, педагоги, вихователі – відіграють вирішальну роль у розкритті та підтримці творчого потенціалу дітей. Їхнє завдання полягає не в тому, щоб "навчити" дитину бути творчою, а в тому, щоб створити сприятливі умови для самовираження та розвитку її унікальних здібностей. Важливо не лише надавати дитині знання, а й стимулювати її до самостійного пошуку нових рішень, експериментів, спілкування з однодумцями. Це передбачає:

Заохочення допитливості та дослідницької діяльності. Підтримуйте запитання дитини, допомагайте знаходити відповіді, створюйте можливості для експериментів. Створення безпечного та підтримуючого середовища. Дозвольте дитині помилятися, не критикуйте її перші спроби, цінують процес творчості, а не лише результат. Надання можливостей для самовираження. Забезпечте доступ до різноманітних матеріалів та видів діяльності (малювання, ліплення, музика, конструювання, письмо тощо). Розвиток уяви та фантазії. Читайте казки, грайте в рольові ігри, заохочуйте дитину до вигадкування історій. Стимулювання критичного мислення. Задавайте відкриті запитання, пропонуйте розглядати проблеми з різних точок зору. Організація творчих проєктів та завдань. Залучайте дітей до виконання завдань, які вимагають нестандартних рішень та генерування нових ідей. Повага до індивідуальності. Пам'ятайте, що кожна дитина унікальна, і її творчі здібності можуть проявлятися по-різному. Не порівнюйте її з іншими. Створення можливостей для спілкування та обміну ідеями. Заохочуйте участь у гуртках, студіях, конкурсах та інших творчих заходах.

Успішна реалізація творчого потенціалу обдарованих дітей залежить від співпраці сім'ї, школи та соціального оточення. Спільна робота батьків і педагогів сприяє гармонійному розвитку особистості. [3]

Методи розвитку творчості: використання ігрових технологій, участь у гуртках, конкурсах, олімпіадах, підтримка ініціатив та ідей дитини, стимулювання критичного мислення, розв'язання творчих задач і проєктів.

Підтримка творчо обдарованої дитини – це інвестиція в її майбутнє. Такі діти можуть стати інноваторами, лідерами, митцями, які змінюють світ. Тому важливо вчасно розпізнати обдарованість і створити умови для її розвитку.

Творча обдарованість дітей – це безцінний скарб, який потребує дбайливого ставлення та всебічної підтримки. Створюючи сприятливе середовище, заохочуючи допитливість, розвиваючи уяву та надаючи можливості для самовираження, ми допомагаємо розкрити унікальний потенціал кожної дитини та інвестуємо в майбутнє нашої країни. Пам'ятаймо, що кожна дитина має іскру творчості, головне – допомогти їй розгорітися яскравим полум'ям.

Список використаних джерел:

1. Козак Л. В. Обдаровані діти: діагностика, розвиток, підтримка. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2014.
2. Моляко, В. А. Психологія творчо обдарованої особистості. Київ: Наукова думка, 2018.
3. Рибалка В.В. Психологія творчості та обдарованості. К.: Центр учбової літератури, 2011.
4. Sternberg, R. J. Creativity and Intelligence: A Contrasting Relationship. New York: Cambridge University Press, 2016.

Вишинська Анастасія

Мельничук Анна

Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О.С. Семенов

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Дошкільний вік – унікальний період у житті кожної дитини, час інтенсивного розвитку всіх сфер її особистості. Одним із ключових завдань

сучасної системи виховної роботи є всебічний розвиток дитини, де особливе місце посідає формування творчої особистості. Саме в цей період закладаються фундамент креативного мислення, уяви, фантазії та здатності до самовираження, що є визначальними для подальшого успіху та самореалізації особистості в сучасному світі. Система виховної роботи в дошкільному закладі має бути спрямована на створення оптимальних умов для розкриття творчого потенціалу кожної дитини.

У законі України «Про освіту» наголошується що метою освіти є всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей талантів [3, с.14]

Розвиток творчої особистості дитини дошкільного віку – це цілеспрямований процес, що охоплює різні аспекти виховної роботи та передбачає створення сприятливих умов для розкриття її природного творчого потенціалу. Система виховної роботи в дошкільному закладі має бути побудована таким чином, щоб стимулювати дитячу допитливість, заохочувати експериментування, підтримувати ініціативу та надавати можливості для вільного самовираження.

Психологічний словник визначає, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї «здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [4, с. 289].

Ключові напрямки розвитку творчої особистості дошкільника включають: розвиток уяви та фантазії, стимулювання креативного мислення, формування навичок самовираження, розвиток допитливості та пізнавальної активності, виховання емоційної чутливості та емпатії, формування естетичного смаку та чутливості до прекрасного.

У дошкільному віці уява дитини є особливо яскравою та гнучкою. Завдання педагога полягає в тому, щоб створювати умови для її активного розвитку через ігри, розповіді, казкові сюжети, моделювання уявних ситуацій.

Важливо заохочувати дітей до мрій, вигадування незвичайних історій та перетворення звичайних предметів на чарівні інструменти.

Креативність – це здатність генерувати нові ідеї, нестандартно розв'язувати проблеми та знаходити оригінальні підходи. У дошкільному віці це проявляється в дитячих запитаннях, пошуку різних способів виконання завдань, бажанні експериментувати. Педагог має підтримувати дитячу допитливість, ставити проблемні запитання, заохочувати до пошуку власних відповідей та рішень. Творчість нерозривно пов'язана з можливістю виражати свої думки, почуття та ідеї. У дошкільному віці це відбувається через різні види художньої діяльності: малювання, ліплення, аплікацію, музику, танець, театралізовані ігри. Важливо надавати дітям різноманітні матеріали, знайомити з різними техніками та підтримувати їхнє бажання творити без страху критики.

Дитяча допитливість є потужним рушієм творчості. Педагог має підтримувати інтерес дітей до навколишнього світу, заохочувати їхні запитання, організовувати спостереження, досліди та експерименти. Пізнавальна активність стимулює уяву та спонукає до пошуку нових знань і вражень, які потім можуть бути відображені у творчості. Емоційний інтелект є важливою складовою творчої особистості. Розвиток здатності розуміти власні емоції та емоції інших, співпереживати, виражати свої почуття в прийнятній формі сприяє глибшому та змістовнішому самовираженню у творчості. Знайомство з різними видами мистецтва, спостереження за красою природи, розвиток вміння бачити гармонію та виразність у навколишньому світі збагачують емоційний світ дитини та надихають на власну творчість.

З погляду сучасної педагогіки важливе значення у розвитку особистості має творчий потенціал – «здатність людини оригінально і конструктивно мислити, успішно розв'язувати нові задачі, тобто творчо діяти у нових ситуаціях». [2, 47]

Для успішного розвитку творчої особистості дошкільника необхідно використовувати різноманітні методи та форми роботи, серед яких особливе місце займають:

Ігрова діяльність, провідна діяльність дошкільника, яка надає безмежні можливості для розвитку уяви, фантазії, імпровізації та соціальної взаємодії. Сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі та творчі ігри є потужним інструментом формування креативності. Художня діяльність, забезпечення дітей якісними та різноманітними матеріалами для малювання, ліплення, аплікації, конструювання. Заохочення до експериментування з кольором, формою, фактурою, використання нетрадиційних технік.

Музична діяльність, слухання музики різних жанрів, співи, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах сприяють розвитку емоційної сфери, музичного слуху, ритму та творчої уяви. Театралізована діяльність, розігрування казок, віршів, інсценівок, пальчиковий та ляльковий театр розвивають уяву, емоційну виразність, вміння передавати образи та імпровізувати. Мовленнєва діяльність, складання розповідей, казок, описів, відгадування та складання загадок, ігри зі словами стимулюють розвиток зв'язного мовлення та творчої уяви. Дослідницько-пошукова діяльність, проведення простих дослідів, експериментів, спостережень за природою пробуджують допитливість та стимулюють творче мислення. Проектна діяльність, залучення дітей до виконання невеликих творчих проектів за їхніми інтересами, де вони можуть самостійно визначати мету, планувати дії та втілювати свої ідеї.

Педагоги доводять, що у дошкільнят величезний творчий природний потенціал, який за різними причинами не завжди реалізується повністю. Тому дуже важливо створити таку ситуацію, яка б сприяла бурхливому сплеску дитячої фантазії, атмосферу творчого натхнення». [1, 206]

Система виховної роботи в дошкільному закладі відіграє ключову роль у цьому процесі. Створюючи сприятливе, натхненне середовище, використовуючи різноманітні методи та форми роботи, підтримуючи дитячу

ініціативу та заохочуючи їхні творчі пошуки, ми не лише допомагаємо розкрити індивідуальний потенціал кожної дитини, але й виховуємо покоління новаторів, здатних мислити вільно, генерувати нові ідеї та адаптуватися до швидкозмінного світу.

Отже, ми переконалися, що розвиток творчої особистості дитини дошкільного віку є не просто бажаним аспектом, а нагальною потребою сучасної освіти. Саме в цей сенситивний період закладається фундамент креативності, уяви та здатності до нестандартного мислення, які стануть у нагоді дитині впродовж усього її життя.

Кожна дитина – це унікальна творча особистість, яка чекає на свій час, щоб розквітнути. Наше завдання як педагогів – створити для цього всі необхідні умови, стати мудрими наставниками та щирими шанувальниками їхніх перших творчих кроків. Інвестуючи в розвиток творчості сьогодні, ми інвестуємо в успішне та гармонійне майбутнє наших дітей та нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньомовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, – К.: Видавничий дім «Слово», 2006. – 304 с.
2. Гулько Ю. А. Розвиток творчого потенціалу дошкільників / Ю. А. Гулько, Н. Г Рубель // Обдарована дитина. – 2005. – № 6. – С. 47- 52.
3. Закон України «Про освіту». — К. : Генеза, 1996.— С. 3—4.
4. Краткий психологический словарь. — М., 1985. — 351 с.

Гаврилюк Марія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент І. М. Мельник

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна дошкільна освіта перебуває у процесі пошуку рішень для актуальних викликів сьогодення. У сфері духовно-морального виховання дітей

необхідно враховувати суперечності, зокрема зростання ролі цифрових технологій, що сприяє прогресу, але водночас може посилювати домінування матеріальних цінностей, що негативно впливає на духовний розвиток особистості дитини. Тому завдання духовно-морального виховання дошкільнят слід реалізовувати, спираючись на зміст Базового компоненту дошкільньої освіти, застосовуючи сучасні підходи до навчання та виховання, що поєднують наукові знання, народну педагогіку, педагогічну спадщину видатних мислителів та сучасні державні вимоги [3].

Дошкільний вік є важливим періодом формування соціальних моделей поведінки та моральних принципів. До семи років у дитини закладаються основи духовності через оволодіння мовою, активне спілкування, наслідування дорослих і розвиток співпереживання. Її особистість формується через залучення до культури, яка існує протягом тривалого часу [3].

Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку є однією з основних складових цілісного розвитку особистості. У дошкільному віці формується основа моральних цінностей, переконань та поведінкових норм, що визначають подальше формування характеру та світогляду дитини.

Поняття духовно-морального виховання охоплює процес формування у дитини високих моральних ідеалів, гуманістичних цінностей, здатності до емпатії, поваги до інших людей, природи, культурних надбань суспільства. Цей процес спрямований на розвиток духовної культури, внутрішнього світу дитини, формування її моральних установок та етичних принципів.

На думку Шулигіної Р. А., [4] духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку – це процес формування у дитини морально-етичних норм, ціннісних орієнтацій, духовних потреб та переконань, спрямований на розвиток її емоційної культури, гуманності, відповідальності та здатності до співпереживання у взаємодії з іншими людьми. За визначенням А. І. Чаговець, М. С. Пивоваренко [5], духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку – це цілеспрямований процес формування у дітей морально-етичних норм, духовних цінностей, гуманістичних орієнтацій, що відбувається в умовах

культурно-освітнього простору закладу дошкільної освіти та спрямований на розвиток гармонійної, морально зрілої, соціально відповідальної особистості [5].

Згідно з трактуванням Кирлик О., Лендел Н., Товканець Г. духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку – це комплексний процес формування у дитини моральних норм, духовних орієнтирів та соціальних цінностей, спрямований на розвиток гуманності, милосердя, відповідальності, доброзичливості та усвідомлення своєї ролі у суспільстві через соціалізацію, культурну спадщину та освітній вплив [1].

Сучасні заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у формуванні життєвих орієнтирів дошкільників, сприяють розвитку їхньої творчості та допомагають вибудовувати індивідуальну траєкторію особистісного зростання. Цей процес можна розглядати як гнучку й динамічну модель усвідомленого становлення дитини з урахуванням її перспектив [3].

Різноманітність і варіативність лежать в основі структури та змісту культурно-освітнього простору ЗДО. Він є складним утворенням з багатьох елементів. Для досягнення гармонії в цьому світі необхідно узгодити його компоненти та функції. Це робиться з метою формування всебічно розвиненої, морально зрілої особистості.

Активна взаємодія між дітьми та вчителями, яка базується на діалогічному підході, співпраці та творчій діяльності, є важливою умовою ефективного функціонування освітнього середовища. Дошкільники бачать свій потенціал і готуються до успішної самореалізації в майбутньому завдяки цій моделі самостійності, самоосвіти та самовиховання [3]. У зв'язку з тим, що глобалізація та соціально-економічні зміни впливають на розвиток освіти, важливим є створення безпечного середовища для освіти, особливо щодо дистанційного навчання.

Сьогодні педагогічна діяльність з духовно-морального виховання потребує від вихователя глибоких знань про духовні та моральні основи життя, здатності до емпатії та вміння створювати атмосферу духовного збагачення у

дитячому колективі. Важливою умовою є співпраця з родиною, адже саме у сім'ї закладаються перші моральні принципи та уявлення про духовні цінності.

Тому духовно-моральне виховання в дошкільному закладі організовується через систему занять, виховних заходів, інтеграцію етичних та культурних знань у повсякденне життя дітей. Вихователі використовують казки, легенди, моральні оповідання, а також практикують обговорення ситуацій, що сприяють формуванню моральних уявлень.

Отже, духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку є багатограним процесом, що охоплює формування морально-етичних цінностей, розвитку гуманних якостей та внутрішньої культури особистості. Успішність цього процесу залежить від педагогічної майстерності вихователя, підтримки родини та створення морально сприятливого виховного середовища.

Список використаних джерел

1. Кирлик О., Лендел Н., Товканець Г. Особливості формування моральних цінностей молодшого школяра : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 жовт. 2018, Мукачево) / редкол. Т. Д. Щербан. Мукачево : Вид-во МДУ, 2018. С. 169–171.
2. Козак Л. В., Іваненко Н. В. Особливості пізнавального розвитку дітей шостого року життя. Наукові інновації та передові технології. 2022. Вип. 6(8). С. 131–141.
3. Міненко О. О. Психологічний аналіз сучасної мультиплікаційної продукції та її вплив на психічний розвиток дитини. Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту імені Івана Огієнка та Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. № 41. С. 188–204.
4. Шулигіна Р. Психолого-педагогічні аспекти духовно-морального становлення зростаючої особистості в умовах динамічних суспільних трансформацій. ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ПРОСТІР. 2024. Т. 2, № 7(2). С. 137–148.
5. Chagovets A., Pyvovarenko M. Spiritual and moral education of preschool children in the cultural and educational space of a modern preschool education institution. Problems of engineer-pedagogical education. 2024. No. 82. URL: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2024-82-245-252>

Йовчик Анастасія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник-доктор педагогічних наук, професор О.С Семенов

СТРУКТУРА ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі, зорієнтованому на успішний розвиток націй і держав, особливої актуальності набуває питання розкриття людського потенціалу, що базується на творчій самореалізації поколінь і збереженні їхнього культурного та інтелектуального спадку. Зміни, які відбуваються в українському суспільстві, висувають перед системою освіти завдання активного сприяння, ставлять перед освітою завдання активізації процесу становлення особистості в дитячому віці. Одним із ключових аспектів досягнення цієї мети є формування у дітей дошкільного віку інтересу та потреби у творчій діяльності. На даний момент є підстави констатувати факт недостатності усвідомлення педагогами необхідності системного формування цілісної творчо спрямованої особистості дитини на противагу фрагментарному розвитку його окремих творчих умінь та навичок; нерозролені теоретико-методичні засади цілеспрямованого формування творчої особистості дитини старшого дошкільного віку; відсутності науково обґрунтованих підходів до ефективної психолого-педагогічної підтримки природного прагнення дитини до творчості.

Поняття творчості в психології й педагогіці розглядається як здатність до створення нового, соціально значущого продукту. Творчо спрямована особистість, згідно з позицією Б. М. Теплова, поєднує здібності, інтелект, емоційну чутливість, мотивацію до творчої діяльності. Різні аспекти дослідження дитини дошкільного віку відображено у ряді наукових здобутків. Зокрема, психолого-педагогічні засади становлення особистості в дошкільному дитинстві окреслено І. Д. Бехом, Л. І. Божович, Д. Б. Ельконіним та іншими педагогами. Формування такої особистості відбувається у спеціально організованому освітньому середовищі, яке підтримує індивідуальність дитини, стимулює її допитливість, фантазію та ініціативу. Успішний розвиток творчих якостей пов'язаний із застосуванням ігрових, художньо-естетичних, дослідницьких методів роботи, а також із впровадженням інтегрованих форм навчання. Важливим є також включення дитини в різні види театралізованої, художньої, конструктивної діяльності, що дає змогу не лише розвивати її здібності, а й формувати такі риси, як відповідальність, самостійність,

відкритість до нового. В освітньому процесі важливо забезпечити педагогічну підтримку, індивідуальний підхід, психологічний комфорт та заохочення дитячих ініціатив.

Аналіз літератури дає змогу виділити кілька ключових структурних компонентів: Когнітивний компонент — складник креативності, що є проявом інтелектуальної обдарованості й пошуково-перетворювальної активності особистості. Мотиваційно-ціннісний компонент — інтерес до творчої діяльності, внутрішня мотивація, прагнення до самореалізації, потреба в новизні. Емоційно-вольовий компонент — емоційна чутливість, інтуїція, здатність до естетичного переживання, а також наполегливість, терплячість, толерантність до невдач. Діяльнісно-поведінковий компонент — практичне втілення ідей у різних формах діяльності, ініціативність, активність, здатність до ризику й експерименту.

Ці компоненти взаємопов'язані та утворюють цілісну систему: когнітивний потенціал створює інтелектуальну базу для творчості, мотивація забезпечує її спрямованість, емоції та воля — підтримку, а діяльність — реалізацію. Оскільки в основі будь-якого психолого-педагогічного механізму лежить засаднича ідея, принцип, то ми вважаємо, що проблема формування творчої спрямованості особистості дошкільника ефективно вирішуватиметься через реалізацію діяльнісного підходу, який обстоювали С. Рубінштейн, О. Леонтьєв та інші науковці. Усвідомлення психолого-педагогічних механізмів формування творчо спрямованої особистості стало важливим чинником у визначенні стратегії, логіки й послідовності розгортання педагогічної технології. Визначені механізми становлення й розвитку творчої спрямованості особистості дошкільника були враховані нами у формуванні комплексу педагогічних умов. Дамо пояснення щодо тих умов, що стосуються реалізації змісту в творчому просторі занять з вихованцями. Створення творчого простору занять, націлених на формування творчо спрямованої особистості з урахуванням її компонентної структури передбачає зміну традиційної моделі побудови заняття на інноваційну з визнанням пріоритету цінностей

особистісного розвитку над знаннєвим компонентом. Це пояснює вибір нами в якості домінуючого принципу створення творчого простору занять – принципу темпераменту(з англ. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії) як прогресивної науково-педагогічної платформи організації та здійснення освітнього процесу.

У процесі дослідження структури творчо спрямованої особистості було з'ясовано, що вона є системою, яка охоплює когнітивну, емоційно-вольову, мотиваційно-ціннісну та діяльнісну сфери. Ці компоненти формуються у тісному взаємозв'язку та забезпечують уміння до нестандартного мислення, самовираження, ініціативності та емоційної відкритості. Особливої потреби набуває формування творчо спрямованої особистості в дошкільному віці, оскільки саме цей період є головним для розвитку творчої активності. Ефективність цього процесу залежить від умов, створених у закладі дошкільної освіти: змісту діяльності, інноваційних педагогічних технологій, стилю взаємодії педагога з дитиною, а також від розвивального простору освітнього середовища. Застосування методів інтегрованого навчання, театралізованої діяльності, ігор, вправ на розвиток уяви та критичного мислення сприяє формуванню креативних особистостей, готових до самостійного пошуку, творчої реалізації та адаптації в сучасному динамічному суспільстві. Таким чином, формування творчо спрямованої особистості в дошкільному віці є важливою складовою педагогічної роботи, що вимагає комплексного, системного та цілеспрямованого підходу з боку всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Семенов О.С. Теоретико-методичні засади формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Семенов Олександр Сергійович ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. - Київ, 2017. - 38 с.
2. Торренс, Е. П. Вивчення та стимулювання творчості. – М.: Прогрес, 1984. – 236 с.
3. Андреева, Г. М. Соціальна психологія. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 376 с.
4. Савченко, О. Я. Розвиток творчого потенціалу школярів. // Педагогіка і психологія. – 2018. – № 2. – С. 8–14..
5. Стефаненко, Т. Г. Психологічні механізми креативності // Проблеми сучасної психології. – 2019. – № 44. – С. 92–101.

*Капітула Ангеліна
Андріюк Серафима
Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О. С.Семенов

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Однією з ключових характеристик сучасної освітньої системи є поєднання двох підходів до організації навчального процесу — традиційного та інноваційного. Поняття «традиційне навчання» й «інноваційне навчання» були введені групою науковців у доповіді Римському клубу (1978), де акцентувалася увага на невідповідності традиційної освітньої моделі сучасним вимогам суспільства до особистості та її пізнавального потенціалу. У цьому документі інноваційне навчання розглядалося як процес і результат навчальної діяльності, що сприяє оновленню культурного й соціального середовища. Основна мета інноваційного підходу — підготовка особистості до змін у соціумі через розвиток творчих здібностей, нестандартного мислення та навичок взаємодії з іншими.

За В.Ф. Паламарчуком, новація — це результат творчого пошуку індивіда або колективу, що відкриває нові горизонти в науці чи практиці, тоді як інновація — це втілення цих ідей у реальність. Саме реалізація нових ідей є основною ознакою, яка дозволяє розрізняти інновації та новації.

У контексті сучасної дошкільної освіти надзвичайно важливо приділяти увагу розвитку творчого мислення у дітей. Саме дошкільний вік є критичним періодом формування особистості, коли активно розвивається інтелектуальний, емоційний та соціальний потенціал дитини. Від рівня сформованості креативного мислення залежить не лише подальша навчальна успішність, а й здатність дитини адаптуватися до нових умов, виявляти ініціативу, самостійно вирішувати складні життєві ситуації.

Життя переконливо демонструє, що в умовах постійних змін та складнощів найкраще адаптується й досягає успіху людина творча, креативна й гнучка, яка здатна генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та впроваджувати інноваційні підходи. Така особистість відзначається рішучістю, сміливістю в мисленні та прагненням постійно розвиватися й не зупинятися на досягнутому.

Під творчим мисленням розуміється вміння генерувати нові, нестандартні ідеї, пропонувати оригінальні рішення та підходи до завдань. Це є ключовим компонентом інтелектуального розвитку особистості. Видатні дослідники у сфері психології та педагогіки, зокрема Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, наголошували на важливості формування уяви, мовленнєвих навичок і самостійної діяльності для розвитку творчих здібностей дитини. Л.С. Виготський, зокрема, підкреслював, що гра має провідну роль у житті дошкільника і безпосередньо впливає на розвиток вищих психічних функцій, включно з креативністю.

У дошкільному віці діти виявляють особливу чутливість до нових знань і вражень. У цей період активно формуються пізнавальні процеси, зокрема пам'ять, мислення, уява, мовлення. Також відбувається становлення самосвідомості, соціальної взаємодії та ініціативності. Малюки прагнуть самовираження, активно експериментують, що створює сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу.

Серед сучасних ефективних методик і підходів, що сприяють розвитку креативного мислення у дошкільників, можна виділити:

1. Проєктна діяльність – полягає у створенні творчих проєктів, які включають дослідження, моделювання ситуацій, втілення ідей. Це сприяє розвитку логічного мислення, уяви та вміння працювати в команді.

2. Метод ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань) – спрямований на розвиток дивергентного мислення, використання образності, нетипових підходів до розв'язання проблем.

3. Казкотерапія – залучення дітей до аналізу й створення казкових сюжетів розвиває емоційний інтелект, мовленнєву діяльність, фантазію та здатність до саморефлексії.

4. Арт-терапія – охоплює різноманітну образотворчу творчість, ліплення, створення анімацій та театралізацію. Це дозволяє дитині вільно виражати свої емоції та ідеї.

5. STEM-освіта – інтегрує науку, технології, інженерію та математику в ігрові форми навчання, сприяючи розвитку критичного мислення, пізнавальної активності та інтересу до досліджень.

6. Інформаційно-комунікаційні технології – використання інтерактивного обладнання, освітніх програм і додатків сприяє формуванню логіко-структурного та творчого мислення.

Отже, розвиток творчого мислення є одним із головних завдань сучасної дошкільної освіти, оскільки саме в цьому віці формуються основи майбутньої інтелектуальної та особистісної зрілості. Інноваційні педагогічні підходи створюють умови для гармонійного і повноцінного формування креативних здібностей дитини, що є запорукою її успішної соціалізації та адаптації в умовах динамічного світу.

Список використаних джерел

1. Виготський Л.С. Уява і творчість у дитячому віці. – К.: Радянська школа, 1991. – С. 35–42.
2. Губарєва Т.О. Розвиток творчого мислення у дошкільників: навчально-методичний посібник. – Харків: Основа, 2018. – С. 21–30.
3. Кононко О.Л. Психологія дошкільника. – К.: Слово, 2016. – С. 78–85.
4. Леонтьєв О.М. Діяльність. Свідомість. Особистість. – К.: Наука, 2005. – С. 56–64.
5. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці. К., 1994.
6. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. – СПб.: Питер, 2000. – С. 103–110.
7. Сучасні освітні технології в дошкільній освіті / За ред. Л.В. Зайцева. – К.: Літера ЛТД, 2020.

Капітула Ангеліна
Тимчук Олександра
Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки
Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент О.Л.
Дурманенко

СИНДРОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ І ГІПЕРАКТИВНОСТІ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

Проблема вивчення розладів дитячої поведінки постає дедалі частіше. Серед порушень поведінки у дітей значне місце посідає СДУГ, який є не лише психологічною, а й медико-педагогічною проблемою. [1]

Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДВГ) — це одне з найпоширеніших нейропсихіатричних порушень дитячого віку. Обдаровані діти з СДВГ є особливо вразливою групою, оскільки на перший погляд вони можуть виглядати як «звичайні», через високий інтелектуальний потенціал. Ці діти можуть демонструвати високу пізнавальну активність, водночас виявляють труднощі у встановленні соціальних контактів та труднощі в емоційній регуляції [3].

У науковій літературі поняття «двійної винятковості» використовується для позначення дітей, які одночасно є обдарованими та мають СДВГ. Такий стан призводить до «заплутаних» діагнозів, коли одна особливість маскує іншу. Завдяки своїм когнітивним можливостям, така дитина може довгий час компенсувати деякі труднощі, і саме тому розлади можуть бути не виявлені вчасно [2].

Діагностування СДВГ у обдарованої дитини є складним процесом. Часто ознаки гіперактивності сприймаються як наслідок нудьги або браку інтелектуального виклику. Міністерство охорони здоров'я України у своїх настановах (2023) зазначає, що «встановлення діагнозу СДУГ має здійснюватися мультидисциплінарною командою з урахуванням поведінкових та нейропсихологічних оцінок» [4].

Підтримка обдарованої дитини з СДВГ вимагає скоординованих зусиль з боку батьків, педагогів і спеціалістів. Недостатня обізнаність батьків щодо симптоматики СДУГ часто призводить до помилкової інтерпретації поведінки дитини як прояву неслухняності або лінощів [3].

У педагогічному аспекті доцільним є використання диференційованих підходів, зокрема розробка індивідуальних освітніх програм, що враховують сильні сторони дитини. Як зазначають дослідники, «діти з подвійною винятковістю потребують не лише академічної підтримки, але й розвитку соціально-емоційних навичок» [2].

Діти з СДУГ можуть виявляти глибоку ерудицію, виняткову пам'ять, оригінальність мислення. Але водночас — вони імпульсивні, не можуть зосередитися, відчують тривогу і фрустрацію через неспроможність контролювати свою поведінку. Через це часто мають труднощі у навчанні, не зважаючи на свій потенціал [5].

СДУГ може маскувати прояви обдарованості: частіше звертають увагу на поведінкові відхилення, а не на таланти. Наприклад, дитина, яка швидко вирішує математичні задачі, може не впоратися з рутинними вправами або «випадати» з навчального процесу через розсіяність. Через це такі діти рідше отримують підтримку як обдаровані [5].

Визначення СДУГ у дітей з високими когнітивними здібностями потребує уважного клінічного і психологічного підходу. СДУГ є «невидимою неповносправністю», що часто не виявляється через компенсаторні стратегії самих дітей [1].

У роботі з дітьми з СДУГ важливо використовувати індивідуалізовані підходи: дроблення завдань, візуальні підказки, короткі інструкції, позитивне підкріплення. Для обдарованих учнів з СДУГ це означає — більше свободи у виборі завдань, гнучкість у темпі навчання, можливість глибоко заглибитися в предмет [1].

Педагоги мають розуміти подвійність ситуації: такі діти можуть бути як джерелом конфліктів у класі, так і рушієм творчості. Батькам важливо

усвідомити, що непосидючість чи неухажність — не лінь, а частина нейропсихологічного стану дитини. Лише спільна робота може забезпечити гармонійний розвиток [2].

Діти з поєднанням СДУГ і обдарованості схильні до емоційної нестабільності. Вони більш тривожні, чутливі до критики, легко впадають у фрустрацію, відчують постійну розгубленість через неспівпадіння своїх можливостей і фактичних результатів у навчанні [1].

Обдаровані учні з СДУГ часто потребують сильної внутрішньої мотивації — вони мають глибокі інтереси, але не витримують одноманітності, рутини, повторення. Їм важко доводити справи до кінця, навіть якщо початково було сильно зацікавлення. Через це успішність таких дітей нестабільна [5].

Особливу роль у роботі з цими дітьми відіграє індивідуалізація навчального процесу. Індивідуальний навчальний план повинен враховувати психофізичні особливості дитини, адаптуючи обсяг і складність завдань. Доцільно обмежити рутинні домашні завдання, надавати додатковий час на виконання, а також використовувати проєктну діяльність як засіб розкриття сильних сторін дитини. Важливо, щоб дитина з СДУГ мала змогу проявити себе у діяльності, яка їй цікава, і таким чином отримати відчуття успіху, що позитивно впливає на самооцінку та мотивацію до навчання.

Не менш значущим компонентом у системі психолого-педагогічної підтримки є тісна взаємодія з родиною. Партнерство з батьками повинно мати системний характер: регулярні зустрічі, консультації та обмін інформацією між педагогами й батьками дають змогу забезпечити послідовність педагогічних впливів. Дуже важливо, щоб батьки розуміли природу поведінкових особливостей дитини, а не інтерпретували їх як розбещеність чи лінощі. Їм необхідно надати інструменти для ненасильницької поведінкової корекції, допомогти сформувати більш толерантне ставлення до дитини, а також залучити до розробки індивідуального плану її розвитку. Скоординована співпраця родини та педагога суттєво підвищує шанси дитини на успішну адаптацію та реалізацію її потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Войтко В. В. Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей: психолого-педагогічний супровід: навч.-метод. посіб. Кропивницький. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2023. 76 с.
2. Каплун О. Ю. Особливості прояву гіперактивності в обдарованих дітей. Вісник Львівського університету. 2021. Вип. 9. С. 144–151.
3. Климова, С. О. Особливості взаємодії батьків з дітьми, які мають синдром дефіциту уваги та гіперактивності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2022. (2). 227–236.
4. Міністерство охорони здоров'я України. Клінічна настанова, заснована на доказах: Синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) у дітей та підлітків. 2023.
5. Особливості взаємодії батьків з дітьми, які мають синдром дефіциту уваги та гіперактивності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2019. № 8(53). С. 13–26.

Капітула Ангеліна

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л. Дурманенко

ОБДАРОВАНІСТЬ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

На перший погляд, поняття обдарованості та інтелектуальних порушень здаються несумісними. Проте сучасна наука й практика доводять: навіть діти з порушенням інтелектуального розвитку можуть виявляти вузькоспеціалізовану обдарованість — у музиці, образотворчому мистецтві, технічній творчості або ж у винятковій механічній пам'яті.

Обдарованість у таких дітей часто має фрагментарний або компенсаторний характер. Наприклад, дитина з легким ступенем інтелектуальної недостатності може мати труднощі в логіко-математичному мисленні, але виявляти музичний слух, художній смак чи образне мислення на значно вищому рівні, ніж її однолітки [2].

Однією з основних проблем є недостатня діагностика та увага до таких проявів. Освітнє середовище часто орієнтоване на загальне вирівнювання

розвитку, а не на виявлення унікальних здібностей дитини. Тому педагоги та психологи мають бути особливо уважними до індивідуального профілю розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями, щоб вчасно побачити прояви таланту та підтримати його.

У роботі з такими дітьми важливо застосовувати: індивідуальні освітні траєкторії; розвивальні програми з акцентом на сильні сторони; співпрацю з батьками для створення сприятливого середовища розвитку.

Інтелектуальні порушення – це системні порушення пізнавальної діяльності, внаслідок ураження кори головного мозку, що має непрогресуючий характер, тому такі діти здатні до поступового пізнавального розвитку, але зі значними труднощами. Така особливість дитини не обмежує її можливості розвиватися та жити в суспільстві, маючи власні перспективи. Інтелектуальні порушення – лише особливий розвиток дитини, який не вичерпує всіх її потенційних можливостей. Вона навчатиметься, але дуже повільно, а певні знання та навички може не опанувати. Діти з інтелектуальними порушеннями характеризуються особливим розвитком пізнавальної діяльності, якому притаманний недостатньо високий рівень довільної уваги, стійкості у сприйманні та аналізі явищ навколишньої дійсності; обмеження уяви [1].

Позитивні та негативні емоції такої дитини характеризуються безпосереднім активним проявом у поведінці (бурхливий прояв радості і невдоволення, незалежно від обставин). Можна спостерігати певну обмеженість потреб дитини, особливо пізнавальних та тих, що викликають її інтерес до діяльності.

Діти з інтелектуальними порушеннями чудово оволодівають практичними діями внаслідок цілеспрямованого навчання та виховання. Формування розумових та практичних вмінь здійснюється лише завдяки спеціально організованій корекційній роботі, спрямованій на навчання та виховання [3].

Для диференціальної діагностики затримок психічного розвитку найпоказовішим є метод навчального експерименту. Особливості його

полягають у тому, що спочатку обстежуваній дитині пропонують виконати завдання самостійно, а потім послідовно надають певні «порції» педагогічної допомоги. Діагностичним показником є те, скільки таких «порцій» знадобиться дитині, щоб успішно впоратися із завданням. При цьому аналізують якісний бік діяльності: кращу здатність до використання зовнішньої допомоги, пристосування виробленого способу виконання завдання до нових умов, аналогічних ситуацій, її усвідомленість, довільність, цілеспрямованість, ставлення до допомоги [4].

На особливості розвитку дитини значно впливає характер її стосунків з оточенням, що складається впродовж усього життя. Дорослий власним ставленням до дитини формує її світогляд та сприйняття нею оточуючих і самої себе. Особливого значення стосунки з дорослим набувають у період дошкільного та молодшого шкільного віку.

Дитина з інтелектуальними порушеннями специфічно сприймає соціум та виражає емоційне ставлення до нього. Активне залучення дорослого до розвитку дитини сприятиме її входженню в соціум, розвитку у неї необхідних соціально значущих якостей та вольових характеристик, що забезпечать їй активну усвідомлену позицію [6].

Спеціальне виховання будується на основі систематичного цілеспрямованого виховно-освітнього процесу, що спирається на науково обгрунтовану програму, яка враховує основні психофізичні особливості дітей.

Принципи, на яких спирається виховання і навчання, повинні мати розвиваючий характер. Тобто розвиваюче навчання повинне враховувати як особливості віку, так і особливості дефекту. Воно повинне бути спрямоване на більш ранній початок корекційно-виховного процесу, прискорення темпу розвитку та подолання відхилень у розвитку.

Навчання стає розвиваючим тільки тоді, коли воно враховує зону найближчого розвитку дитини, тобто резерву потенційних можливостей дитини, які вона не може реалізувати самостійно, а тільки за допомогою дорослого [5].

Починати слід з навчання дитини навичкам самообслуговування: користуватися горщиком, самостійно пити, їсти, вмиватись, розчісуватись, чистити зуби, вдягатись і роздягатись тощо — це надасть упевненості дитині та сприятиме її соціалізації. Паралельно з навчанням навичок самообслуговування необхідно розвивати дитину сенсомоторно.

Це доступно дитині, а також сприяє її пізнавальному розвитку, оскільки розвиває відчуття та сприйняття, на основі яких в подальшому формуються такі пізнавальні процеси, як пам'ять, увага, мислення та мовлення.

Отже, діти з порушеннями інтелекту мають власні особливості розвитку, які потребують спеціального підходу та уваги. Кожна дитина унікальна, тому важливо розробляти індивідуальні плани навчання та враховувати їхні потреби та можливості. Порушення інтелекту може мати різний характер та рівень впливу на розвиток. Деякі діти можуть мати проблеми з мовленням, інші — із соціальною адаптацією або моторикою. Тому важливо створювати сприятливе навчальне середовище, де дитина з порушенням інтелекту може навчатися на своєму рівні та отримувати підтримку від кваліфікованих спеціалістів [2].

Для дітей з порушенням інтелекту важливо стимулювати розвиток соціальних навичок, сприяти їхньому соціальному спілкуванню та включенню в спільноту. Також родинна підтримка відіграє важливу роль у розвитку дитини з порушенням інтелекту, важливо підтримувати дітей, стимулюючи їх досягнення, розвиваючи їхні сили та підвищуючи самооцінку.

Насамкінець, важливо розуміти, що кожна дитина унікальна, і підхід до її розвитку повинен бути індивідуальним та спрямованим на максимальне розкриття її потенціалу.

Таким чином, поєднання інтелектуальних порушень та обдарованості — це не парадокс, а реальність, яка вимагає від нас нового підходу до оцінювання, навчання та виховання таких дітей. Вчасне виявлення і підтримка обдарованості в умовах інтелектуального порушення відкриває нові перспективи для особистісного розвитку дитини, її самореалізації та включення в соціум.

Список використаних джерел:

1. Войтко В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи: навчально-методичний посібник. 2016. 84 с.
2. Гаяш О. В. Корекційна психопедагогіка: навчально-методичний посібник. Ужгород. 2021. 255 с.
3. Калініченко І. О. Любити і допомагати: путівник для батьків дітей з інтелектуальними порушеннями. 2018. <https://corr.ks.ua/files/File/books/kalinichenko2.pdf> (дата звернення: 28.04.2025).
4. Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. 2013. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/rozvitku-dlya-ditey-doshkilnogo-viku-z-rozumovoyu-vidstalistyu-2.doc> (дата звернення: 28.04.2025).
5. Тарасова В. В. Навчання та виховання дітей із порушенням інтелекту: навчально-методичний посібник. Харків. 2017. 125 с.
6. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

Клець Тетяна

Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л. Дурманенко

ВИКОРИСТАННЯ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ЯК ЗАСОБУ НАОЧНОСТІ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наочність - одна з провідних дидактичних засад у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку. Враховуючи вікові особливості сприймання та мислення дошкільників, саме наочні засоби, зокрема ілюстративний матеріал, виступають ключовим інструментом у формуванні знань, уявлень та емоційного ставлення до навколишнього світу.

Ілюстративний матеріал охоплює різноманітні зображення — малюнки, фотографії, репродукції картин, ілюстрації з книжок, плакати, схеми, аплікації. Його основне призначення - візуалізувати зміст навчального матеріалу, зробити його більш доступним, емоційно забарвленим та зрозумілим.

На відміну від об'ємних предметів або моделей, ілюстрації дозволяють відтворити події, об'єкти або явища, які неможливо показати у реальності (наприклад, сцени з літературних творів, природні явища, життя тварин) [3].

Ілюстративний матеріал сприяє розвитку:

- Мовлення - через опис зображень, переказ історій за малюнками, побудову діалогів;
- Мислення - при порівнянні, аналізі, встановленні причинно-наслідкових зв'язків;
- уваги та пам'яті - через запам'ятовування деталей;
- емоційної сфери - зображення викликають співпереживання, зацікавлення, естетичне задоволення;
- уяви та фантазії - особливо в творчих видах діяльності (малювання, складання оповідань, інсценізації).

Для того, щоб ілюстративний матеріал дійсно виконував свою розвивальну та виховну функцію, варто дотримуватися таких умов: відповідність віковим особливостям дітей; якість та естетичність зображень; зв'язок із темою заняття чи освітнього процесу; активне залучення дітей до аналізу зображень, порівняння, формулювання висновків; чергування з іншими видами наочності (предметною, об'ємною, мультимедійною).

З метою розвитку абстрактного мислення психологи радять використовувати схематичну наочність. Використання схем та інших умовних позначень дає змогу виділяти окремі зв'язки та відношення, тобто моделювати зміст виучуваного явища. Ілюстрація є для дітей важливим джерелом знань, а вдало виконаний малюнок може бути інформативнішим, ніж словесний опис об'єкта [6].

Враховуючи характер взаємозв'язку в системі «текст — ілюстративний матеріал», ілюстрації поділяють на: а) ті, які пов'язані з текстом безпосередньо, і такі, що пов'язані тематично (перші, у свою чергу, включають ілюстрації, зміст яких повністю розкривається в тексті, й ті, що розкривається неповністю); б) які наочно зображують те, про що йдеться у тексті, конкретизують його, доповнюють відсутній у тексті матеріал [2].

Ілюстрації допомагають дітям уявити ту чи іншу навчальну ситуацію. Однак інколи вони заважають навчанню (наприклад, ілюстрації до задач у

підручниках з математики, коли вибір дії розв'язання стає надто очевидним). Завдання полягає в тому, щоб більш точно визначити, коли варто відмовитися від ілюстрації на користь розвитку дитячої уяви, мислення.

Рівноправна з текстом ілюстрація використовується у тих ситуаціях, коли текст без неї буде незрозумілий, так само як й ілюстрація сама по собі незрозуміла без тексту. Такий ілюстративний матеріал має високу пізнавальну продуктивність і може використовуватися в підручниках для дітей будь-якого віку [5].

Ілюстрації що обслуговують текст, «покликані доповнювати, конкретизувати, розкривати, емоційно посилювати зміст тексту та інших позатекстових компонентів, сприяючи тим самим їх найбільш ефективному сприйманню й засвоєнню в процесі учіння». Помітно, що саме такий ілюстративний матеріал найчастіше використовується у підручниках, однак у навчальних книжках розвивального спрямування спостерігається тенденція до зменшення його кількості.

Серед останнього виду ілюстрацій чільне місце посідають зображення, близькі до тексту. Саме вони допомагають дітям сформувати чітке уявлення про предмет чи явище, що виникли під час читання матеріалу підручника. Чимало тут ілюстрацій, які відображають події, що в тексті не розкриваються, але якими можна доповнити навчальний матеріал, а також ті, що відбуваються вже «за текстом», тобто після його закінчення [2].

Щоб виділити наступне теоретичне положення ілюстрування навчальної книжки, звернімося до вимог, які висуваються до даного структурного компонента. Зауважимо, що дидактичні вимоги до ілюстративного матеріалу поділяються на загальні й спеціальні. До загальних належать такі: науковість, інформативність, повнота відображення змісту, тематична взаємопов'язаність, естетична цінність. Спеціальні визначають характер зображень у підручнику з урахуванням типу навчального предмета, концепції конкретного підручника, вікових особливостей дітей [1].

Зіставляючи ілюстративний матеріал з текстом, заглиблюючись у його зміст і виконання, діти осмислюють і емоційно переживають прочитане; у них розвивається увага, спостережливість; формується вміння порівнювати, тобто виховується так звана візуальна культура. Окрім цього, вміння співвідносити ілюстрацію і текст рекомендують використовувати з метою перевірки глибини і точності засвоєння текстової інформації.

Початок навчання п'ятирічних дітей і підготовка до нього пов'язані з необхідністю враховувати важливі психологічні закономірності їхнього розвитку. Як і будь-який перехідний вік, шестирічний багатий на приховані можливості розвитку, які важливо своєчасно виявити і підтримати. Реалізація потенційних можливостей інтелектуального та морально-вольового розвитку дітей потребує особливих умов навчання. Саме тому специфіка змісту програм, вікові та індивідуальні особливості дітей вимагають правильного добору форм, методів і прийомів опрацювання матеріалу.

Малюнок - основний засіб пізнання, через який діти сприймають і аналізують навколишній світ, адже на кожній сторінці підручника розміщено малюнки. Багато з них передбачають декілька виховних моментів [3].

Розумове виховання нероздільно пов'язане з усіма. У цілому кожний малюнок спонукає дитину мислити, оволодівати основними мислительними операціями, формувати науковий світогляд, мовну культуру.

За малюнками у поєднанні з текстовим матеріалом автори залучають дітей до активного розвитку, до виконання фізичних вправ, формують свідоме розуміння важливості фізичного вдосконалення, виховують у школярів високі моральні якості, формують поняття про те, що турбота про своє здоров'я є громадянським обов'язком.

Малюнки, які мають естетичний напрям виховання, — багаті за своєю суттю, оскільки до них належать ілюстрації про побут, архітектуру, ремесла, пам'ятки історії, красу і багатство природи, традиції. Відчувається в них і естетика поведінки — акуратність в одязі, красива постава. Усі вони

естетизують життя людини, вчать бачити, відчувати, розуміти і творити прекрасне.

Доцільно було б окремі малюнки підпорядкувати економічному вихованню. Адже ті вимоги, які диктує нинішнє суспільство, вимагають його реалізації. Дитина крокує у доросле життя, тому вона має знати, як економно витратити час, матеріали і гроші [5].

Головна специфіка впливу ілюстрації порівняно з текстовим матеріалом підручника полягає в тому, що вона діє на зорові аналізатори читача і той сприймає її всіма органами чуття, тож ілюстрація має бути зорієнтованою на його індивідуальний життєвий досвід. Таким чином, цілком можливо, що для одної дитини вона буде яскравою, наочною, а для іншого ніякою, бо не вплине на жоден орган чуття.

Важливою вимогою до композиційної і просторової характеристики сюжетних малюнків є стимулювання прогресивних змін траєкторії, її перебудова на вищій щабель сприйняття зображення.

Ілюструючи книги, важливо враховувати особливості емоційного ставлення дітей до кольору. Давно відомо, що дітям зазвичай подобаються світлі, яскраві кольори-жовтий, світло-зелений, червоний тощо. Відомо також, що дітям не до вподоби темні, складні відтінки — сірий, чорний, коричневий, фіолетовий. Такі кольори в їхній уяві асоціюються зі злими, темними силами.

Створюючи зображення, художник може використати особливості дитячого сприймання для посилення емоційного, і як наслідок, виховного впливу зображення на дитину, звичайно ж, враховуючи при цьому зміст і тип ілюстрацій.

Особливості дитячого сприйняття кольору слід враховувати й вибираючи манеру, техніку виконання ілюстрації. Досвід у цій галузі показує, що дошкільники та першокласники ліпше сприймають однакові за насиченістю й контурно визначені локальні кольори ніби розфарбовані в площині. Складні кольорові ефекти, напівтони, моделювання форми предмета кольором (рефлекс

зображення, світлотінь) ще не доступні дітям цього віку і можуть ускладнити сприйняття зображеного предмета.

Зупинімося ще на такій стороні дитячого сприйняття ілюстрацій, як відчуття тла зображення. В дітей 5-6 років ще не достатньо розвинута просторова уява, і тому важливо відокремити предмет, фігуру від тла зображення, особливо якщо воно складне, загромаджене деталями, яскраве. Тому предметні малюнки в підручниках ліпше подавати без тла або на однорідному, рівному тлі, що не заважає сприйняттю контура й форми предмета [2].

Неабияке значення має і колір фону: занадто активний, яскравий, насичений відволікає увагу дітей від зображення предмета на себе, відтак діти сприймають його як щось більш матеріальне, ніж сам зображуваний предмет.

У багатьох книгах розрізняються предметні, сюжетні й знакові малюнки. Але трапляється й так, що всі ілюстрації — і основні (сюжетні), призначені для поглибленої роботи дітей з зображенням, і допоміжні (предметні), на яких достатньо лише назвати знайомий дітям предмет, — виконано одними й тими самими прийомами, в однакових розмірах, однаковою гамою кольорів, що інформативно перенасичує підручник.

Отже, ілюстративний матеріал є важливим інструментом у педагогічному процесі дошкільного закладу. Його грамотне та цілеспрямоване використання сприяє формуванню цілісної картини світу у дитини, розвиває її мовлення, мислення, емоційну чутливість та пізнавальну активність. Саме через ілюстрації діти отримують можливість «побачити» більше, ніж дозволяє безпосереднє спостереження, і таким чином — повніше та глибше засвоювати новий досвід.

Список використаної літератури:

1. Безпалько, О. В. Педагогіка: теорія і практика візуалізації навчального матеріалу. Київ. 2021. Наукова думка.
2. Гончаренко, С. У. Наочність у навчанні: історія, теорія, практика. Київ. 2020. Літера ЛТД.
3. Крутій, К. Л. Сучасні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО. Одеса. 2022. Фенікс.

4. Максименко, С. Д. Психологія дошкільного віку. Київ. 2020. Центр учбової літератури.
5. Малюта, Л. М. Ілюстративний матеріал як засіб активізації пізнавальної діяльності дошкільників. Дошкільна освіта, №4. 2021. с. 35–39.
6. Лисенко, Н. І. Використання наочності у формуванні мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. Педагогічні науки. 2023. №1, с. 48–52.

Кордиш Ольга

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент М. Я. Фенко

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Інтеграція в освіті є багатогранним процесом, що набуває важливості в сучасних дослідженнях. Вона розглядається як процес об'єднання окремих елементів у єдину цілісну систему, що сприяє комплексному розвитку особистості [4]. У педагогічному контексті інтеграція має кілька аспектів: педагогічний процес, принцип, створення нової цілісної системи, а також результат освітньої діяльності. Основною особливістю інтеграції є поєднання різних елементів (знань, умінь) у єдину систему, що забезпечує всебічний розвиток дітей [5].

Інтеграція в дошкільній освіті передбачає створення цілісної картини світу для дітей через поєднання різних освітніх компонентів. Це може бути як інтеграція змісту різних освітніх ліній, так і формування інтегративних якостей особистості дитини, що є результатом освітнього процесу. Інтеграція в дошкільній освіті реалізується через різні типи організацій, таких як дошкільні заклади, соціокультурні центри, бібліотеки, що сприяють розвитку дітей та їх соціалізації [3, с. 418].

Визначено шість основних типів інтеграції у дошкільній освіті: «склеювання», «симбіоз», «розмивання», «підпорядкування», «ретрансляційне сполучення» та «зняття». Кожен з цих типів має свої особливості і може бути застосований в різних формах освітнього процесу [3]. Однією з таких форм є

інтегровані заняття, які поєднують знання з різних освітніх сфер навколо спільної теми. Це сприяє глибшому сприйняттю матеріалу та активізує мислення дітей, стимулюючи їх інтелектуальний та емоційний розвиток [2].

Інтегровані заняття мають кілька важливих вимог. По-перше, вони повинні бути об'єднані однією тематикою, а також забезпечувати максимальну активність дітей. Важливо, щоб діти мали предметні знання з кожного компонента заняття. Тривалість інтегрованих занять не повинна перевищувати норму для вікової групи [1, с. 124-125].

Важливу роль у розвитку дітей дошкільного віку відіграє фізична активність, яка є невід'ємною частиною інтегрованого підходу до освіти. Зв'язок між фізичною активністю та мовленнєвим розвитком є дуже тісним і сприяє комплексному розвитку дітей. Наприклад, виконання фізичних вправ під час ігор сприяє розвитку слухової пам'яті та уваги у дітей. Вправи з музикою та ритмічні стрибки розвивають фонематичний слух, координацію рухів та орфоепічні навички.

Фізична активність також розширює словниковий запас дітей. Заняття спортом вводять нові терміни та поняття, що сприяють збагаченню активного словника. Ігри, що включають використання просторово-часових орієнтирів, формують у дітей здатність правильно сприймати й використовувати такі поняття в контексті фізичних вправ. Крім того, фізична активність сприяє розвитку соціальних навичок у дітей через командні ігри, що вчать комунікації, розв'язуванню конфліктів та вираженню емоцій через мовлення.

Методи розвитку словникового запасу старших дошкільників включають мовлення інструкторів та вихователів, які мають правильно викладати свої думки та чітко вимовляти терміни та назви вправ, спортивних снарядів та інвентарю. Також важливим є використання лічилок, закличок, девізів, які сприяють розвитку артикуляції та дикції дітей. Пояснення правил гри та техніки безпеки під час виконання вправ також є важливим елементом для розвитку логічності мовлення та формування правильних мовленнєвих конструкцій.

Різні види ігор з мовним супроводом, такі як рухливі колективні ігри, народні ігри та інтерактивні ігри, сприяють кращому запам'ятовуванню нових слів у природному контексті. Наприклад, у грі «Знайди пару» діти мають можливість зв'язати спортивний інвентар з його назвою, що допомагає їм закріпити терміни через практичне застосування.

У результаті інтеграція фізичної активності та мовленнєвого розвитку є важливим аспектом формування всебічно розвиненої особистості дошкільників, яка володіє комплексними знаннями, вміннями і навичками. Такий підхід дозволяє сприяти розвитку не лише фізичних, але й соціальних і комунікативних навичок, що є необхідними для успішної соціалізації дітей у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Інтегрований підхід у дошкільній освіті: мода чи вимога часу? Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2023. № 3(144). С. 121-127.
2. Гавриш Н.В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1 (1). С. 16-20.
3. Котелянець Н. Інтеграція в дошкільній освіті. Грааль науки. 2022. № 11. С. 416–420. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.074> (дата звернення: 15.03.2025).
4. Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2008. 21 с.
5. Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти: (колективна монографія) / А. М. Богуш, Л. І. Березовська, С. В. Діхтяренко, Н. В. Маліновська, Р. Г. Найда / за загальною і науковою редакцією дійсного члена НАПН України доктора педагогічних наук, професора А. М. Богуш. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 324 с.

Корінчук Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.М.Мельник

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі становлення громадянського суспільства проблема морального виховання підростаючого покоління набуває дедалі більшого значення. У зв'язку з цим вимоги до морального виховання дітей знайшли своє відображення в Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Базовому компоненті дошкільної освіти, Програмі розвитку дитини «Українське дошкілля» та інших нормативних документах.

Проблема морального становлення молодого покоління постійно перебуває в центрі уваги вчених. До окремих аспектів проблеми морального виховання зверталися Г.Ващенко, Б.Грінченко, В.Духнович, А.Макаренко, І.Огієнко, С.Русова, Г.Сковорода, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші.

Теоретичні основи виховання у дошкільників моральних якостей знайшли висвітлення в працях сучасних психологів та педагогів І.Беха, М.Боришевського, І.Зверєвої, О.Каніщенко, О.Киричука, О.Кононко, Г.Костюка, О.Скрипченка, М.Стельмаховича, О.Сухомлинської, К.Чорної та інших.[3;4;5].

Актуальність проблеми морального виховання дошкільників зумовлена тими соціальними змінами, які відбуваються в українському суспільстві. Сьогодні спостерігається тенденція до посилення індивідуалізму, зниження рівня духовності, поширення негативних явищ, таких як жорстокість, агресія, байдужість. В цих умовах особливого значення набуває формування у підростаючого покоління моральних цінностей, які є регуляторами поведінки, визначають їхнє ставлення до інших людей, до навколишнього світу.

Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення особистості, коли закладаються основи моральної свідомості та поведінки. Саме в цей період діти активно засвоюють соціальні норми, вчаться розрізняти добро і зло, формують перші уявлення про моральні якості.

Проблема виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку є предметом дослідження багатьох педагогів і психологів. Однак,

незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, питання використання ігрової діяльності як ефективного засобу морального виховання потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження: обґрунтування можливостей ігрової діяльності у вихованні моральних якостей у старших дошкільників.

Серед завдань нашого дослідження, ми виокремлюємо наступні: розкрити сутність поняття "моральні якості" та їх значення у розвитку особистості старшого дошкільника; визначити особливості ігрової діяльності як провідного виду діяльності дошкільника та її вплив на моральний розвиток; охарактеризувати види ігор, які сприяють формуванню моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку; розробити практичні рекомендації для педагогів щодо використання ігрової діяльності з метою морального виховання дошкільників.

Моральні якості – це стійкі позитивні характеристики особистості, які виявляються у її ставленні до інших людей, до суспільства, до праці, до самої себе. До моральних якостей належать чесність, справедливість, доброта, милосердя, відповідальність, повага до інших, колективізм та інші.

У старшому дошкільному віці відбувається активний розвиток моральної сфери дитини. Діти починають усвідомлювати моральні норми і правила поведінки, у них формуються моральні почуття (співчуття, совість, почуття провини), вони здатні до моральної оцінки своїх вчинків та вчинків інших людей.

Ігрова діяльність є провідним видом діяльності у дошкільному віці. В іграх діти відтворюють життя дорослих, їхні стосунки, їхню діяльність. Гра має великий потенціал для морального виховання, оскільки вона:

- Створює умови для соціальної взаємодії дітей, вчить їх спілкуватися, домовлятися, співпрацювати.
- Сприяє розвитку емпатії, вчить дітей розуміти почуття інших людей, співпереживати їм.

- Формує уявлення про моральні норми і правила поведінки, вчить дітей розрізняти добро і зло.

- Сприяє розвитку моральних почуттів, таких як совість, почуття провини, почуття відповідальності.

- Дає можливість дітям моделювати різні життєві ситуації, вчитися приймати моральні рішення.

Існує багато видів ігор, які можуть бути використані для виховання моральних якостей у старших дошкільників. Серед них:

- Сюжетно-рольові ігри: ці ігри мають особливе значення для морального виховання, оскільки в них діти беруть на себе ролі дорослих, відтворюють їхні стосунки, їхню діяльність. Граючи ролі, діти вчаться співпереживати, допомагати іншим, бути відповідальними.

- Дидактичні ігри: ці ігри спеціально створені для навчання дітей. Вони можуть бути використані для формування уявлень про моральні норми і правила поведінки, для розвитку моральних почуттів.

- Рухливі ігри з правилами: ці ігри вчать дітей чесності, справедливості, вмінню дотримуватися правил, поважати суперника.

- Для ефективного використання ігрової діяльності з метою морального виховання необхідно дотримуватися певних педагогічних умов:

- Створення сприятливої ігрової атмосфери, яка сприяє виникненню позитивних емоцій у дітей.

- Використання різноманітних видів ігор, які відповідають віковим особливостям дітей.

- Забезпечення активної участі кожної дитини в грі.

- Спрямовування уваги дітей на моральний зміст гри, на аналіз поведінки персонажів.

- Заохочення позитивних вчинків дітей, створення ситуацій успіху.

- Співпраця з батьками у вихованні моральних якостей у дітей.[3]

Ігрова діяльність є ефективним засобом морального виховання старших дошкільників. В іграх діти засвоюють моральні норми і правила поведінки,

вчать розрізняти добро і зло, формують моральні почуття, розвивають здатність до моральної оцінки. Для того, щоб ігрова діяльність сприяла моральному вихованню, необхідно дотримуватися певних педагогічних умов, створювати сприятливу ігрову атмосферу, використовувати різноманітні види ігор, забезпечувати активну участь кожної дитини в грі, спрямовувати увагу дітей на моральний зміст гри, заохочувати позитивні вчинки дітей, співпрацювати з батьками.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу різних видів ігор на формування конкретних моральних якостей у старших дошкільників, на розробку методик використання ігрової діяльності для морального виховання дітей з різним рівнем морального розвитку.

Список використаних джерел

1. Виготський Л.С. Гра та її роль у психічному розвитку дитини// Психологія розвитку дитини. К.: Радянська школа, 1993. С. 276-294.
2. Кирєєва Н.В. Формування моральної свідомості старших дошкільників у процесі ігрової діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2004. 204 с.
3. Кононко О.Л. Психологія дошкільника: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий центр "Академія", 2007. 320 с.
4. Корнієнко І. Г. Психологічні аспекти морально-етичного виховання дошкільників // Дошкільний навчальний заклад. 2007. №7. С. 2-9.
5. Кравчук Л. Сюжетно-рольова гра - школа моралі для дитини дошкільного віку // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2009. №8. С.29-34.

Козак Надія

Вихователь комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №33 Луцької міської ради»

ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Слово «фольклор» означає народна мудрість. Фольклор - це створювана і поширена народом поезія, де люди відтворюють свою трудову діяльність, громадську і побутову взаємодію, знання життя, природи, культу і вірування. У фольклорі втілені ідеали та прагнення народу, його поетична фантазія, багатий світ думок, почуттів, переживань, мрії про справедливість та щастя. Це усна, словесна художня творчість, яка виникла у процесі формування людської мови.

Дитячий фольклор формується під впливом багатьох факторів. Серед них – вплив різних соціальних та вікових груп; масової культури; існуючих уявлень та багато іншого. Початкові паростки творчості можуть виникнути у різній діяльності дітей. Від виховання залежить успішний розвиток таких якостей, які у майбутньому забезпечать здобутки дитини в творчості.

Дитяча творчість заснована на наслідуванні, яке є важливим фактором розвитку дитини, зокрема її художніх здібностей. Завдання педагога прищеплювати їм навички та вміння, без яких неможлива творча діяльність, виховувати у них самостійність, активність у застосуванні цих знань та умінь, формувати критичне мислення, цілеспрямованість.

У дошкільному віці закладаються основи творчої діяльності дитини, які проявляються у розвитку здатності до задуму та його реалізації, в умінні комбінувати свої знання та уявлення, у щирій передачі своїх почуттів.

Фольклор малих форм - різновид фольклористики та розділ художньої літератури для найменших. Особливість його - він поєднує у собі вірші, пісні, ігрові прийоми.

У творах усної народної творчості закладено тонкий педагогічний зміст. Вони спрямовані на вирішення наступних завдань: виховання звукової культури мови; збагачення словника; формування граматичного ладу мови; розвиток монологічного та діалогічного мовлення; розвиток дрібної моторики.

Чим раніше ми почнемо знайомити дитину з усною народною творчістю, тим більше шансів на те, що вона раніше говоритиме, раніше навчиться складно висловлювати свої думки та свої емоції.

Поступове зростання складу мови дитини є наслідком розширення життєвого досвіду, ускладненням його діяльності та спілкування з дорослими. З розвитком лексико-граматичного ладу мовлення стають можливими такі інтелектуальні операції, як порівняння, узагальнення, класифікація. Саме у дошкільному віці складаються три функції мови, які мають важливе значення у формуванні інтелекту:

1. Комуникативна. Впливає на інтелектуальний та емоційний розвиток дітей. У процесі спілкування дитина засвоює нові поняття.

2. Пізнавальна. Грає велику роль розвитку сприйняття, надаючи сенсорним функціям пошуковий характер, у розвитку вербальної пам'яті, що важливо для формування узагальненого мислення.

3. Регулююча. Формування цієї функції мови пов'язані з розвитком можливостей планування інтелектуальної діяльності.

Головною особливістю даного періоду розвитку є вдосконалення мовної функції у процесі вербальної взаємодії, абстрактної від конкретної ситуації, що зумовлює появу складних мовних форм.

Малі форми фольклору є першими художніми творами, які чує дитина.

Проблема використання малих форм фольклору вивчена мало. Питання розвитку мовлення дошкільників науковці досліджували недостатно. Значні наукові здобутки мають А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Фесенко, Г. Ватаманюк та інші. Учені досліджували особливості, складові мовленнєвої компетенції. Л. Кобилецька розглядала формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної освіти засобами фольклору (Кобилецька, 2021). Однак, аспект впливу малих фольклорних жанрів на активізацію мовленнєвої діяльності дошкільників потребує детального опрацювання.

На думку цих авторів, перше знайомство дитини з художнім словом починається з малих фольклорних форм: колискових пісеньок, пестушок, потішок, примовок, лічилок, приказок, скоромовок, пісеньок-небилиць. У сім'ях знають все менше обрядів, забувають пісні та колискові. Ці твори, доступні формою і зрозумілі по змісту, є цінним матеріалом у розвитку мовлення дітей молодшого віку. Цінність малих фольклорних форм у тому, що з їх допомогою дорослі встановлюють емоційний контакти з дитиною. Культура цих відносин прищеплюється з дитинства, коли дитина тільки починає пізнавати світ.

Як зазначає Н. Гавриш: «У ранньому віці дуже важливо прискорити «народження» перших свідомих слів у дитини». Збільшити запас слів

допоможуть малі форми фольклору, в яких привертається увага на предмети, тварин, людей.

Жанри дитячого фольклору, що використовуються в роботі вихователя:

Потішки - ігри дорослого з дитиною (з її пальчиками, ручками).

Заклички – звернення до явищ природи (сонцю, вітру, дощу, снігу, веселці, дерев).

Лічилки – коротенькі віршики, які служать для справедливого розподілу ролей у іграх.

Скормовки та чистомовки, які непомітно навчають дітей правильної та чистої мови.

Дражнилки – веселі, жартівливі, які коротко і влучно називають якісь смішні сторони у зовнішності дитини, в особливостях її поведінки.

Примовки, жарти – пісеньки, які своєю незвичністю веселять дітей. Примовки, потішки, пестушки приносять радість дітям. Вони наповнені внутрішньою естетичною силою, яка народжена століттями спеціального точного цілеспрямованого відбору художніх засобів, що робить словесно поетичний твір істинно дитячим. Звуковість, ритмічність, наспівність, цікавість потішок приваблює дітей, викликає бажання повторити, запам'ятати, що, у свою чергу, сприяє розвитку розмовної мови.

Малі фольклорні форми – це невеликі за обсягом твори фольклору, безцінне джерело збагачення словника дітей, зокрема дітей молодшого віку. З цих творів дитина дізнається про навколишній світ: про явища природи, про тварин, про те, що таке добре та погано. Через малі фольклорні жанри дитина прислухається до характерних рис звучання рідної мови і проникає у сенс слова.

Ритмічний текст спонукає дітей до руху, створюючи радісний настрій, цим викликає бажання промовляти разом із вихователем, активізуючи своє мовлення.

Фольклор - це унікальне культурне надбання, яке має велике значення у формуванні особистості дитини з наймолодших років. Через багатовікову

народну творчість - колискові, потішки, казки, прислів'я, приказки та ігри - дитина не лише засвоює перші знання про навколишній світ, а й вбирає в себе морально-етичні цінності, національні традиції, норми поведінки, духовність свого народу.

Усна народна творчість сприяє розвитку мовлення, мислення, емоційної сфери, уяви, формує інтерес до книги та народної культури. Фольклор є джерелом першого естетичного досвіду, адже його ритм, мелодика, образність і емоційна наповненість позитивно впливають на внутрішній світ дитини.

Фольклор особливу роль відіграє у вихованні любові до Батьківщини, рідної мови, поваги до старших, шанобливого ставлення до праці. Завдяки використанню його у вихованні, дитина зростає не лише обізнаною, а й чуйною, доброю, відкритою до світу людиною, яка відчуває свою належність до українського народу.

Отже, фольклор є потужним педагогічним інструментом, який має бути невід'ємною складовою освітнього процесу в родині, закладі дошкільної освіти, початковій школі. Його системне, цілеспрямоване використання забезпечує гармонійний розвиток дитини та сприяє збереженню й передачі духовної спадщини українського народу наступним поколінням.

Список використаних джерел

- 1 Гребенюк О. В. Український фольклор у системі естетичного виховання дітей дошкільного віку. — Київ: Либідь, 2003
- 2 Кобилецька Л. Фольклор як чинник формування художньо- мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної та початкової освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка. 2021. Вип. 41. Том 2. С. 177–182.
- 3 Кудярська Т. Усна народна творчість як засіб розвитку мовлення дошкільників із мовленнєвими порушеннями. Освітній простір України. 2014. Вип. 1. С. 136–140.
- 4 Матвієнко А. М. Дитячий фольклор як засіб національного виховання. — Черкаси: Брама, 2005.
- 5 Романенко І. П. Народознавство в дошкільному закладі. — Харків: Ранок, 2010.
- 6 Фольклор у дошкільному вихованні / Упоряд. Т. І. Поніманська. — Київ: Шкільний світ, 2009.
- 7 Шевченко Л. С. Народна педагогіка в системі виховання дошкільників. — Київ: Знання, 2014.

Левчик Юлія

Вихователь-методист комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №33 Луцької міської ради»

КУЛЬТУРА ДЕМОКРАТІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: РІВНІСТЬ І ПРИЙНЯТТЯ

У сучасному суспільстві формування демократичної культури починається ще з раннього дитинства. Саме дошкільна освіта є першим інституційним простором, де дитина знайомиться з правилами співжиття, спілкуванням на засадах взаємоповаги та справедливості. Розвиток культури демократії в умовах закладу дошкільної освіти має ґрунтуватися на цінностях рівності, прийняття інших, співпраці та самовираження.

Варто усвідомити, що культура демократії – це система норм, переконань та поведінкових моделей, що базується на таких цінностях, як свобода, відповідальність, гідність, рівність і повага до прав людини. Для дітей дошкільного віку ці абстрактні поняття передаються через конкретні дії: можливість вибору, участь у прийнятті простих рішень, справедливий розподіл іграшок чи уваги вихователя. Діти вчаться демократії не лише через слова, а й через досвід. Тому середовище, у якому вони перебувають, має бути відкритим, безпечним і побудованим на довірі. Повага до кожної дитини, її думок, індивідуальних потреб і особливостей є основою демократичної взаємодії.

В багатьох нормативно – правових документах, що регламентують діяльність ЗДО акцентується увага на принципі рівності у дошкільній освіті. Рівність у контексті дошкільної освіти означає рівний доступ до ресурсів, уваги та можливостей для всіх дітей – незалежно від статі, етнічного походження, соціального статусу, фізичних чи ментальних особливостей. Педагоги повинні створювати умови, в яких кожна дитина відчуває свою значущість і впевненість у тому, що її не оцінюють за зовнішніми ознаками.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини, кожна дитина має право на освіту, яка сприяє розвитку її особистості, талантів та психічних і фізичних

здібностей у повній мірі. Це положення накладає на педагогів обов'язок створювати середовище, де всі діти відчують себе рівними учасниками групи.

Особливу увагу слід приділяти подоланню гендерних та соціальних стереотипів. Наприклад, хлопчики й дівчатка повинні мати рівні можливості у виборі ігор, ролей у сюжетно-рольових іграх, завданнях під час занять. Слід уникати висловів типу «хлопці не плачуть» або «дівчатка повинні бути тихими», які несвідомо формують нерівність і обмежують емоційний розвиток дитини.

Також необхідно враховувати освітні потреби дітей з інвалідністю або особливостями розвитку. Інклюзивна освіта, що забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини, сприяє формуванню у всіх дітей почуття солідарності, емпатії та взаємоповаги.

Таким чином, принцип рівності в дошкільному закладі реалізується не лише через формальні правила, а через щоденні взаємодії, педагогічні практики, мовленнєві звороти та емоційне ставлення до кожної дитини. Вихователь повинен бути прикладом толерантної поведінки та підтримувати кожну дитину в її індивідуальності.

Прийняття різноманітності – важлива складова демократичної культури. Прийняття у педагогіці - це визнання унікальності кожної дитини, повага до її особистісних особливостей, сімейного оточення, культурного та мовного контексту. У дошкільному віці основа цього процесу полягає у створенні безпечного середовища, де дитина не боїться бути собою, висловлювати думки, емоції, інтереси. Це передбачає не лише розуміння, що всі люди різні, а й усвідомлення цінності цієї різноманітності. Знайомство з культурами світу, спільне святкування різних національних чи релігійних свят, читання казок народів світу, розгляд традиційних костюмів або страв - усе це сприяє вихованню відкритості й толерантності.

Особливу роль відіграє впровадження інклюзивного підходу. Діти, які мають особливі освітні потреби, повинні бути не ізольовані, а повноцінно включені у життя групи. Вихователь має пояснювати дітям важливість

підтримки, терпіння, дружнього ставлення до кожного. Спільні ігри, проєкти та завдання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного учасника сприяють формуванню культури взаємоповаги.

Важливою умовою є також мовна толерантність. У багатьох регіонах України в групах можуть навчатися діти з родин, де вдома розмовляють іншими мовами (наприклад, ромською, угорською, кримськотатарською). Визнання їхньої рідної мови як важливої частини особистості сприяє підвищенню самооцінки та довіри.

Отже, прийняття в закладі дошкільної освіти - це не одноразова дія, а щоденна педагогічна позиція, яка проявляється у словах, поведінці, організації діяльності й особистому прикладі дорослих.

Звернемо увагу на практичні стратегії впровадження демократії в ЗДО. Дитяче самоврядування: прості форми вибору (яка казка сьогодні буде прочитана, яку гру грати). Кола спілкування: час, коли кожна дитина може висловитися, а інші - вислухати. Правила, створені разом: створення правил групи у співпраці з дітьми формує відповідальність і повагу до норм. Моделювання ситуацій: розігрування сценок про дружбу, допомогу, вирішення конфліктів. Вихователь як фасилітатор: замість авторитарного управління - підтримка, порада, делікатна корекція поведінки.

Зважаючи на вік вихованців та на їх життєвий досвід, визначну роль у формуванні демократичного середовища відіграють дорослі, що оточують дитину протягом дня. У впровадженні культури демократії вирішальну роль відіграє особистість педагога. Саме він щоденно демонструє дітям приклади поваги, справедливості, емпатії, рівного ставлення. Педагог - не просто носій знань, а фасилітатор демократичного середовища, в якому дитина відчуває себе почутою, захищеною та визнаною. Один із ключових аспектів - це особистісний приклад. Якщо вихователь спілкується з дітьми спокійно, доброзичливо, без приниження, визнає право кожної дитини на власну думку, пояснює - це моделює для дітей відповідну поведінку. Повага до дітей як рівних партнерів у спілкуванні формує основи довіри та відкритості.

Педагогу важливо виявляти чутливість до потреб і емоцій кожної дитини. Наприклад, у конфліктних ситуаціях - не шукати винного, а сприяти вирішенню проблеми шляхом діалогу, допомагати дітям висловлювати свої почуття словами. Такий підхід не лише знижує рівень агресії в групі, а й навчає дітей співпереживанню та відповідальності.

Крім того, вихователь має бути уважним до проявів дискримінації чи упередженого ставлення серед дітей. При виявленні таких випадків необхідно делікатно реагувати, роз'яснюючи дітям значення поваги до відмінностей. Важливо не замовчувати складні теми, а навчати дітей говорити про них відкрито й без страху бути засудженими.

Педагог також виконує роль посередника між родинами та освітнім середовищем. Демократичне партнерство з батьками - ще один елемент, що зміцнює єдність виховного простору. Спільні обговорення, участь родин у заходах, відкритість до зворотного зв'язку формують атмосферу співпраці та взаємної підтримки.

Таким чином, педагог є не лише провідником знань, а ключовою фігурою у формуванні демократичної культури через власну поведінку, мовлення, цінності та стиль взаємодії з дітьми, колегами та батьками.

Формування культури демократії у дошкільній освіті - це не окрема тема, а стиль взаємодії, що пронизує всі сфери життя дитини. Рівність і прийняття є фундаментальними компонентами цього підходу.

Заклад дошкільної освіти, що функціонує на демократичних засадах, стає місцем, де дитина вчиться жити в мирі, співпрацювати, поважати інших і відстоювати власну гідність. Саме тоді ми можемо стверджувати, що виховали громадянина демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтована модель виховання в дошкільному навчальному закладі // Дошкільне виховання. - 2019. - №5. - с. 3–6.
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс] - Міністерство освіти і науки України, 2020. <https://mon.gov.ua>
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2025 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

4. Савченко О. Я. Демократизація освіти: виклики та перспективи // Освіта України. - 2021. - №14. - с. 6–8.

5. Черній Л. В. Виховання культури демократії у дітей дошкільного віку// Педагогічна думка. - 2020. - №3. - с. 22–25.

Люшина Юлія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л.Дурманенко

ОПТИМАЛЬНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНOSTІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ СІМ'Ї ТА РОДИНИ

Розвиток дитячої обдарованості є стратегічно важливим для сталого розвитку суспільства, особливо в епоху технологічних змін, де інноваційні рішення є критично важливими. Обдаровані діти є рушійною силою прогресу, а розкриття їхнього потенціалу – фундаментом інтелектуального збагачення нації. Проте існують проблеми, що перешкоджають повноцінному розкриттю їхнього потенціалу, включаючи недостатнє розуміння природи обдарованості, відсутність чітких критеріїв виявлення та системної підтримки.

Глибоке розуміння сутності обдарованості є фундаментом для створення оптимальних умов її розвитку. У науковій літературі існує багато підходів до визначення цього поняття. Обдарованість розумітимемо як системну якість особистості, яка характеризується високим рівнем розвитку здібностей, ціннісним ставленням до власних здібностей як основи особистісної ідентичності, спрямуванням на розвиток, саморозвиток і творчість. Це система ресурсів, яка становлять творчий потенціал особистості, який гарантує її здатність швидко орієнтуватися й пристосовуватися до динамічних умов життя та успішно вирішувати проблеми, які при цьому постають [2].

Визначення "дитяча обдарованість" потребує розгляду різних сфер прояву виняткових здібностей. Традиційно обдарованість асоціювалася з

високим інтелектуальним розвитком. Сучасні підходи розширюють це розуміння, охоплюючи творчу, академічну, художню, лідерську та психомоторну обдарованість. Розуміння цієї багатогранності необхідне для її своєчасного виявлення та розробки стратегій розвитку.

Психологічні особливості обдарованих дітей включають високу швидкість мислення, розвинену пам'ять, здатність до абстрактного та критичного мислення, глибокий інтерес до навчання. В емоційній сфері вони можуть проявляти підвищену чутливість, емпатію та самокритику. У соціальній сфері можуть демонструвати лідерські якості, але іноді відчувати труднощі у спілкуванні.

Педагогічний рівень дослідження передбачає розробку концептуальних моделей розвитку обдарованості, створення освітніх програм, відбір ефективних засобів, форм і методів для розвитку здібностей. Визначення категорійного апарату дає змогу здійснити аналіз трактувань базових понять дослідження: «обдарованість», «талановитість», «геніальність», «здібності», «задатки» та «обдарована дитина» [3].

Запровадження профільного навчання та поглибленого вивчення окремих предметів є ефективним інструментом для розвитку обдарованості, дозволяючи учням спеціалізуватися в галузях, що їх цікавлять. Активне використання інноваційних педагогічних технологій, таких як проєктна діяльність, проблемне навчання та STEM-освіта, стимулює пізнавальну активність та творче мислення. Систематичне заохочення дослідницької та творчої діяльності, залучення до науково-дослідницьких проєктів, конкурсів та олімпіад сприяє розвитку допитливості та вмінню самостійно працювати.

Важливу роль відіграє організація гуртків, секцій та факультативних занять, що відповідають інтересам учнів. Педагог повинен володіти знаннями щодо виявлення та підтримки обдарованих учнів, створювати стимулюючу атмосферу, бути фасилітатором навчального процесу. Організація ефективної співпраці та обміну досвідом між обдарованими учнями сприяє їхньому соціальному та інтелектуальному розвитку. Постійне підвищення кваліфікації

педагогів з питань роботи з обдарованими дітьми є вкрай необхідним. Належний психологічний супровід, включаючи діагностику, консультування та профілактику емоційного вигорання, є невід'ємною складовою ефективної системи розвитку обдарованості. Оптимальні умови передбачають гнучке, стимулююче середовище, компетентного педагога та системний психологічний супровід.

Сім'я відіграє фундаментальну роль у розвитку обдарованості дитини, закладаючи перші уявлення про світ та формуючи базові цінності.

Тобто творчу дитину потрібно «зрощувати» в особливій атмосфері, де панують взаємоповага, свобода особистісних проявів, позитивний емоційний настрій, психологічний комфорт, наявність необхідного обладнання, розвивальне середовище, можливість залишитися наодинці, помріяти, поміркувати [1].

Сімейне виховання дитини здійснюється в тісній єдності. Педагоги та батьки виховують одних і тих же дітей, мають спільні цілі та завдання виховання. Співпраця освітян та батьків забезпечує можливість краще пізнати дитину, подивитись на неї з різних позицій і сторін, в різних ситуаціях, допомогти один одному в розумінні її індивідуальних особливостей, творчих здібностей та обдарувань, у подоланні негативних вчинків, формуванні цінних життєвих орієнтацій [4].

Розвиток дитячої обдарованості потребує тісної співпраці між освітнім закладом та родиною. Ефективне партнерство дозволяє забезпечити цілісний та гармонійний розвиток дитини, враховуючи її індивідуальні потреби та здібності.

Існують різні форми ефективної співпраці: трансформація батьківських зборів у платформи для обміну інформацією та обговорення індивідуальних освітніх траєкторій; індивідуальні консультації педагогів та психологів з батьками; спільна участь батьків та дітей у навчальних проєктах, круглих столах та семінарах; залучення батьків до організації позакласних заходів.

Ключовим є своєчасний обмін інформацією та узгодження підходів до навчання та виховання. Регулярний обмін даними про успіхи та труднощі дитини дозволяє своєчасно реагувати на її потреби.

Розвиток дитячої обдарованості є складним та стратегічно важливим завданням, що потребує об'єднання зусиль освітнього закладу та родини.

Список використаних джерел:

1. Гальченко, В. М., Андросович, К. А., Глушко, Н. В. Вплив сім'ї на розвиток творчого потенціалу особистості дошкільника. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2024. № 4 (95). С. 25–29.
2. Петрунко, О. В., Хахановська, Т. А. Творчість і обдарованість особистості: проблеми діагностики й інтерпретації. *Педагогіка і психологія: теорія і практика*. 2015. № 1. С. 2–6.
3. Розвиток обдарованості в освітньому процесі [Електронний ресурс] URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-obdarovanosti-v-osvitnomu-procesi-297915.html>

Люшина Юлія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О. С. Семенов

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ КРЕАТИВНОСТІ ТА ТВОРЧОСТІ.
КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ОСОБИСТОСТІ**

Актуальність дослідження співвідношення креативності та творчості в контексті розвитку особистості є беззаперечною в умовах сучасних швидких змін. Здатність до новаторства та нестандартного вирішення проблем набуває особливої цінності для успішної самореалізації в різних сферах життя. Питання про природу, взаємозв'язок та розвиток креативності і творчості є ключовими для розуміння особистісного зростання. Дослідження цієї проблематики має практичне значення для розробки ефективних освітніх програм, спрямованих на стимулювання креативного та творчого мислення.

Проблема розмежування та взаємозв'язку понять "креативність" і "творчість" у науковій літературі часто призводить до плутанини через їхнє

синонімічне використання. Існують різні теоретичні підходи до їх визначення, що відображають складність досліджуваного феномену. Аналіз наукової літератури виявляє необхідність чіткого розмежування між креативністю як здатністю та творчістю як процесом і результатом цієї здатності. Виникає питання про ієрархічне співвідношення цих понять.

Мета полягає в тому, щоб розкрити сутність понять креативності та творчості, визначити їх співвідношення та показати роль креативності як однієї з ключових характеристик творчого потенціалу особистості. Основною метою є поглиблене розуміння змісту цих понять шляхом аналізу різних наукових підходів. Особливу увагу буде приділено ролі креативності як важливої складової творчого потенціалу особистості. Результатом має стати систематизоване розуміння взаємозв'язку між креативністю та творчістю, а також усвідомлення значення розвитку креативності для повноцінної реалізації творчих можливостей людини.

Творча активність - це складна інтегральна якість особистості, яка характеризує діяльність людини, спрямовану вирішення творчих завдань орієнтованих на використання можливостей особистості, результатом якої є певна новизна, значимість для особистісного зростання[4]. Різні підходи до розуміння творчості включають філософський (розгляд творчості як фундаментальної властивості людського буття), психологічний (дослідження творчості як когнітивного, емоційного та мотиваційного процесу) та педагогічний (фокус на розвитку творчих здібностей у процесі навчання).

Творчість є процесом створення чогось нового, оригінального та цінного, що передбачає активну діяльність особистості, спрямовану на продукування нових ідей, образів, продуктів або рішень. Ключовими характеристиками творчості є новизна (створений продукт або ідея має бути новим), оригінальність (відрізняється нестандартністю), значущість (має певну цінність) та продуктивність (спрямована на отримання певного результату).

Креативність розглядається як здатність генерувати нові ідеї, підходи та рішення, як потенційна можливість особистості до творчої діяльності. В першу

чергу, креативність – це здатність до творчості, з якою пов'язані такі якості, як гнучкість мислення, безпосередність, сміливість, готовність припускатися помилок, відкритість та ініціативність. Ці риси притаманні особистості в дитячому віці, тому важливо організувати навчання так, щоб воно активізувало розвиток її креативності [3]. Це базова когнітивна здібність, що забезпечує продукування різноманітних і нестандартних варіантів. Ключові аспекти креативності включають флюентність (кількість ідей), гнучкість (різноманітність ідей), оригінальність мислення (унікальність ідей) та здатність до деталізації та розробки ідей (розробленість). Креативність є когнітивним процесом, що залежить від таких функцій, як уява, пам'ять, мислення (особливо дивергентне) та увага, і включає різні стратегії та механізми. Креативність є складовою частиною творчості, необхідною, але недостатньою умовою для її здійснення. Генерування нових ідей (креативність) є одним з етапів творчого процесу. Творчість є ширшим поняттям, що включає не лише генерування ідей, але й їх практичну реалізацію та оцінку. Творчий процес охоплює весь цикл створення нового. Креативність та творчість мають взаємодоповнюючий характер: креативність забезпечує "сировину" для творчості, а творчість надає креативності напрямок і мету. Розвиток креативності сприяє підвищенню ефективності творчої діяльності.

Творчий потенціал особистості включає інтелектуальні (розвинений інтелект, гнучкість мислення), мотиваційні (внутрішня мотивація, прагнення до самовираження), особистісні (незалежність мислення, відкритість до нового досвіду) та соціальні (вплив соціального оточення) аспекти.

Роль креативності серед інших складових творчого потенціалу є ключовою. Знання та навички є фундаментом, мотивація спонукає до дії, уява створює образи, але саме креативність є "каталізатором", що активізує ці компоненти та спрямовує їх на створення нового та цінного.

Креативність є рушійною силою творчої діяльності, забезпечуючи постійний потік нових ідей та нестандартні шляхи вирішення проблем. Здатність до нестандартного мислення та вирішення проблем є основою для

творчих досягнень, дозволяючи генерувати оригінальні рішення. Креативність відіграє важливу роль у подоланні інерції мислення та стереотипів, сприяючи критичному переосмисленню та інноваціям.

Актуальність теми полягає в тому, що креативність не тільки забезпечує конкурентні переваги, але й формує особистості, готові до викликів та змін у навколишньому середовищі [1]. Існують різні можливості та методи розвитку креативного мислення, такі як тренінги, вправи та спеціальні методики (мозковий штурм, метод шести капелюхів тощо). Створення сприятливого середовища, що заохочує нові ідеї та експериментування, є важливим фактором. Саморозвиток та самовдосконалення, включаючи активну пізнавальну діяльність та розвиток особистісних якостей, також сприяють розвитку креативності та творчого потенціалу.

Узагальнюючи основні положення доповіді щодо співвідношення креативності та творчості, було здійснено аналіз цих понять з різних наукових позицій. Висловлюється думка, що творчість є процесом творчої діяльності, спрямованої на створення якісно нового продукту, на пошук нестандартного рішення задачі, тобто діяльність заради процесу. Креативність, навпаки, є роботою на результат з метою створення кінцевого продукту [2]. Визначено, що творчість є складним процесом, а креативність – ключовою здатністю, необхідною для нього. Проведено розмежування понять та підкреслено їх взаємодоповнюючий характер.

Доповідь підтвердила, що креативність є важливою характеристикою творчого потенціалу особистості, поряд з іншими аспектами. Розкрито її роль як рушійної сили творчої діяльності та значення у подоланні інерції мислення. Наголошено на важливості розвитку креативності для розкриття творчого потенціалу.

Перспективи подальших досліджень у галузі розвитку креативності та творчого потенціалу включають поглиблене вивчення нейрофізіологічних механізмів, розробку ефективних методик розвитку, дослідження впливу

сучасних технологій, вивчення соціально-культурних чинників та питань діагностики.

Список використаних джерел:

1. Вправи на розвиток креативності: як стимулювати творчий потенціал вихованців у позашкільлі [Електронний ресурс] // URL : <https://odut.co.ua/pro-nas/vpravy-na-rozvytok-kreatyvnosti/>
2. Дімітров-Бурлаєнко, С. Д. Дефініції понять "творчість" і "креативність" у сучасному науковому дискурсі [Електронний ресурс] / С. Д. Дімітров-Бурлаєнко // Цифровий репозитарій Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. - 2017. - URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24191>
3. Креативне мислення як засіб формування і розвиток творчих здібностей [Електронний ресурс] / Додав(-ла) Куришко Тетяна Василівна. Бібліотека «На Урок». Зарубіжна література. 9 клас. Матеріали до уроків. Опублік. 21.02.2022. URL: <https://naurok.com.ua/kreativne-mislennya-yak-zasib-formuvannya-i-rozvitok-tvorchih-zdibnostey-287871.html>
4. Котелинець, Ю. С. Формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі інтеграції різних видів діяльності / Ю. С. Котелинець // International Journal of Education and Science. - 2020. - Т. 3, № 1. - С. URL: [https://culturehealth.org/ijes_archive/JES,Vol.3,No1,2020_\(1\).pdf](https://culturehealth.org/ijes_archive/JES,Vol.3,No1,2020_(1).pdf)

Люсік Софія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Н. І.Семенова

**КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ, ОСОБИСТОСТІ
ТА ЇЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

У сучасному суспільстві, яке постійно перетворюється, значення індивідуальності набуває особливої ваги. Кожна особистість є носієм унікального внутрішнього світу, потенціалу і здатності до самовираження. Розвиток творчого потенціалу стає не просто бажаним аспектом самореалізації, а необхідною умовою успішного функціонування в умовах нових викликів. Саме через інновації та творчість, здатність мислити нестандартно і бути адаптивною особистість може реалізувати себе у професійному, культурному та соціальному середовищі.[2]

Тема розвитку індивідуальності й творчості людини є особливо актуальною в освітньому процесі. Традиційна модель навчання, заснована на репродуктивному підході, дедалі більше поступається місцем парадигмі, що ставить у центр уваги самобутність, самоактуалізацію та індивідуальні освітні траєкторії. У контексті технічного прогресу, глобалізації та інформатизації освіти зростає потреба в розкритті креативного потенціалу молоді. Розвиток творчого мислення сприяє формуванню критичного сприйняття, уміння знаходити нестандартні рішення, адаптуватися до нових умов та ініціювати зміни у своєму середовищі.

Проблема актуалізації творчого потенціалу особистості, розвиток творчих здібностей постає однією із важливих завдань сучасного суспільства. Творча особистість має можливість проявити себе у різних сферах суспільного життя, вона є активним учасником творення соціально-культурного простору, формує нову соціальну реальність. Осмислення творчого потенціалу особистості, визначення факторів, що впливають на його активізацію буде сприяти визначенню шляхів вдосконалення творчих здібностей особистості.[1]

Методологічною основою дослідження стали праці філософів, психологів і педагогів, які розглядали природу особистості, її розвиток і творчість як цілісну структуру. Особливу увагу приділено теоретичній спадщині Л.С. Виготського, Ж.-Ж. Руссо, А. Маслоу, В.П. Андрущенко та інших науковців. У роботі застосовано методи аналізу, порівняння, узагальнення, а також елементи якісного контент-аналізу сучасної освітньої практики. Зокрема, проаналізовано інноваційні педагогічні моделі, які орієнтовані на індивідуальний розвиток і підтримку творчості.[4]

У ході дослідження встановлено, що ефективними умовами для формування індивідуальності є створення відкритого і безпечного середовища, яке сприяє самовираженню. Серед ключових факторів, що активізують розвиток творчого потенціалу, виділяються саме емоційна підтримка, розвиток критичного мислення, доступ до креативних форм діяльності та міждисциплінарний підхід. Гуманістичний підхід до особистості дозволяє

вибудовувати освітні моделі, де учень виступає суб'єктом навчального процесу, а не його об'єктом. Успішні приклади інтеграції творчості у навчання демонструють такі інструменти як проектна діяльність, стимулювання інтелектуальної допитливості, мистецьке самовираження.[5]

Отже, розвиток індивідуальності є динамічним процесом, який потребує комплексного підходу та сприятливого соціально-освітнього середовища. В умовах сучасних викликів освіта має стати не лише джерелом знань, а й платформою для особистісного зростання та творчої самореалізації. Формування здатності до творчості — це не лише педагогічне завдання, а й соціальна потреба. Тому освітній процес повинен включати елементи розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення, саморефлексії й креативного мислення як ключових складових сучасної індивідуальності.[3]

Список використаної літератури:

1. Андрущенко, В. П. Особистісна парадигма в гуманітарній освіті / В. П. Андрущенко. — Київ: Знання, 2014. — 276 с.
2. Виготський, Л. С. Психологія розвитку людини / Л. С. Виготський. — Київ: Либідь, 2020. — 384 с.
3. Маслоу, А. Мотивація та особистість / А. Маслоу ; пер. з англ. — Львів: Новий Світ, 2015. — 312 с.
4. Романова, Т. В. Педагогіка творчості / Т. В. Романова. — Харків: Основа, 2019. — 208 с.
5. Руссо, Ж.-Ж. Еміль, або Про виховання / Ж.-Ж. Руссо ; пер. з фр. — Київ: Основи, 2018. — 520 с.

Луцюк Дарина

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л. Дурманенко

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ІЗ ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Взаємодія між педагогом і обдарованою дитиною має базуватися на принципах гнучкості, чіткого усвідомлення мети та врахування індивідуальних

особливостей кожної дитини. Це потребує не лише високого рівня професійної підготовки, а й глибокого розуміння емоційних, когнітивних і особистісних характеристик. Сучасна педагогіка акцентує на важливості партнерських відносин, атмосфери довіри та підтримки в освітньому процесі. Ключовим завданням педагога є виявлення сильних сторін дитини та створення всіх необхідних умов для їхнього розвитку. Цього можна досягти шляхом ретельних спостережень, використання діагностичних інструментів і розробки індивідуального навчального маршруту. Навчальний процес має бути не тільки наповнений інтелектуальним змістом, а й цікавим, захопливим і мотивуючим. У педагогічній практиці доречно застосовувати інтерактивні форми навчання, проєктну діяльність й елементи досліджень, які сприяють самостійності, ініціативності та розвитку критичного мислення. Важливим аспектом залишається емоційна підтримка, адже вчитель часто виконує роль наставника, який допомагає дитині справлятися з очікуваннями, емоційними труднощами та викликами в спілкуванні. Ефективна співпраця передбачає також організацію зворотного зв'язку, де є місце для аналізу результатів, рефлексії та підтримки мотивації учня. Вагомою є й співпраця з батьками, психологічною службою та адміністрацією закладу освіти. Такий комплексний підхід сприяє створенню стабільної системи розвитку та підтримки [2].

Одним із пріоритетів у роботі є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Вони дозволяють розробляти індивідуальні освітні середовища, які відповідають стилю навчання кожної конкретної дитини. Віртуальні лабораторії, онлайн-курси та платформи для самоосвіти відкривають нові можливості для розвитку потенціалу дітей, виходячи за межі стандартної програми. Крім того, педагог має приділяти увагу формуванню емоційного інтелекту, комунікативних навичок і вміння працювати в команді. Це сприяє становленню гармонійної особистості, яка здатна до адаптації, співпраці й лідерства у сучасному світі. Отже, робота з обдарованими дітьми долає рамки традиційного навчання. Це стає шляхом формування творчої,

мислячої й мотивованої особистості, готової реалізувати свій потенціал у динамічних умовах сучасності [5].

Робота вихователя вимагає не лише професійних знань, а й особистісної зрілості, психологічної гнучкості та високого рівня розвитку необхідних професійних якостей. Успіх педагогічної діяльності ґрунтується на гармонійному поєднанні трьох основних компонентів: особистісних характеристик, здібностей і професійних знань. Особистісні характеристики та риси: Для вихователя важливими є такі якості: креативність – здатність знаходити оригінальні рішення і впроваджувати інноваційні методи у навчальний процес; старанність у роботі – енергійність, працелюбність і прагнення до постійного самовдосконалення; емоційна стійкість – уміння контролювати власні емоції та зберігати спокій у складних обставинах; емпатія – щиро розуміти почуття і потреби дітей, здатність до співпереживання; цілеспрямованість і наполегливість – витримка у досягненні цілей і подоланні труднощів; здібності вихователя.

Ефективність педагогічної діяльності передбачає такі навички: комунікаційні здібності – дружнє ставлення, вміння знайти підхід до кожної дитини та її родини; добре розвинена пам'ять і мислення – гнучкий розум, логічне та аналітичне мислення; організаторські таланти – здатність планувати, координувати заняття дітей і створювати сприятливе середовище для розвитку; творчий підхід – володіння навичками декламації, малювання, співу для різноманітності освітнього процесу; чітке мовлення – ясність, правильна дикція й інтонація у спілкуванні та поясненнях [1].

Професійні знання вихователя: вихователь повинен мати глибокі знання в таких аспектах: розуміння фізіологічних і вікових особливостей дітей – врахування етапів їхнього розвитку та потреб; знання санітарно-гігієнічних стандартів щодо організації простору, матеріалів і середовища; навички проведення дитячих ігор і дозвілля – створення цікавих і корисних заходів для відпочинку й активного часу; методи привертання уваги дітей – уміння

використовувати різні мовленнєві, мімічні, жестові та звукові прийоми для ефективної взаємодії [1].

Абнотивність, як сукупна здатність педагога до адекватного сприйняття, розуміння та підтримки креативної дитини визначає глибоку професійну та психологічну здатність вихователя сприймати, осмислювати і стимулювати розвиток креативної особистості. Абнотивність виступає як комплексна якість, що поєднує емпатію, гнучкість мислення, відкритість до нових ідей, здатність до рефлексії та толерантність до проявів нестандартного підходу учня. Основою цієї здатності є педагогічний такт, увага до індивідуальності дитини та вміння виявляти приховані аспекти обдарованості, які не завжди проявляються через навчальні досягнення. Абнотивний педагог не лише спостерігає за креативною поведінкою дитини, але й здатний розуміти її глибинні мотиви, надавати необхідну підтримку та сприяти усвідомленню й розвитку творчих задумів. Особливого значення абнотивність набуває у взаємодії з дітьми, які проявляють креативність поза рамками звичних норм — через парадоксальне мислення, нестандартні запитання, оригінальні рішення чи поведінку. Тільки педагог із розвиненою абнотивністю може не лише уникнути пригнічення таких проявів, а й перетворити їх на джерело особистісного та інтелектуального розвитку дитини [6].

Рефлексивно-інноваційні технології спрямовані на розвиток у вихователя навичок саморефлексії, критичного мислення та творчого підходу до організації навчального процесу. Вони є основою підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми, оскільки забезпечують можливість адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб кожної дитини [3]. Ключові технології включають:

1. Рефлексивні практики. Вони передбачають аналіз власної професійної діяльності, що допомагає усвідомити ефективність застосовуваних методик і навчальних стратегій.

2. Інноваційні освітні підходи. Мова йде про сучасні форми навчання, такі як проєктна діяльність або інтерактивні методи, які підтримують розвиток критичного аналізу та креативного мислення в дітей.

3. Індивідуалізація освітнього процесу. Це врахування унікальних здібностей і потреб обдарованих дітей шляхом розробки персоналізованих навчальних планів і завдань.

4. Співпраця з батьками. Встановлення партнерських відносин із родинами таких учнів для створення оптимальних умов навчання та всебічного розвитку дитини.

Психолого-педагогічна підтримка розвитку творчих здібностей дитини є цілісною системою заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для виявлення, розкриття та реалізації її креативного потенціалу. Ця підтримка включає кілька ключових аспектів:

1. Індивідуальний підхід. Викладач враховує унікальні риси дитини, її здібності, темп навчання та стиль мислення, забезпечуючи таким чином найкращі умови для розвитку творчих навичок.

2. Заохочення самостійності та ініціативності. Педагог мотивує учнів висловлювати власні ідеї, самостійно вирішувати завдання й обирати шляхи для досягнення цілей, що розвиває їхню відповідальність і творчий підхід.

3. Формування позитивного образу себе. Завдяки підтримці, схваленню та створенню ситуацій успіху в учнів зміцнюється віра у власні сили, що є необхідною основою для активної творчої діяльності.

4. Розвиток критичного та креативного мислення. Через методи проблемного навчання, використання відкритих запитань і мозкових штурмів діти набувають навичок аналізу, синтезу інформації та створення оригінальних ідей.

5. Організація творчого середовища. Забезпечується простір, де діти мають можливість вільно експериментувати, працювати над своїми проєктами як індивідуально, так і в групах.

6. Співпраця з родиною. Педагог активно комунікує з батьками, допомагаючи їм зрозуміти значення творчого розвитку дитини та створити комфортну атмосферу для цього вдома.

Поєднання цих елементів сприяє гармонійному розвитку дитячого потенціалу та ефективному залученню дітей до творчої діяльності [4].

Отже, успішна діяльність вихователя полягає в поєднанні особистісних якостей, професійних здібностей і глибоких знань, що дозволяють не лише організовувати освітній процес, а й створювати сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Інститут проблем виховання НАПН України. Методичні рекомендації з організації роботи з обдарованими дітьми дошкільного віку. Київ: ІПВ НАПН України, 2021.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ivd.org.ua>
2. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні засади виявлення та розвитку обдарованих дітей дошкільного віку. Дошкільне виховання. 2020. № 6. С. 3–7.
3. Поніманська Т. С. Одарованість у дошкільному віці: психолого-педагогічні аспекти. Київ: Науковий світ. 2012. 184 с.
4. Професіограма вихователя: особистісні якості, здібності, знання та вміння <https://vseosvita.ua/blogs/profesiograma-vykhovatelja-osobystisni-iaкости-zdibnosti-znannia-ta-vminnia-35800.html>
5. Холковська І. Л. Методика виховної роботи з обдарованими дітьми <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4d2d202-4cc4-40a0-bab4-55f4a6367049/content>
6. Smutny J. F. (Ed.). Early Childhood Gifted Education: Fostering Talent in the Young Child. New York: Routledge, 2011. 240 p.

Луцюк Дарина

Тимчук Олександра

Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.І. Алендарь

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Інклюзивна освіта в Україні активно розвивається, і все більше дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями слуху, долучаються

до загального освітнього простору. Одним із важливих напрямів інклюзивного виховання є фізичне виховання, яке не лише сприяє фізичному розвитку, а й виконує корекційно-реабілітаційну функцію. Для дітей з порушеннями слуху фізичне виховання має свої особливості, які необхідно враховувати в умовах інклюзивного середовища.

На сучасному етапі розвитку суспільства фізичному вихованню має бути надана особлива увага. На жаль, нині практично здоровими є лише 27% дітей дошкільного віку, лише 65% дітей і 60% підлітків фізично гармонійно розвинені [1]. У багатьох закладах освіти фізичне виховання не проводиться систематично, що призводить до гіподинамії – фактору ризику для психофізичного здоров'я дитини. Особливої уваги потребують діти з порушеннями слуху, для яких рухова активність має ще й компенсаторне значення. Разом із розвитком інклюзивної освіти постає завдання розробки адаптованої методики фізичного виховання для дошкільників з порушенням слуху.

Сучасна система дошкільної освіти в Україні дедалі частіше стикається із завданням організації фізичного виховання в умовах інклюзивного освітнього середовища. Особливої уваги потребують діти з порушеннями слуху, які мають свої фізіологічні, психічні та соціальні особливості розвитку. Методика фізичного виховання для таких дітей має враховувати їхні індивідуальні потреби та забезпечувати максимально ефективне включення у колективну діяльність [2].

Діти з порушеннями слуху мають специфічні особливості розвитку, які впливають на їхню рухову активність. Зокрема, у них часто спостерігається: знижена координація рухів; порушення рівноваги; затримка формування просторових уявлень; знижена швидкість реакції. Ці особливості зумовлені відсутністю або обмеженням слухового контролю за власними рухами, що ускладнює формування моторних навичок. Тому методика фізичного виховання має бути адаптована до потреб таких дітей.

Варто зазначити, що в інклюзивному середовищі особливо актуально постає питання мультисенсорного підходу до навчання. Включення зорових, тактильних і кінестетичних каналів сприймання сприяє кращому засвоєнню рухових дій. Створення безпечного і стимулюючого освітнього простору дозволяє дітям з порушеннями слуху повніше розкривати свій потенціал у фізичному розвитку.

Діти з порушеннями слуху мають обмежені можливості в мовному спілкуванні, що впливає на їхню участь у групових іграх, координацію рухів, орієнтацію у просторі. Водночас, як засвідчено практикою, фізичні вправи сприяють розвитку компенсаторних механізмів, покращенню загальної моторики, рівноваги, просторового орієнтування [1].

У цьому контексті важливим є і те, що фізичне виховання виконує не лише функцію розвитку рухових навичок, а й відіграє значну роль у формуванні комунікативних здібностей, соціалізації та емоційної стабільності дитини. Це досягається через взаємодію з однолітками, активну участь у спільних фізичних вправах, спортивних змаганнях, естафетах тощо.

Вчені Є. Приступа, Ю. Петришин, І. Боднар тлумачать «інклюзивне фізичне виховання» як гнучку, індивідуалізовану систему фізичного виховання дітей з особливими потребами. Така система повинна передбачати як участь дітей з особливими освітніми потребами у всіх формах фізичного виховання, передбачених програмою навчального закладу (в ролі організаторів, спортивних суддів, представників спортивних команд під час змагань тощо), так і проведення додаткової спеціальної роботи з фізичного виховання [1].

Залучення дітей з порушеннями слуху до організованої фізичної діяльності потребує особливої компетентності педагогів. Необхідно проводити регулярне підвищення кваліфікації вихователів, впроваджувати інноваційні форми навчання та використовувати сучасні методичні засоби, зокрема відеоматеріали, сенсорні панелі, мобільні додатки з жестовою мовою.

Фізичне виховання дітей з порушеннями слуху в інклюзивних групах є складним педагогічним завданням, яке вимагає професійної підготовки

вихователя, психолого-педагогічного супроводу та адаптації освітнього середовища. Як зазначає Т.І. Поніманська, індивідуальний підхід до кожної дитини враховує стан її здоров'я, розвиток психофізичних якостей і можливості засвоєння рухових дій [3]. Інклюзивна освіта передбачає навчання всіх дітей разом – «усунення будь-яких форм сегрегації», а не ізоляцію [1].

Ефективна методика фізичного виховання дошкільників з порушеннями слуху повинна включати: візуальне моделювання вправ; демонстрацію рухів у повільному темпі; використання жестової мови або міміки; повторюваність і чіткість інструкцій; залучення в ігрову діяльність через рухливі ігри. Особлива увага приділяється розвитку таких умінь: саморегуляція, увага, відчуття ритму, моторна координація [1].

Педагог має демонструвати рухи повільно, використовувати жестову мову, піктограми, зорові сигнали. Ефективною є система візуального дублювання інструкцій, зворотного зв'язку з дитиною, емоційного підкріплення. Велике значення мають ігрові методи, які дозволяють зменшити бар'єри спілкування та залучити дитину до групової діяльності.

Важливу роль відіграє супровід дитини, він виступає ефективним механізмом реалізації психолого-педагогічної діяльності вихователя інклюзивної групи. Стартовою площадкою для супроводу є «діагностико-аналітична діяльність», а також «лікувально-оздоровча, профілактична, корекційно-розвивальна, координаційно-методична, консультативно-просвітницька діяльність із формування здорового способу життя» [1]. Супровід сприяє розвитку індивідуальних маршрутів дитини, підтримці родини та підвищенню компетентності педагогів.

Горопаха Н.М. наголошує на важливості «спрямування роботи дошкільного закладу на формування в усіх дітей (в тому числі і тих, що потребують корекції) того рівня фізичної готовності до шкільного навчання, який вони здатні досягти». Наступність передбачає спільну участь ЗДО і початкової школи в організації рухової активності, включення дітей у спільні заходи, взаємодію педагогів.

Фізичне виховання в умовах інклюзії має важливе значення для розвитку дитини з порушеннями слуху. Організація цього процесу потребує особливої уваги до індивідуальних особливостей дітей, участі спеціалістів, адаптації методів і форм навчання. Інклюзивний підхід дозволяє реалізувати право кожної дитини на якісну освіту та гармонійний розвиток. Як стверджує Поніманська Т.І., «фізичне виховання є основною частиною всебічного гармонійного розвитку дітей і спрямоване на зміцнення їх здоров'я...».

Отже, фізичне виховання дітей дошкільного віку з порушеннями слуху в умовах інклюзивного середовища потребує спеціального підходу, адаптації методик та тісної співпраці між педагогами, батьками і фахівцями. Лише за умови врахування індивідуальних потреб дитини, створення сприятливого середовища та використання ефективних методичних прийомів можна досягти гармонійного фізичного та соціального розвитку таких дітей.

Список використаних джерел:

1. Горопах Н.М. Фізичне виховання дошкільників та молодших школярів у контексті інклюзивної освіти. Наукові записки РДГУ. 2014. Вип. 10(53). С. 11–15.
2. Протасова А.С. Фізичне виховання дошкільників у контексті суспільних трансформацій. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. 30, т. 2. С. 146–150.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. К. : Академвидав, 2006. 456 с.

Литвинюк Анна

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.І. Семенова

ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧОГО ОБ'ЄДНАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІНТЕРЕСАМИ

У сучасних умовах трансформації освітнього простору України та переорієнтації на компетентнісний підхід особливого значення набуває забезпечення цілісного розвитку особистості дитини з урахуванням її індивідуальних нахилів, пізнавальних потреб та творчого потенціалу. Одним із

найбільш ефективних інструментів реалізації цього завдання виступає діяльність творчих об'єднань за інтересами у системі дошкільної освіти.

Творче об'єднання постає як добровільна форма організованої взаємодії дітей, спрямована на розвиток креативності, самовираження, емоційно-чуттєвої сфери та соціальних компетентностей через виконання спільних завдань у певній галузі знань чи діяльності, що викликає інтерес у дитини. У контексті гуманістичної парадигми освіти участь у таких об'єднаннях набуває значення важливого чинника індивідуалізованого виховання, оскільки дозволяє розкрити унікальний внутрішній потенціал дитини та сприяє її всебічному розвитку [1, с. 74].

Наукове осмислення цього явища ґрунтується на концептуальних положеннях сучасної української психолого-педагогічної науки, зокрема ідеях О.Г. Кононко, яка підкреслює значення соціального досвіду та емоційно-ціннісного середовища у становленні особистості дитини дошкільного віку. В її дослідженнях зазначається, що саме взаємодія з дорослими та однолітками в умовах співтворчості є основою розвитку самосвідомості, рефлексії, здатності до емпатії та формування емоційної стабільності. Участь у творчому об'єднанні забезпечує умови для реалізації цих принципів через включення дошкільника в колективну діяльність, яка виступає не лише засобом естетичного виховання, а й механізмом формування особистісної зрілості [1, с. 79].

Наукові дослідження підтверджують, що найвищий рівень спонтанної творчої активності спостерігається саме в дошкільному віці, коли дитина відкрито прагне до експериментування, відкриттів і самостійної інтерпретації дійсності. Участь у творчому об'єднанні забезпечує оптимальні умови для підтримки цього природного стану через створення середовища, в якому дитина відчуває себе суб'єктом діяльності, має змогу обирати способи реалізації завдань, отримує зворотний зв'язок і переживає почуття успіху. Зміст діяльності об'єднань варіюється залежно від інтересів дітей і може охоплювати різні форми: театралізовані постановки, художню діяльність, музичне імпровізування, елементи дослідництва, STEM-моделювання тощо. Важливим

чинником ефективності є варіативність освітнього середовища, яке має забезпечити доступ до різноманітних матеріалів, інструментів і простору, що спонукає до пошуку нових рішень і вільного самовираження [2, с. 4-5].

Педагогічне забезпечення діяльності творчих об'єднань потребує від фахівця високого рівня методичної підготовки, чутливості до індивідуальних потреб дитини, здатності до емпатійної комунікації та створення атмосфери психологічної безпеки. Педагог виконує роль фасилітатора, координатора і менторської фігури, яка спрямовує, але не нав'язує; підтримує, але не контролює; надихає, але не обмежує. Його завдання полягає в тому, щоб виявити приховані здібності кожної дитини, забезпечити оптимальний рівень виклику та заохотити до прояву ініціативи. Високий рівень внутрішньої мотивації, що характерний для діяльності за інтересами, сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку довільної уваги, мислення, мовлення та соціальних навичок [3, с. 141].

Особливу увагу слід приділяти психолого-педагогічному супроводу діяльності творчого об'єднання, що має на меті не лише підтримку розвитку дітей, але й запобігання психоемоційному виснаженню, формуванню адекватної самооцінки та соціальної відповідальності. Систематичне спостереження, діагностичні методики, рефлексивні бесіди з дітьми дозволяють виявити динаміку розвитку, оцінити ефективність обраних педагогічних підходів та скоригувати стратегії впливу. Особливої ефективності можна досягти шляхом інтеграції елементів арт-педагогіки, ігрової терапії, соціально-комунікативних тренінгів, що розширюють можливості впливу на емоційну та особистісну сферу дошкільника [3, с. 142].

Отже, діяльність творчого об'єднання дітей дошкільного віку за інтересами становить багатовимірне педагогічне явище, яке інтегрує у собі виховний, розвивальний, пізнавальний та соціалізаційний компоненти. Її значення виходить за межі формальної організації дозвілля, оскільки вона є дієвим засобом підтримки природної дитячої активності, сприяє збереженню внутрішньої мотивації до навчання, формуванню ціннісного ставлення до

творчості як важливої складової людського існування. Науково обґрунтована, педагогічно виважена та психологічно чутлива реалізація такого виду діяльності здатна забезпечити гармонійний розвиток особистості дитини, формування її суб'єктності, соціальної зрілості та готовності до майбутніх викликів освітнього й соціального середовища.

Список використаної літератури

1. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дитини раннього віку : навч. посіб. / О. Л. Кононко. – Ніжин : НДУ ім. М. В. Гоголя, 2018. – 255 с.
2. Семенов О. Технологія формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі / Олександр Семенов // Теорія виховання : наук. журнал. – 2016. – № 1 (303). – Розд. III. – С. 9. – Київ : Ін-т проблем виховання НАПН України.
3. Івах С. М., Паласевич І. Л. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики / С. М. Івах, І. Л. Паласевич // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. 37. – С. 139–144.

Мельничук Анна

Вишинська Анастасія

Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О. Л.Дурманенко

ТВОРЧА ОБДАРОВАНІСТЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ, ВИЯВЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

У сучасній системі дошкільної освіти все більше уваги приділяється індивідуальному розвитку дитини, розкриттю її природного потенціалу, формуванню творчої особистості. Одним із ключових напрямів цього процесу є виявлення та підтримка творчої обдарованості.

Загалом обдарованість можна охарактеризувати як сукупність індивідуальних пізнавальних, мотиваційних, організаційних та міжособистісних якостей, що дають змогу дитині ефективно розвивати власні здібності у певних видах соціальної активності та досягати значних результатів у різноманітній діяльності, спілкуванні та взаємодії з оточенням.

Творча обдарованість є важливою складовою розвитку особистості дитини, особливо в дошкільному віці, коли формуються основи мислення, уяви та емоційної сфери. За словами Л. С. Виготського: “Творчість – це діяльність, у процесі якої створюється щось нове, що має суб’єктивну та об’єктивну цінність”. [1, с.93]

У дітей дошкільного віку творча обдарованість проявляється переважно у спонтанних формах діяльності – грі, малюванні, конструюванні, мовленнєвій активності.

Важливими характеристиками цього періоду є: висока емоційність, інтенсивний розвиток мовлення, сенсорна чутливість, активна уява, допитливість та прагнення до дослідження. Саме ці якості є “грунтом”, на якому проростає творча обдарованість.

Основними компонентами обдарованості є: інтелект, мотивація та творчість. [3]

Н. Лисенко писала, що дитяча творчість – це перше дзеркало душі дитини. Адже саме дошкільний вік – є найсприятливішим для розвитку творчого потенціалу, бо в цьому віці закладається фундамент творчої особистості, здатної мислити нестандартно, відчувати світ яскраво та змінювати його на краще. Тому раннє виявлення та підтримка творчої обдарованості є запорукою гармонійного розвитку дитини та її успішного самовираження в майбутньому.

Прояви творчих здібностей можуть коливатися від виразних, яскравих талантів до стриманих і не надто помітних, проте сам механізм творчості залишається спільним для всіх. Відмінності полягають у сфері реалізації творчості, рівні досягнень та їх важливості.

О. Грединарова зауважила: “Діти тим талановитіші та розумніші, чим більше можливостей бути талановитими й розумними ми їм надамо”. [3] Тому в арсеналі педагогів є чимало методів для розвитку обдарованої особистості відповідно до її індивідуальних можливостей. До таких методів можемо

віднести: ігрові методики, казкотерапія, малювання, ліплення, драматизація, інсценування.

Робота з обдарованими дітьми приносить як задоволення, так і навпаки, адже перед педагогами постає низка специфічних труднощів, пов'язаних з особливостями таких дітей.

Обдаровані діти можуть стикатися з так званим, хронічним відчуттям незадоволення власними досягненнями, прагненням до недосяжних цілей, підвищеною емоційною чутливістю, труднощами у спілкуванні з однолітками та дорослими, а також з внутрішніми кризами, спричиненими тимчасовим “згасанням” обдарованості. До таких криз можемо віднести: кризи креативності, інтелектуальності та кризи мотивації до досягнень.

Взаємодія між вихователем і творчо обдарованим вихованцем у навчально-виховному процесі, значною мірою визначається особистістю педагога, рівнем його професійної підготовки та педагогічної майстерності. Саме вихователь задає тон спілкуванню, створює атмосферу довіри, підтримки та натхнення.

Від того, наскільки педагог уміє керувати власним психофізичним станом, емпатійно реагувати на потреби дитини й водночас грамотно організовувати процес розвитку, залежить ефективність роботи з обдарованими дітьми.

Вихователь, який працює з творчо обдарованими дошкільниками, має відповідати низці важливих професійних та особистісних якостей. Адже саме це формує особливий тип педагога-творця, який здатний не лише навчати, а й надихати, пробуджувати інтерес і вести за собою дитину в складному, але захопливому процесі розкриття її творчого потенціалу.

Педагогу важливо створювати умови, в яких дитина буде відчувати значущість власної діяльності, розумітиме цілі, бачитиме результат і матиме можливість самореалізуватися. Також варто пам'ятати про раціональне планування, досяжні цілі, дедлайни, емоційну підтримку та якісний зворотний зв'язок, адже саме це сприяє формуванню внутрішньої мотивації й розвитку

креативної особистості. У такий спосіб забезпечується не лише інтелектуальне зростання обдарованої дитини, а й зміцнення її психологічної стійкості, віри у власні сили та прагнення до самореалізації в майбутньому.

Одним із ключових чинників успішної організації роботи з творчо обдарованими дітьми є врахування мотиваційних критеріїв, що стимулюють їхню активність, розвиток та прагнення до самореалізації.

Ефективна організація роботи з обдарованими дітьми неможлива без урахування їхніх мотиваційних особливостей. Саме мотивація є тим рушієм, який активізує інтелектуальні, творчі та емоційні ресурси дитини.

Таким чином, можемо зробити висновок, що творча обдарованість дошкільників є однією з ключових умов гармонійного розвитку особистості дитини. Саме в дошкільному віці закладається основа для подальшого розкриття її потенціалу, формуються важливі психічні процеси, емоційна сфера та креативне мислення. Важливу роль у виявленні та підтримці творчо обдарованих дітей відіграє педагог, який повинен не лише володіти високим рівнем професіоналізму і творчим підходом, а й бути чуйним, уважним, здатним надихати до звершень. Ефективна робота з такими дітьми передбачає використання індивідуалізованих методів, створення сприятливого середовища, підтримку внутрішньої мотивації, розвиток самооцінки й емоційної стабільності.

Отже, саме цілеспрямована й чутлива педагогічна діяльність є запорукою успішного розвитку творчої особистості дошкільника. Бо як зазначав В. О. Сухомлинський: “Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця”, [2] адже віра педагога – це перший крок до розкриття унікальних здібностей дитини.

Список використаних джерел:

1. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості. Київ: Міленіум, 2006. 344с.
2. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0027ux-1adb.docx.html> (дата звернення: 12.05.2025)
3. Система управління мотивацією творчо обдарованих особистостей URL: <https://knvk35.dnepredu.com/uk/site/sistema-upravlinnya-motiv.html> (дата звернення: 12.05.2025)

Моргун Андріана

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. В.Смолюк

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОМФОРТУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ

На мою думку, дошкільний вік – один із найважливіших періодів у становленні особистості дитини. Саме в цей час формуються базові емоційні реакції, закладаються основи довіри до світу, впевненість у собі, почуття безпеки. Усе це тісно пов'язано з емоційним комфортом, який дитина відчуває в родині. Забезпечення такого комфорту – основне завдання сімейного виховання.

Емоційний комфорт – це стан внутрішнього спокою, гармонії, впевненості у захищеності та прийнятті. Для дошкільника це передусім означає, що його люблять, розуміють, з ним рахуються, його емоції не ігнорують і не засуджують.

Формування у дитини емоційної сфери має велике значення для майбутнього її життя. Бо саме позитивні емоції суттєво допомагають їй у гармонійному розвитку. Віддання переваги інтелектуальній сфері, не враховуючи емоційної, веде до збіднення її емоційного і морального розвитку. За таких умов виростають емоційно спустошені особистості, що веде згодом до зниження загальної культури [1, с. 336].

Серед чинників, що можуть викликати у дитини емоційний дискомфорт та душевний неспокій, особливо важливо виокремити емоційну нестабільність дорослих, які її оточують. Різкі зміни настрою та непослідовність у вимогах дорослих ускладнюють для дитини формування чітких уявлень про бажану поведінку. Додатковий стрес спричиняють ситуації, коли дитину змушують до обов'язкового виконання певних дій – наприклад, негайна відповідь на запитання, переривання творчої діяльності тощо.

Також негативно впливають обмеження права на вибір, надмірне контролювання, авторитарний стиль виховання, порівнювання з іншими дітьми, а також брак нових вражень. Усе це може спричинити розвиток таких тривожних проявів, як підвищена вразливість, дратівливість, невпевненість у собі, емоційна закритість, залежність від дорослих, невміння відстояти власну думку або, навпаки, неконтрольована поведінка.

У зв'язку з цим важливо приділяти особливу увагу дітям, які демонструють ознаки емоційного дискомфорту. Доцільно вести систематичні спостереження за поведінкою дитини у різних видах діяльності: під час гри, навчання, побутових ситуацій та спілкування. Ефективним інструментом може стати «Картка настрою», у якій фіксуються наступні спостереження: якість сну, апетит, переважний настрій протягом дня, частота проявів сором'язливості або хвилювання перед завданнями, самооцінка, ставлення до труднощів і нових ситуацій [2].

Батьки є першими та найважливішими вихователями дитини. Саме вони створюють ту атмосферу, в якій малюк починає пізнавати світ, вчиться довіряти, любити, долати труднощі й розвиватися гармонійно. Найбільш сприятливим середовищем для розвитку особистості дитини є родина, де панують любов, розуміння, стабільність і взаємоповага. Одним із найважливіших чинників тут є безумовна любов і прийняття. Дитина повинна чітко відчувати: її люблять не за досягнення, слухняність чи успіхи, а просто за те, що вона є. Саме така любов формує в неї внутрішню впевненість, стійкість до стресів та здатність відкрито проявляти емоції.

Не менш важливою є повага до емоцій дитини. Варто уникати знецінення її почуттів – замість фраз на кшталт «не плач» або «нічого страшного», дорослим слід допомогти дитині усвідомити свій стан, назвати емоції словами, пояснити, як можна безпечно й конструктивно їх виразити. Такий підхід сприяє емоційному розвитку та вмінню будувати здорові стосунки у майбутньому. Значну роль у створенні відчуття безпеки відіграє стабільність і передбачуваність щоденного життя. Чіткий режим дня, сталі правила, ритуали

– наприклад, спільне читання казки перед сном – створюють для дитини відчуття впорядкованого світу, в якому вона відчувається захищеною.

Якісне спілкування між батьками й дитиною є основою довіри. Це не просто розмови, а щире зацікавлення внутрішнім світом дитини, уважне слухання, спільне проведення часу – у грі, бесідах, побутових справах. Усе це допомагає дитині відчути свою значущість, а також розвиває мовлення, мислення й здатність до самовираження. І нарешті, приклад батьків – один із найсильніших інструментів виховання. Діти не просто слухають дорослих, вони наслідують їхню поведінку. Якщо у родині панує атмосфера спокою, доброзичливості, взаємопідтримки – саме такі моделі поведінки засвоює дитина. Таким чином, сімейне середовище має величезне значення для формування емоційного благополуччя дошкільника. Турбота про емоційний комфорт дитини – це не надмірна опіка, а щоденна любов, увага й готовність бути поруч у найважливіші моменти її зростання.

Якщо дитина не відчуває емоційної підтримки, це може призвести до низки проблем: тривожність, агресивність, замкненість, труднощі у спілкуванні. У майбутньому це може негативно вплинути на психічне здоров'я та соціальну адаптацію.

Отже, забезпечення емоційного комфорту в сімейному вихованні - це не одноразова дія, а безперервний процес, що вимагає щоденної турботи, любові, підтримки та розуміння. Саме в атмосфері тепла і безпеки дитина вчиться довіряти світу, формує впевненість у собі та здатність до здорових емоційних реакцій. Гармонійне емоційне середовище у родині є не лише запорукою щасливого дитинства, а й основою для всебічного розвитку особистості, формування моральних цінностей і соціальних навичок. Такий фундамент допомагає дитині успішно адаптуватися у суспільстві, долати життєві труднощі та будувати міцні стосунки у майбутньому. Тому відповідальність за створення і підтримку емоційного комфорту лежить на кожному члені родини, адже саме сім'я є першою і найважливішою школою життя для дитини.

Список використаних джерел:

1. Токарева Л.Д. Емоційний комфорт сім'ї як важливий чинник становлення творчої особистості в працях Кульчицької О.І. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2014. Т. 19, № 12. С. 330–336.

2. Емоційний комфорт дошкільника. Офіційний сайт КЗ "ЛЗДО № 3". URL: <https://ldnz3.znz3loz.pp.ua/сторінка-фахових-спеціалістів/психологія-від-а-до-я/емоційний-комфорт-дошкільника> (дата звернення: 12.05.2025).

Музичко Юлія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.М. Мельник

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІЗНАВАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність дослідження ігрової діяльності як засобу пізнавального розвитку дітей дошкільного віку зумовлена зростаючою увагою до проблеми гармонійного розвитку особистості в ранньому дитинстві. У сучасних умовах реформування освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) особливого значення набуває пошук ефективних методів і технологій, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності дітей. Ігрова діяльність, як провідна у дошкільному віці, виступає одним із найбільш природних і продуктивних способів засвоєння знань, формування мислення, мовлення, уваги, пам'яті та інших пізнавальних процесів. Аналіз наукових досліджень свідчить, що гра є універсальним механізмом розвитку дитини, сприяючи не лише засвоєнню нової інформації, а й формуванню креативності, самостійності та комунікативних навичок. Використання гри як засобу пізнавального розвитку вимагає науково обґрунтованого підходу до її організації, методичного забезпечення та інтеграції з іншими видами діяльності, що робить цю тему важливою як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Таким чином, дослідження ігрової діяльності в ЗДО у контексті пізнавального розвитку дітей дошкільного віку є актуальним, оскільки сприяє розкриттю потенціалу гри як ефективного засобу навчання та розвитку, а також

удосконаленню педагогічних стратегій, що відповідають сучасним освітнім вимогам.

Ігрова діяльність – це специфічна форма активності, в якій діти відтворюють реальні або уявні ситуації, моделюючи соціальні ролі, предметні дії, взаємодію з іншими учасниками гри [6, с.195-197]. Вона має такі характерні ознаки:

мотиваційна спрямованість – у грі дитина діє не заради кінцевого результату, а через сам процес діяльності;

добровільність – гра є вільною діяльністю, що не нав'язується дитині, а ініціюється нею самою;

емоційна насиченість – гра приносить задоволення, сприяє розвитку позитивних емоцій та психологічного комфорту;

творчий характер – гра завжди містить елементи уяви, фантазії та імпровізації;

соціальність – у грі дитина набуває навичок комунікації, вчиться співпрацювати, дотримуватись правил і норм взаємодії [1, с.21].

У дошкільному віці гра є головним засобом пізнання навколишнього світу. Основні особливості ігрової діяльності в цей період:

1) рольова природа гри – діти відтворюють у грі соціальні ролі, що сприяє розвитку їхньої уяви, мовлення, комунікативних навичок;

2) поступова ускладненість – із віком структура ігор ускладнюється: від маніпулятивних ігор раннього дитинства до сюжетно-рольових, режисерських, дидактичних та творчих ігор у старшому дошкільному віці;

3) формування самостійності та ініціативності – у грі дитина самостійно обирає сюжет, роль, засоби реалізації задуму;

4) розвиток пізнавальної активності – гра сприяє формуванню уваги, пам'яті, логічного мислення, мовленнєвих здібностей;

5) інтеграція з іншими видами діяльності – гра тісно пов'язана з навчальною, трудовою, комунікативною та іншими видами діяльності дошкільників [3, с.21-22].

Отже, ігрова діяльність у дошкільному віці є ключовим засобом розвитку дитини, що забезпечує її соціалізацію, когнітивний розвиток та емоційно-особистісне становлення. Розуміння її специфіки дозволяє педагогам ефективно використовувати ігрові методи для стимулювання пізнавальної активності дітей у закладах дошкільної освіти.

Пізнавальний розвиток є однією з ключових складових загального психічного розвитку дитини та передбачає становлення і вдосконалення когнітивних процесів, що забезпечують сприймання, обробку, збереження та використання інформації. У психологічній науці пізнавальний розвиток розглядається як процес формування та ускладнення пізнавальних функцій, зокрема сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви та мовлення. Важливим аспектом цього процесу є перехід від елементарних форм пізнавальної активності до складніших інтелектуальних операцій, що відбувається під впливом соціального середовища та власної діяльності дитини [5, с.4].

Пізнавальний розвиток сучасними дослідниками розглядається як якісна властивість особистості, яка перебуває у стані пізнавальної діяльності. Пізнавальний інтерес дошкільника можна подати у вигляді трьох структурних компонентів: інтелектуального, емоційно-вольового та процесуального [4, с. 73].

У процесі ігрової діяльності для розвитку пізнавальних здібностей необхідно створювати наступні психолого-педагогічні умови:

- організувати освітній пошук для дітей;
- організувати цілеспрямовану ігрову діяльність;
- створити збагачене предметно-просторове середовище;
- організувати експериментування, дослідницьку роботу;
- надати дітям можливість для цікавих та нетрадиційних занять виконання завдань;
- створити ситуацію успіху;

- знайти методи та інструменти, яскраві порівняння, образні описи, які допомагають зафіксувати факти в свідомості та почуттях дітей, поняття, визначення, висновки, мають значення у системі зміст знань;

- використовувати інструменти для самостійної роботи [2, с. 94].

Ігрова діяльність сприяє розвитку пізнавальної сфери дітей у дошкільному віці. Дитина навчається, отримує нові знання, узагальнює та виправляє їх.

Таким чином, можна зробити такі висновки: ігрова діяльність є основною в розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Для розвитку пізнавальної активності дошкільника можна і потрібно використовувати різноманітні види ігор. Ефективний розвиток пізнавальної сфери дитини дошкільного віку під час ігрової діяльності буде повністю реалізовано, якщо: відбір змісту знань під час організації ігрової діяльності, здійснюватиметься відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей; комплекси ігор будуть використовуватися цілеспрямовано та систематично виконувати певні вимоги – освітні завдання, програмні вимоги до знань, навичок, вимоги Базового компоненту дошкільної освіти; ігри будуть організовані з врахуванням освітніх (пізнавальних) та ігрових (розважальних) орієнтацій та базуватися на різних дидактичних матеріалах та способах їх застосування; в іграх будуть використовуватися різні ігрові прийоми та ігрові ситуації, спрямовані на розвиток психічних процесів, формування понять та розвиток мовної діяльності дітей.

Список використаних джерел

1. Зубань О. Гра як засіб формування та прояву гендерних якостей дітей дошкільного віку. Дитячий садок. Мистецтво. 2021. № 8. С. 21-24.
2. Коновальчук І.І., Наумович А.Л. Педагогічний потенціал ігрової діяльності в розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. С. 91–95.
3. Пихтіна Н. П. Теорія і методика ігрової діяльності дітей: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 368 с.
4. Пихтіна Н. П. Педагогічний потенціал дидактичних ігор та особливості їх використання на заняттях у ЗДО. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2022. № 4. С. 71-78.

5. Піроженко Т. Не заважайте дітям грати – приєднуйтеся. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2021. № 6. С. 4-8.
6. Чередниченко Я. В. Особливості впровадження ігрових технологій в освітній процес сучасного ЗДО. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. пр. За заг. ред. О. А. Гнізділової, відп. ред. Н. В. Ковалевська ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 4. С. 195-199.

Осіпович Вікторія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О.С.Семенов

ЧИННИКИ ЩО СТИМУЛЮЮТЬ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Розвиток творчо спрямованої особистості є одним із ключових завдань сучасної освіти, адже здатність до творчості визначає успішність і самореалізацію в умовах швидкозмінного світу. Формування творчих здібностей починається в дитинстві, коли закладаються основи креативного мислення, уяви та самовираження. Метою дослідження є визначення основних внутрішніх і зовнішніх чинників, що стимулюють розвиток творчої особистості дитини, а також умов, які сприяють активізації цього процесу в освітньому середовищі.

Творчість розглядається як процес створення нового, що має особисту або суспільну значущість. Філософський енциклопедичний словник дає наступне визначення: «творчість – продуктивна діяльність за мірками свободи та оновлення, коли зовнішня детермінація людської активності змінюється внутрішньою самовизначеністю. Елементи творчості притаманні людській діяльності взагалі, але як окремий різновид діяльності творчість характеризується продукуванням нових результатів» [5]. У педагогіці це поняття пов'язується з креативністю, здатністю дитини генерувати оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення та виявляти власний потенціал у різних видах діяльності. Творча особистість — це індивід, здатний до самостійного

мислення, уяви та новаторства. У роботах таких вчених, як Л.С. Виготський, А. Маслоу та інших, підкреслюється, що творчість — це універсальна здатність, притаманна кожній людині, але її розвиток потребує спеціальних умов.

Творчий розвиток дітей має свої особливості на кожному віковому етапі. У дошкільному віці переважають образне мислення, активна уява, ігрова діяльність як основа креативності. У молодшому шкільному віці важливими стають логічне мислення та здатність працювати з символами, але зберігається велика роль уяви. Підлітковий період характеризується формуванням самосвідомості, інтересом до самовираження та новаторства.

У кожної дитини від народження є певні природні задатки, які можуть стати основою для розвитку творчого потенціалу. Це можуть бути як інтелектуальні, так і фізичні або художньо-естетичні здібності. Наприклад, висока здатність до абстрактного мислення або музичний слух створюють сприятливі передумови для розвитку креативності. Проте навіть найбільші задатки потребують розвитку через навчання, практику та стимулювання.

Пізнавальний інтерес є одним із найважливіших чинників формування творчо спрямованої особистості. Діти, які активно ставлять запитання, прагнуть зрозуміти навколишній світ, більше схильні до творчості. Допитливість стимулює пошук нової інформації, експерименти та практичну діяльність, що сприяє формуванню нестандартного мислення. Для творчої діяльності також важливо, щоб у дитини була внутрішня мотивація, тобто щире бажання створювати щось нове. Емоційно-вольові якості, такі як наполегливість, віра у власні сили, емоційна чутливість, допомагають долати труднощі та досягати результату. Уява є не менш важливим компонентом творчого процесу. Вона дає змогу дитині «бачити» те, чого ще немає, і створювати унікальні образи чи ідеї. Розвиток уяви тісно пов'язаний із розвитком креативного мислення, яке передбачає здатність знаходити нові підходи до розв'язання завдань, поєднувати різні ідеї та використовувати їх у нестандартних умовах [3]. Наприклад, діти, які розвивають свою уяву через гру, малювання, розповідання історій, більш схильні до творчості.

Важливо зазначити, що родина відіграє ключову роль у формуванні творчих здібностей дитини. Підтримка з боку батьків, їхнє заохочення та визнання творчих досягнень сприяють впевненості дитини у своїх можливостях. Атмосфера довіри, вільного обговорення ідей, спільна творча діяльність є стимулом для розвитку творчих проявів. Натомість авторитарний стиль виховання чи брак уваги можуть стримувати ініціативу дитини.

Становлення творчої особистості інтенсивно відбувається в дошкільному віці, що пояснюється помітними змінами, котрі спостерігаються в розвитку психічної сфери дошкільника [1]. Розвиток усіх компонентів пізнавально-творчої діяльності, творчих здібностей та пізнавальних вмінь дитини відбувається у процесі взаємодії з дорослим, під час спілкування в навчальній та ігровій діяльності, а також музичних та художньо-творчих занять [4]. У закладах освіти також створюються спеціальні умови для розвитку творчості через інтерактивні методи навчання, активності, що сприяють самовираженню. Педагоги, які стимулюють ініціативу, використовують індивідуальний підхід та інтегрують мистецькі й технічні дисципліни, допомагають дітям розвивати нестандартне мислення і творчі здібності. Для стимулювання творчості педагог має створити середовище, яке спонукає дитину до активної діяльності, експериментів і пошуку нових рішень. Важливо забезпечити простір для вільного вибору, зону, де дитина може самостійно проявляти свою ініціативу, розвивати уяву та фантазію. Елементи творчого середовища можуть включати доступ до різноманітних матеріалів, інструментів для творчості, а також атмосфери підтримки та позитивного ставлення до ідей дитини. Поєднання різних сфер творчості — музики, образотворчого мистецтва, театру, літератури — сприяє всебічному розвитку дітей. Інтеграція різних видів діяльності розвиває їхню здатність до комплексного мислення і дає змогу переносити знання та навички з однієї галузі в іншу [2]. Наприклад, створення театральної вистави об'єднує літературні, музичні, акторські і художні здібності дитини.

Отже, формування творчо спрямованої особистості дитини є багатограним процесом, який залежить від гармонійного поєднання

внутрішніх та зовнішніх чинників. Внутрішні аспекти, такі як природні задатки, пізнавальна активність, мотивація та розвиток уяви, створюють базу для творчості. Зовнішні умови, зокрема сімейне, освітнє та соціокультурне середовище, мають вирішальне значення у розкритті цього потенціалу. Ефективне педагогічне середовище повинно підтримувати дитячу ініціативу, стимулювати мислення, заохочувати до експериментів і створювати умови для інтеграції різних видів діяльності. Важливим є також індивідуальний підхід до кожної дитини, врахування її інтересів, здібностей і темпів розвитку. Таким чином, розвиток творчо спрямованої особистості потребує комплексного підходу, який об'єднує психологічну підтримку, педагогічну майстерність і сприятливе середовище для самовираження. Реалізація цих умов дозволяє дітям розкривати свій потенціал і досягати творчих успіхів.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: монографія. Суми: Університетська книга, 2017. 428 с.
 2. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник / В. В. Рибалка. - К. : ІЗМН, 1996. - 236 с.
 3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник/ С. О. Сисоєва. - К. : Міленіум, 2006. - 344 с.
 4. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : монографія / С. О. Сисоєва. - К. : «Каравела», 1998. - 150 с.
- Філософський енциклопедичний словник (Текст) / НАН України. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; ред. кол. В. І. Шинкарук (голова) та ін. ; наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук. - К. : Абрис, - 2002. - 747 с.

Останчук Юлія

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент О.С. Бартків

**ЗНАЧЕННЯ ЕКСКУРСІЙ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКИХ
УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві на перший план висувають завдання виховання креативних, творчих особистостей,

здатних привносити нове, оригінальне і дієве у суспільне життя; здатних до проявів пошукової діяльності, сміливих, активних і ініціативних. Широкоплинність інформації, яка насичує інформаційний простір зумовлює формування умінь критично аналізувати її, оцінювати і пошуково осмислювати. А здатність до пошуку, до пізнання нового формується ще у дошкільному віці, коли малюки починають пізнавати невідоме, досліджувати цікаві явища й предмети, способи взаємодії з навколишнім світом. З огляду на це, саме дошкільний вік є сензитивним у формуванні дослідницьких умінь дітей. Значний змістовий потенціал для формування дослідницьких умінь у малюків мають екскурсії.

Екскурсії як форма освітнього процесу сприяє формуванню компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти. Під час екскурсій у дітей старшого дошкільного віку систематизують та поглиблюють уявлення про особливості різних видів рослин і тварин, типи середовищ існування, природні процеси, краєзнавчий матеріал і ін. Головне значення екскурсій і пошуково-дослідницької діяльності під час їх проведення в тому, що в ході пізнання оточуючого світу значно підвищується пізнавальний інтерес дошкільників; кожна наступна екскурсія стає яскравішою, емоційно насиченою; активізується навчально-пізнавальна діяльність дітей; розвиваються позитивна мотивація до навчання, довільна увага і ін.

Формуванню дослідницьких умінь сприяє використання під час екскурсій методу спостереження, який забезпечує безпосередній контакт дітей з об'єктами природи, краєзнавства, в результаті якого у них формуються реалістичні уявлення про побачені об'єкти і явища та зв'язки між ними. Спостереження можуть бути колективними (з усією групою дітей), а також індивідуальні. Під час реалізації цього методу розвиваються зір, дотик, слух, нюх, засвоюються сенсорні еталони. Нові знання, які набувають діти, дають поштовх для розвитку пізнавальних інтересів.

Ефективними є також досліди та дитяче експериментування, які дозволяють малюкам дізнаватися про характерні особливості об'єктів

навколишнього світу. До 7 років дошкільник вже здатний на систематизоване й планомірне розглядання та обстеження предметів.

На сьогодні вченими визначено два види пошукової діяльності дошкільників під час екскурсій: діяльність, в якій активність йде від самої дитини, вона проявляє себе як суб'єкт діяльності, що ставить цілі і шукає шляхи і способи їх досягнення; діяльність, організована дорослим, який навчає дитину алгоритмам дій у проблемній ситуації. Всі дії відбуваються без помилок, дитина отримує результати, заплановані дорослим, відсутній самотійний пошук нових рішень [2]. Для дітей старшого дошкільного віку особлива роль відводиться пошуковій діяльності першого виду, в якій найбільш яскраво спостерігається мотивація, що задовольняє потребу дошкільників у пізнанні нового; емоції, що зачіпають глибинні особистісні структури; можливість самотійного вивчення і перетворення об'єктів навколишнього світу, винахід нових способів впливу на предмети. Проте, дуже ефективним є поєднання двох видів пошукової діяльності [3, с. 45].

У процесі проведення екскурсій важливо враховувати, що дослідницька активність в цей віковий період може проявлятися і у різних видах діяльності, і у запитаннях, порівняннях, розмірковуваннях. Старші дошкільники яскраво поєднують емоційне та інтелектуальне ставлення до явищ та предметів навколишнього світу: проявляють власну пізнавальну активність, самотійність, самоконтроль та саморегуляцію та здатні до ініціативної перетворюючої активності. На думку вчених [1; 3; 5], під час екскурсій дошкільників потрібно навчати дослідженню сутності будь-якого об'єкту навколишнього світу не як такого, а в його логічному співвідношенні із тією системою предметів, з якою він взаємопов'язаний та функціонує. З огляду на це, сам пізнавальний процес під час екскурсії має мати структуру:

від сприймання об'єкта як окремого цілісного утворення – через систему об'єктів, завдяки якій він існує, – до аналізу властивостей об'єкта, які множать взаємозв'язки з іншими суб'єктами системи [5, с. 46].

Безпосередньо споглядаючи, дитина з'ясовує причини появи речей, їх створення, а також виникнення багатьох об'єктів навколишнього світу та явищ, які багато в чому їй здаються незрозумілими.

Сьогодні в ЗДО активно використовуються віртуальні екскурсії. Віртуальні екскурсії – це онлайн-подорож дітей визначними місцями свого краю, країни, інших країн або знайомство з рослинним і тваринним світом планети [1]. Вони уможливають відвідування місць, які неможливо побачити реально через їх далеку відстань.

Віртуальна екскурсія – це комбінація панорамних фотографій, перехід від однієї панорами до іншої. Як вважає С. Матвієнко, найбільш доступною формою віртуальних екскурсій, є мультимедійні, які може створювати педагог попередньо або спільно з дітьми у межах цікавого проєкту з вивчення рідного краю. Під час проведення віртуальної екскурсії старші дошкільники постають не тільки її активними учасниками, але й власне авторами [4]. Значний потенціал у проведенні віртуальних екскурсій має пошуковий метод. Малюки активно шукають фото та відеоматеріали для майбутньої екскурсії. Дуже важливо після її проведення продовжити рефлексію значимості цієї форми організації пізнання для дітей за допомогою бесіди чи малювання. Після перегляду віртуальної екскурсії вихователь може передати її на гаджети батьків дошкільників з тим, щоб у вільний час вони продовжили ознайомлювати дітей із визначними місцями рідного міста/села, його історією та культурою [4, с. 4].

Головною умовою проведення віртуальних екскурсій зі старшими дошкільниками є наявність у закладі дошкільної освіти Інтернет-мережі (перегляд вже наявних там ресурсів). Як зазначає С. Матвієнко, якщо для здобувачів освіти шкільного віку педагогами використовуються екскурсії, які вже створені на різних інформаційних платформах (наприклад, через онлайн платформу Google Arts&Culture), то для дітей дошкільного віку створення екскурсій дослідницького спрямування ще тільки розпочато [1].

Під час екскурсій потрібно дотримуватися таких принципів (табл.1).

Таблиця 1

Принципи пошуково-дослідницьких екскурсій

<i>Принцип</i>	<i>Зміст принципу</i>
Інтеграції знань	Під час екскурсій використовувати знання дітей із різних освітніх напрямів БКДО
Цілісності і системності	Формування у старших дошкільників системи компетентностей у їх цілісності.
Діяльнісного спрямування	Формування в дітей умінь занурюватися у різні види пізнавальної діяльності задля дослідження світу.
Діалогічної взаємодії	Розвиток і формування цілісної особистості дитини в діадних системах: «організм-середовище», «особистість-довкілля», «дитина-соціум», «педагог-дитина», «діти-довкілля».
Ізоморфізму як властивості, що виражає однаковість будови якихось сукупностей елементів не залежно від природи цих елементів	Вимагає враховувати взаємодію кожної дитини як індивідуальності, особистості, дослідника з зовнішнім світом, сприяти її входженню у процес пошукової діяльності, утворенню «особистісного світу дитини», її цілісного «життєдіяльного простору, становлення дослідницької позиції і дослідницької суб'єктності.
Урахування культурно-етнографічних особливостей краю	Максимальне використання культури, звичаїв, традицій тієї місцевості, в якій розташований заклад дошкільної освіти з метою пізнання і дослідження їх дитиною.
Єдність зовнішніх впливів довкілля і внутрішніх умов кожної дитини	Урахування внутрішнього змісту, сприймання, уявлення, переживання, розуміння, усвідомлення дітей відповідно до їх вчинків, знань, умінь, індивідуальних властивостей, поведінки.
Екологізації і валеологізації	Формування власного дослідницького ставлення до довкілля, суспільства і до самого себе, виховання у дітей критичного і креативного мислення,
Поєднання пізнавальних і виховних завдань	Виховання ціннісного ставлення дитини до себе. Світу, оточення і визнання дослідницького пошуку як необхідної умови особистісного розвитку.

Під час проведення екскурсій важливим є дотримання такого алгоритму:

- визначення теми, чітко й діагностичне формулювання мети екскурсії;
- вибір оптимального й дослідницько спрямованого змісту екскурсій;
- чітке визначення об'єкта екскурсії з урахуванням рівня підготовки малюків і завдань пошукового характеру;
- відповідність віковим особливостям дітей;
- рефлексія щодо вражень результатів екскурсії.

З метою формування дослідницьких умінь в ЗДО має бути створене розвивальне середовище, яке дозволить стимулювати дитячу допитливість, ініціативність під час виконання дослідницьких завдань. А саме проведення

екскурсій і забезпечуватиме такий розвивальний простір, у якому дитина почуватиме себе вільно і буде аналізувати все, що відбувається навколо.

Таким чином, екскурсії мають значний змістовий потенціал для розвитку спостережливості у дітей, здатностей узагальнювати, систематизувати, робити припущення і формулювати висновки, проводити пошукову діяльність. Тому, екскурсії доцільно використовувати в процесі формування в дітей старшого дошкільного віку дослідницьких умінь.

Список використаних джерел

1. Васютіна Т.М. Особливості організації віртуальних екскурсій для здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання. .Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи., 8 квітня 2021, № 7.С. 69-74 : http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18804/1/23_Vasiutina_Zolotarenko.pdf
2. Гомоляко Д.О. Умови оптимізації пізнавальної активності дітей 6(7) років засобами пошуково-дослідницької діяльності : каліф. робота. Ніжин, 2019. 103 с.
3. Козубовська І., Товканець О. Розвиток дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку. Norwegian Journal of development of the International Science No 64/2021. С. 43-50.
4. Матвієнко С. Віртуальні екскурсії як засіб ознайомлення старших дошкільників з рідним краєм: http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/2944/1/%D0%92%D0%86%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%97_%D1%80%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B9_%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf
5. Смольникова Г. Нові відкриття щодня: організація пізнавальної діяльності дітей. Дошкільне виховання. 2023. №3. С.6-11.

Приймачук Марія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор О.С. Семенов.

МЕТОД ФОКАЛЬНОГО ОБ'ЄКТА

Метод фокальних об'єктів — це спосіб генерування нових ідей, що полягає у додаванні до об'єкта, який вдосконалюють характеристик або властивостей інших, випадково обраних об'єктів.

Цей метод базується на комбінуванні характеристик основного об'єкта з випадковими або спеціально підібраними ознаками інших об'єктів, що стимулює креативне мислення і дозволяє знаходити нестандартні рішення. Цей метод використовується перед усім тоді, коли необхідно покращити, модернізувати будь – який технічний об'єкт.[4, с.58]

Метод фокальних об'єктів у 1923 р. запропонував Еміль Кунце - професор Берлінського університету, а у 1950-х роках його вдосконалив американський винахідник Чарльз Вайтінг, якого і вважають основоположником цього методу. [1]

Сьогодні цей метод використовують для розширення товарного асортименту, визначення нових сфер застосування відомих матеріалів, розробки реклами, пошуку альтернативних способів утилізації відходів виробництва, а також для вирішення складних технічних і технологічних завдань.

Досліджуючи цю тему можна виокремити такі алгоритм застосування методу фокальних об'єктів:

- Вибір фокального об'єкта.
- Визначення проблеми чи завдання, яке необхідно розв'язати, або чітке формулювання кінцевого результату: «Що потрібно зробити?», «Що має виконувати цей об'єкт?» тощо.
- Вибір 3-4 випадкових об'єктів-аналогів.
- Складання списків ознак (властивостей) випадкових об'єктів.
- Генерування ідей шляхом приєднання до фокального об'єкта ознак випадкових об'єктів.
- Оцінка отриманих ідей відповідно до визначених завдань або запланованого кінцевого результату і відбір найкорисніших шляхом аналізу можливих варіантів конструкцій. [1]

Метод фокальних об'єктів відзначається простотою у застосуванні та широкими можливостями для пошуку нових ідей. Він використовується в

різних сферах, таких як інженерія, дизайн, маркетинг, освіта та наука, сприяючи розвитку творчого потенціалу та інноваційного мислення.

Метод фокального об'єкта (МФО) можна адаптувати для роботи з дітьми, починаючи з раннього віку, поступово ускладнюючи завдання залежно від їхніх здібностей та віку.

Для дітей 3–3,5 років пропонуються спрощені вправи. Спершу разом із дорослими складається добірка словосполучень, які описують об'єкти з нетиповими властивостями. Потім діти обговорюють, у яких ситуаціях ці об'єкти можуть мати такі характеристики.

Для дітей 4–4,5 років дітям пропонується більш активна участь. Вони вибирають об'єкт навімання, визначають його властивості й по черзі аналізують ці характеристики у поєднанні з іншим об'єктом. Обговорення стимулює фантазію та відкриває несподівані ідеї.

Для дітей 5–7 років дітям пропонують обговорити властивості 2–3 об'єктів і зосередитися на їхньому застосуванні до певного об'єкта. Після цього діти переходять до продуктивної діяльності: малюють, конструюють, ліплять або виготовляють вироби. Така діяльність не лише розважає, але й формує креативність та навички вирішення проблем у дітей будь-якого віку.

Його універсальність та ефективність дозволяють генерувати інноваційні ідеї, знаходити нестандартні рішення та вдосконалювати існуючі продукти чи процеси

Отже можна зробити висновок що успішне використання цього методу залежить від глибокого розуміння його алгоритму, грамотного підбору об'єктів для комбінування та адаптації результатів до конкретних умов. У майбутньому метод фокального об'єкта має значний потенціал для подальшого розвитку як у наукових дослідженнях, так і в практичних проектах. Таким чином, впровадження цього методу сприяє створенню нових можливостей для інновацій, розширенню меж творчого мислення та підвищенню конкурентоспроможності у сучасному динамічному світі.

Список використаних джерел:

1. А.І. Терещук .Методи проектування. Метод фокальних об'єктів - Трудове навчання (для хлопців). 7 клас. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/tereshyk-labor-training-for-boys-7-class-2016/10.php> (дата звернення: 10.05.2025)
2. Д.П. Лебедєв Методи проектування. Метод фокальних об'єктів - Трудове навчання (для хлопців). 7 клас. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/lebedev-labor-training-for-boys-7-class-2015/34.php> (дата звернення: 10.05.2025)
3. Метод фокальних об'єктів (МФО). URL: <https://yak.koshachek.com/articles/metod-fokalnih-ob-ektiv-mfo.html> (дата звернення: 10.05.2025)
4. О.Б. Мелентьев. Методика організації творчої діяльності : навчальний посібник / Умань.: „АЛМІІ, 2013. С.58. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 10.05.2025)

Руденський Ростислав

Викладач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

НАСТІЛЬНІ ІГРИ В СТРУКТУРІ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оволодіння ключовими компетентностями наприкінці старшого дошкільного віку – показник якості здобуття дошкільної освіти дітей 6–7-го року життя. Набуті компетентності у дошкільному дитинстві мають органічне продовження у наступній ланці – початковій освіті. Однак унікальність дошкільної освіти полягає саме в зорієнтованості, підтримці ігрової діяльності як провідного типу. У зв'язку з цим одним із обов'язкових результатів, визначених «Державним стандартом дошкільної освіти», є сформованість ігрової компетентності [1].

У зазначеному документі наведено зміст педагогічної класифікації ігор дітей-дошкільників за ознакою «ступеня активності та свободи дитини в грі» [1]. Під час її аналізу помітно, що настільні ігри не виділяють як окремий самостійний вид, а наводять як підгрупу дидактичних – «настільно-друковані» [1, с. 14]. Проте, як свідчать наші дослідження, таке ототожнення понять «настільна гра», «дидактична настільно-друкована гра» та «дидактична гра» є невичерпно обґрунтованим [3]. Зазначимо, що настільні та дидактичні ігри відрізняються між собою за структурою, наявністю/відсутністю дидактичних

цілей, еволюцією в історії людства, комплектацією та іншими істотними ознаками [2; 3].

Охарактеризуємо спрямованість настільних ігор на формування у старших дошкільників ігрової компетентності за її типовими структурними компонентами: емоційно-ціннісним, знаннєвим, здатнісним тощо.

У межах емоційно-ціннісного компонента старші дошкільники: виражають стійкий інтерес та ентузіазм до ігрової діяльності з настільним комплектом; виявляють зацікавленість відображеними подіями в змісті настільної гри з реального життя чи вигаданого – за мотивами літературних творів, мультфільмів, фільмів тощо; спрямовані на дотримання товариськості, справедливості, ініціативності, організованості, самостійності, позитивне спілкування та ін. базові особистісні риси для спільної ігрової взаємодії; відповідально ставляться до виконання ролі гравця-партнера, ведучого гравця тощо; емоційно та безконфліктно реагують на зміни у правилах настільної гри; демонструють зацікавленість до ігрової взаємодії з настільними комплектами інших дітей тощо.

У межах знаннєвого компонента діти 6–7-го року життя: мають уявлення про різні види та назви настільних ігор, у які можна пограти; знають характерні ігрові дії у типових настільних іграх (іграх-балансирах, вежобудівних, колодобудівних, іграх-конструюваннях за карткою-умовою, меморі, лото, квартети та ін.); знають комунікативні зразки залучення партнерів до спільної настільної гри; обирають комплект настільної гри на основі спільних інтересів з іншими дітьми; демонструють сформованість адекватних способів ігрової поведінки з комплектом настільної гри; свідомо використовують правила-норми та етикет спілкування під час настільної гри; розуміють, як самостійно організувати осередок настільної гри; знають тематику і різноманіття настільних ігор у закладі дошкільної освіти та вдома, використовують їх у самостійній вільній ігровій діяльності; встановлюють взаємозв'язки між предметами, подіями та явищами реального життя та їх відображенням у настільній грі, вказують на спільне та відмінне між ними; розуміють настільну

гру як модель середовища життя людей, їх взаємин; «встановлюють причини та наслідки вдалої та невдалої гри, усвідомлюють себе активним учасником ігрової діяльності» [1, с. 15].

У межах здатнісного компонента діти: «ініціюють ігрову взаємодію з іншими дітьми за власним вибором» та на основі спільних інтересів; самостійно обирають тематичну настільну гру; дотримуються правил настільної гри (правил-функцій та правил-норм ігрової взаємодії); разом з іншими дітьми та/або дорослим облаштовують ігровий простір для конкретної настільної гри; «самостійно чи з незначною допомогою розподіляють ролі» (гравців-партнерів, ведучого, зміни почерговості та ін.); «дотримуються правил гри до її закінчення та стежить, щоб усі учасники їх виконували»; керуються критерієм встановлення перемоги як показником зміни ігрового циклу; вміють підпорядковувати власні ігрові дії відповідно до правил та умов настільної гри; адекватно використовують елементи комплекту настільної гри, послуговуються правильною термінологією, необхідною для ефективної ігрової взаємодії з поліграфічним комплектом; під час настільної гри «широко використовують різні засоби виразності (емоційно виразні рухи, міміку, пантоміміку, тембр голосу, ігрове мовлення), обговорюють з дорослими та однолітками враження після гри» тощо [1, с. 15].

Ефективній сформованості стійких мотивів до самостійної вільної ігрової діяльності з настільними іграми сприяє дотримання низки психолого-педагогічних умов:

- «визнання самоцінності вільної ігрової діяльності дітей-дошкільників» як головного чинника формування особистості та набуття дошкільної зрілості;
- збалансований формувальний вплив на розвиток вільної творчої ігрової діяльності в сюжетно-рольових іграх та спільну самостійну ігрову діяльність за правилами;
- забезпечення віковідповідними комплектами настільних ігор дітей відповідно до критеріїв педагогічних засобів реалізації змісту дошкільної освіти;

– збагачення життєвого досвіду старших дошкільників враженнями про події і явища суспільного, природного та предметного довкілля, що лежать в основі конкретної настільної гри, тощо [2].

Отже, настільні ігри є ефективним засобом формування ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти. МОН України, 2021. 38 с. URL: <https://surl.li/dhxjvs>
2. Руденський Р. Освітній потенціал настільних ігор для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку: історія та сучасність. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2024. Випуск 2. С. 87-93. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-2-87-93>
3. Руденський Р., Писарчук О. Європейський контекст еволюції структури настільних ігор для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія». 2023. Випуск 4. С. 109-118. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2023-4.17>

Шевчик Ірина

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
О.Л.Дурманенко

ПОМИЛКИ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

У сучасному суспільстві значна увага приділяється виявленню, навчанню та підтримці обдарованих дітей. Однак успішний розвиток потенціалу таких дітей неможливий без належного сімейного виховання. Саме батьки часто стають першими наставниками дитини, але водночас можуть несвідомо чинити дії, які гальмують або деформують її розвиток. Аналіз типових батьківських помилок у вихованні обдарованих дітей є актуальним як для психологів, так і для педагогів. Помилки у вихованні можуть мати довготривалі негативні наслідки: зниження самооцінки, психоемоційне виснаження, тривожні розлади, депресивні стани, протестна поведінка або ж, навпаки, надмірна залежність від

схвалення. Обдарованість, за відсутності підтримки, може залишитися нереалізованою [2].

Виховання обдарованої дитини — складний і багатовимірний процес, що вимагає від батьків особливого підходу, терпіння, чуйності й знань у галузі дитячої психології. Часто через некомпетентність або надмірні емоції батьки припускаються типових помилок, які можуть зашкодити формуванню гармонійної особистості й повноцінному розвитку здібностей дитини.

Ідеалізація та завищені очікування. Однією з найпоширеніших помилок є ідеалізація дитини, коли батьки вважають її винятковою у всьому і сприймають лише її успіхи. Унаслідок цього формується атмосфера постійного очікування високих результатів, що може викликати тривожність, страх невдач і внутрішнє напруження. Дитина починає боятися помилок, сприймає поразку як катастрофу, що негативно впливає на її емоційний стан [1].

Нехтування потребами емоційного розвитку. Часто батьки зосереджуються на розвитку інтелектуальних здібностей, забуваючи про важливість емоційної підтримки. Вони можуть не помічати втоми, емоційного вигорання або пригніченого стану дитини. Натомість важливою умовою гармонійного розвитку є відчуття безпеки, прийняття та підтримки з боку дорослих.

Гіперопіка або, навпаки, емоційне дистанціювання. Гіперопіка — це контроль кожного кроку дитини, обмеження її самостійності та ініціативи. В результаті дитина втрачає здатність до саморегуляції, ухвалення рішень, не вміє долати труднощі. З іншого боку, надмірна самостійність, яку нав'язують батьки, часто призводить до почуття самотності, коли дитина не отримує необхідної допомоги або не знає, до кого звернутися за порадою [3].

Ігнорування індивідуальності дитини. Іноді батьки прагнуть реалізувати через дитину власні нереалізовані амбіції, не враховуючи її інтересів, схильностей та уподобань. Це призводить до емоційного конфлікту, втрати внутрішньої мотивації та навіть заперечення власної обдарованості. Дитина

може «закритися», протестувати або свідомо знижувати свої результати, щоб уникнути тиску.

Нерозуміння особливостей розвитку. Обдаровані діти мають нерівномірний розвиток: інтелектуальний рівень може випереджати емоційний або соціальний. Якщо батьки цього не враховують, вони можуть вимагати від дитини поведінки, яка їй не під силу з огляду на вік. Наприклад, чекати дорослої самостійності або емоційної витримки, якої вона ще не має.

Недостатня увага до соціалізації. Обдаровані діти часто мають труднощі в спілкуванні з ровесниками через відмінність інтересів і світосприйняття. Якщо батьки не допомагають дитині налагоджувати контакти, не підтримують її у формуванні соціальних навичок, вона може замкнутися у собі, уникати колективної діяльності, що знижує адаптивність і самооцінку.

Ігнорування ознак вікових криз і перевантаження. Обдаровані діти можуть переживати специфічні кризи розвитку, зокрема кризу творчості, інтелекту або мотивації до досягнень. Батьки часто не розуміють, що відмова від навчання, зниження інтересу чи апатія можуть бути наслідками не лінощів, а внутрішніх психологічних процесів або перевантаження. Ігнорування цих сигналів може призвести до втрати потенціалу та погіршення психічного стану [2].

Однобоке оцінювання досягнень. Коли батьки оцінюють дитину виключно за досягненнями — грамотами, нагородами, перемогами в конкурсах — і не цінують процес розвитку, це формує у дитини залежність від зовнішнього схвалення. У результаті вона втрачає інтерес до навчання як до процесу пізнання, орієнтується лише на результат і часто боїться братися за складні завдання, щоб уникнути поразки [4].

Батьки обдарованих дітей мають особливу місію — не лише підтримати розвиток здібностей дитини, а й забезпечити психологічний комфорт, розвиток емоційної сфери, навичок спілкування, самостійності та мотивації. Щоб уникнути педагогічних помилок, батьки мають звертатися за консультаціями до педагогів і психологів, брати участь у просвітницьких заходах, бути уважними

до особливостей власної дитини. Педагоги дошкільних закладів мають сприяти усвідомленню батьками важливості комплексного підходу до виховання: поєднання високих очікувань із безумовною любов'ю, інтелектуального розвитку з емоційною підтримкою, стимулювання досягнень із повагою до особистості дитини.

Рекомендації для батьків:

- Забезпечити баланс між розвитком здібностей і вільним часом.
- Залучати дитину до спілкування з ровесниками.
- Поважати індивідуальність дитини та враховувати її потреби.
- Підтримувати, а не тиснути.
- Отримувати консультації психолога або педагога, якщо виникають труднощі у вихованні.

Виховання обдарованої дитини — складний і відповідальний процес. Надмірні очікування, ізоляція, тиск або ідеалізація можуть зашкодити розвитку її потенціалу. Розуміння особливостей обдарованості та конструктивна участь батьків у її формуванні — запорука гармонійного розвитку дитини та реалізації її здібностей у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Богоявленська, Д. Б. Психологія обдарованості: теорія, досвід, практика. К.: Либідь, 2012. 280 с.
2. Моляко, В. А. Психологія творчих здібностей і обдарованості. К.: Наукова думка, 2004. 318 с.
3. Карпенко, Н. М. Психологічні особливості розвитку обдарованих дітей. Психологія і суспільство. 2021. № 1. С. 52–57.
4. Савіна, Т. М. Взаємодія педагогів і батьків обдарованих дітей як умова гармонійного розвитку особистості. Педагогічний дискурс. 2020. №18. С. 76–81.

Швець Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, або ФФНМ (дислалія, дизартрія, ринолалія) – неправильна вимова однієї чи кількох груп звуків (шиплячих, свистячих, середньо- та задньоязикових; порушення твердості-м'якості, глухості-дзвінкості приголосних) та недостатнє розрізнення звуків на слух [2]. Варто зауважити, що головною передумовою виявлення ФФНМ є незавершене формування процесів сприйняття фонем, які близькі по акустико-артикуляційних характеристиках, і їхній вимові. Діти дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення зустрічаються із серйозними проблемами під час навчання читання та письма, є схильними до ризику формування дислексії і дисграфії під час підготовки до школи у ЗДО. До кінця дошкільного віку дитина має засвоїти аналіз звуків: на фоні слова – коли дитина вчиться виділяти спільний голосний/приголосний на початку/в кінці слова (наприклад, звук [о] у словах Оля, осінь, олень; вікно, відро; звук [с] у словах сом, сир, сумка; ліс, пес); перший/останній голосний/приголосний у словах (наприклад, у слові оса – перший звук [о], а останній – [а]; у слові жук – перший звук [ж], останній – [к]), визначати місце та порядок звуків у слові (наприклад, у слові мак три звуки: перший [м], другий [а], третій [к]); зі складу слова – коли дитина вчиться виділяти наголошений / ненаголошений голосний, приголосний звук на початку/в кінці слова; а також звуковий аналіз складу – коли дитина вчиться визначати порядок звуків у закритих складах, виділяти перший/останній звук у відкритих (ла)/закритих (ам) складах [1, с. 121]. Представимо класифікацію дітей з ФФНМ у рисунку 1.1.

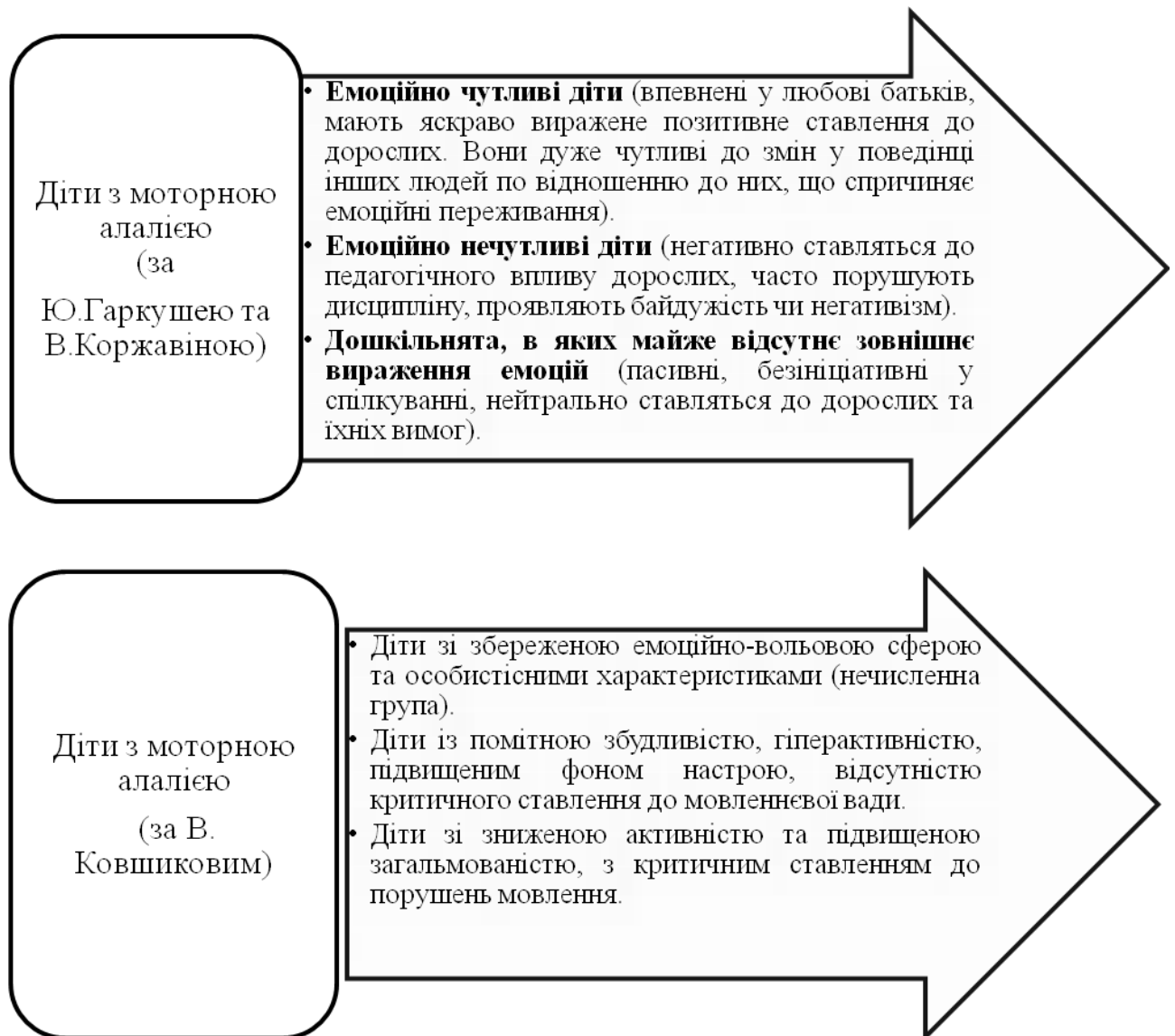

Рис.1.1. Класифікація дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення [1-4]

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення виокремлено в психолого-педагогічній класифікації мовленнєвих порушень на основі психолінгвістичних критеріїв. Вони відображають рівень сформованості засобів спілкування та дозволяють вибудовувати відповідну логопедичну роботу» [1, с. 122]. У дітей дошкільного віку фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення об'єднує групу дефектів мовлення, таких як: дислалія (артікуляторно-фонематична, акустико-фонематична форми); дизартрія; ринолалія. Розглянемо вказані поняття більш детально. Дислалія – це розлад мовлення, порушення звуковими при нормальному слухові та

збереженій іннервації мовленого апарату [2, с. 12]. Залежно від причин виникнення, її поділяють на органічну (механічну – викликається органічними дефектами периферичного мовного апарату, його кісткової і м'язової будови) та функціональну (неправильна звуковимова не підкріплена ніяким дефектом артикуляційного апарату). Дизартрія – це порушення вимови, яке виникає внаслідок органічного ураження центральної нервової системи [3, с. 124]. Форми дизартрії: бульварна, псевдобульбарна, підкіркова, мозочкові, кіркова. Ринолалія – це порушення тембру голосу та звуковимови, обумовлене анатомо-фізіологічними дефектами мовленнєвого апарату. Форми ринолалії: відкрита, закрита і змішана [2, с. 13]. За Н. Опанасець ФФНМ ділиться на легкий, середній і важкий ступінь, в залежності від вираженості дефектів звукової сторони мови [3, с. 120]. Відобразимо ці ступені і їх характеристику в рисунку 1.2.

Рис.1.2. Ступені ФФНМ у дітей дошкільного віку [за джерелами 3-4]

Таким чином, ФФНМ дітей дошкільного віку притаманні такі ступені вираження: легкий, середній, тяжкий, які суттєво впливають на вибір особливостей корекції означеного мовного дефекту. У дітей з ФФНМ дефекти звукової сторони мовлення виражені фонематичними, такими як заміна або змішання звуків, і фонетичними – спотворенням звуків. Найчастіше артикуляторно складні звуки замінюються більш простими: [р] на [л], [з] на [т], [ш] на [ф] і т. д. Зауважимо, що ФФНМ може проявлятися і в недиференційованій вимові звуків, при цьому цілий ряд звуків може замінюватися одним, наприклад, [т'] замість [с'], [ч], [ш]. Зсув звуків і їх нестійке вживання в мові є ще одним проявом ФФНМ, при цьому звуки можуть як замінюватися артикуляторно або акустично близькими в одних випадках, так і вимовляється правильно, в інших. Як правило такі порушення в перспективі будуть супроводжуватися однотипними замінами літер при письмі, що називається артикуляторно-акустичною дисграфією [1]. Ґрунтовний аналіз логопедичної літератури [1-4 та ін.] засвідчив, що досить часто фонематичні порушення поєднуються із такими фонетичними дефектами, як спотворення вимови одного або кількох звуків, тобто сигматизмом, ротацізмом, ламбдацізмом та ін.). Слід пам'ятати й про те, що при ФФНМ у дітей дошкільного віку кількість дефектно вимовлених звуків може досягати аж 16-20. Діти дошкільного віку з ФФНМ зазнають труднощів з оволодінням фонематичним аналізом: вони нездатні виділити звуки конкретного слова, визначити їх кількість і послідовність, а це вважається наслідком порушеної звуковимови. Такі дошкільники з важкістю проголошують складні слова і слова зі збігом приголосних. Під час вимовляння подібних слів маємо змогу спостерігати перестановку і заміну складів, їх пропуски, додавання всередині складу зайвого звуку тощо. Також, при ФФНМ може проявлятися нечітка артикуляція. Щодо граматичної сторони мови, то у дітей дошкільного віку з ФФНМ, словниковий запас зазвичай в межах вікових норм, хоча під час спеціального обстеження часто виявляються помилки в узгодженні частин мови, словозміні, вживанні прийменників. Все це негативно впливає на

спілкування дітей з однолітками та дорослими, створює труднощі під час передавання власної думки та емоцій [4, с. 105]. Окрім дефектів вербального характеру, для дітей дошкільного віку з ФФНМ характерними є специфічні особливості протікання окремих психічних функцій, зокрема: звуження обсягу пам'яті та труднощі під час запам'ятовування інформації; труднощі в сприйманні, розумінні та осмисленні абстрактних мовленнєвих понять; нестійкість довільної уваги та уповільнене її переключення; збіднений словниковий запас і повільна вимова; уповільнене протікання розумових процесів та ін. [4, с. 334].

Таким чином, характеристика ФФНМ у дітей дошкільного віку засвідчила, що максимально ефективна корекція ФФНМ у дітей можлива лише за умов багатоаспектного інтегрованого підходу до неї. Націленість логопеда не тільки на подолання у дитини мовленнєвих недоліків, а і максимально всебічний розвиток її особистості за допомогою специфічних і неспецифічних корекційно-педагогічних засобів, зокрема поетичних творів слугує запорукою успішності логопедичного впливу.

Список використаних джерел

1. Богачук Ю. В. Теоретико-методологічні засади розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення засобами художньої літератури. URL: Bogachuk.pdf (pri.edu.ua) (дата звернення: 12.04.2025)
2. Боряк О. В. Корекція просодичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки : дис. канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2012. 314 с. URL <https://mydisser.com/ru/catalog/view/238/241/9824.html> (дата звернення: 18.04.2025)
3. Гандзюк С. П. Весела логоритміка: метод. посібн. Нетішин, 2009. 85 с.
4. Єщенко Т. А. Логопедична ритміка в комплексній корекційній роботі з подолання ФФНМ у дітей старшого дошкільного віку. URL: 13_2018.pdf (knopp.org.ua) (дата звернення: 19.04.2025)

Сорочук Катерина

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти І.М.Мельник

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ І БАТЬКІВ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Огляд історико-педагогічного розвитку сімейного виховання свідчить про тривалу й багатовекторну еволюцію поглядів на роль родини у формуванні особистості дитини. У всі історичні епохи виховання в сім'ї розглядалося як перша і найважливіша ланка соціалізації, де закладаються основи моральних якостей, світогляду, культурної поведінки.

На думку багатьох українських і зарубіжних педагогів, ефективність виховного процесу значною мірою залежить від якості родинного мікроклімату. Як зазначає О. Сушик, сім'я не лише забезпечує базові потреби дитини, а й виступає першою соціальною інституцією, яка впливає на її самоідентифікацію та розвиток соціальної компетентності [24, с. 66]. У свою чергу, Л. Бобро у своїй праці підкреслює, що партнерська співпраця між закладом дошкільної освіти та родиною є логічним продовженням і розвитком тих виховних основ, які закладені в сім'ї [3, с. 19].

Сучасна наука також підтверджує значущість історико-педагогічного досвіду. Так, О. Мірошніченко зазначає, що багато сучасних підходів до співпраці з батьками в ЗДО базуються на історично сформованих традиціях родинного виховання, з урахуванням новітніх педагогічних досягнень [14]. У зв'язку з цим актуальним стає вивчення і переосмислення досвіду минулого з метою його адаптації до сучасних умов освітнього процесу.

Історико-педагогічний огляд родинного виховання свідчить про його виняткову роль у розвитку особистості дитини. Як показує аналіз праць класиків і сучасних дослідників, сім'я має стати не лише першим соціальним середовищем, а й активним учасником освітнього процесу, зберігаючи традиції, удосконалюючи методи та сприяючи гармонійному розвитку дитини у взаємодії з педагогами.

Сімейне виховання як соціально-педагогічне явище є однією з найдавніших і водночас найскладніших форм впливу на становлення

особистості дитини. На думку В. Бабія, саме в сім'ї закладаються первинні основи світогляду, моральних цінностей, стилю поведінки, що згодом трансформуються під впливом соціального досвіду [1, с. 28].

У сучасному освітньому дискурсі поняття «сімейне виховання» трактується як цілеспрямований і систематичний процес формування особистості дитини в умовах сім'ї, що охоплює всі аспекти її розвитку: фізичний, емоційний, моральний, соціальний та інтелектуальний. У своїй праці О. Пермякова підкреслює, що сімейне виховання є унікальним тим, що воно здійснюється в індивідуалізованому середовищі, де кожна дитина має змогу відчути свою винятковість і значущість [4, с. 332].

Основні завдання сімейного виховання полягають у створенні безпечного середовища для гармонійного розвитку дитини, формуванні її моральних орієнтирів, навичок самостійності, відповідальності та емпатії. Як зазначає А. Конощук, батьки, свідомо чи несвідомо, закладають у дітей уявлення про добро і зло, норми спілкування, моделі розв'язання конфліктів [2]. У цьому процесі важливо враховувати індивідуальні особливості дитини, що робить сімейне виховання більш гнучким порівняно з формалізованими методами освітніх установ.

Попри важливість ролі дошкільних закладів у соціалізації дитини, сімейне виховання має принципові відмінності від інституційного. Як зауважує С. Кампов, у ЗДО виховний процес орієнтований на групу дітей із певним середнім підходом до планування занять, тоді як у сім'ї виховання відбувається в індивідуальному контексті, часто – емоційно забарвленому. Сім'я забезпечує тривалу емоційну підтримку, що є фундаментом для формування базової довіри до світу.

Водночас інституційне виховання передбачає дотримання освітніх стандартів, планування освітнього процесу за визначеними програмами та розвиток навичок взаємодії в колективі. За словами Т. Кірієнко, саме у поєднанні сімейного й інституційного впливу досягається повноцінний розвиток особистості дитини.

Не менш важливим чинником у сімейному вихованні є психологічна атмосфера в родині. Як зазначає В. Сухомлинський, емоційний мікроклімат дому – це «невидима, але всеосяжна сила, яка формує духовний світ дитини, її почуття, ставлення до інших, світосприйняття».

За словами Н. Сушик, сприятлива атмосфера в родині, де панують довіра, повага та підтримка, сприяє розвитку в дитини почуття безпеки, емоційної стійкості, здатності до співпереживання [24, с. 67]. У родинах, де спостерігається дисфункціональність або емоційна відстороненість, часто фіксується підвищена тривожність, агресивність або замкнутість дитини.

У дослідженні О. Белкіної-Ковальчук також наголошується на тому, що психологічне неблагополуччя в сім'ї є одним з найпотужніших чинників ризику для психосоціального розвитку дитини .

У цьому контексті не можна оминати увагою і вплив сімейних традицій, які виконують важливу регулятивну й емоційно-виховну функцію. За спостереженням В. Бабія, регулярне спільне проведення часу, дотримання звичаїв і родинних свят формують у дітей відчуття приналежності, стабільності й упорядкованості життя [1, с. 30].

Сімейне виховання є основою для гармонійного розвитку дитини, особливо на етапі раннього дитинства, коли відбувається формування основ особистості. На думку В. Сухомлинського, саме родина є першою соціальною школою дитини, де вона засвоює елементарні норми поведінки, моральні цінності, а також переживає перший досвід емоційного контакту з іншими людьми [22]. Від якості цього контакту, передусім із батьками, великою мірою залежить формування базової довіри до світу, що, як зазначає Е. Еріксон, є першою кризою розвитку, яку дитина повинна успішно подолати для подальшого гармонійного зростання.

Функції сім'ї у вихованні дошкільника мають фундаментальне значення для становлення особистості дитини, її гармонійного розвитку та подальшої соціалізації. Як зазначає В. Сухомлинський, родина є «першим осередком, де дитина пізнає добро і зло, де формується її перше уявлення про світ, працю,

людей, взаємодію» [5]. Саме в родині дитина отримує базові життєві орієнтири, засвоює моделі поведінки, які згодом проєктує на все подальше життя.

Однією з ключових є соціалізуюча функція сім'ї. За словами Т. Кірієнко, саме родинні взаємини є першою соціальною моделлю, яка навчає дитину правилам спілкування, співжиття, компромісу та емпатії. У родині малюк опановує первинні ролі: сина чи доньки, брата чи сестри, онука, здобуваючи перший досвід взаємодії з дорослими та ровесниками. У цьому контексті О. Сушик слушно зауважує, що сім'я є мікромоделлю суспільства, і саме вона готує дитину до входження у ширший соціум.

Значний вплив на ефективність сімейного виховання має й партнерська взаємодія з педагогічним колективом закладу дошкільної освіти. За словами О. В. Лісовець, ЗДО може виступати не лише як інституція, що реалізує освітні завдання, але й як компенсатор певних дефіцитів у сімейному середовищі, зокрема – нестачі педагогічних знань, порушення комунікативного клімату в родині, або як підсилювач позитивних виховних стратегій [3, с.43].

Загалом, ефективність сімейного виховання є продуктом складної взаємодії макро- і мікросоціальних чинників, де провідну роль відіграють не лише внутрішні ресурси родини, а й соціальна підтримка, міжінституційна взаємодія та сприятливе соціокультурне середовище. Таким чином, сімейне виховання як педагогічний феномен потребує цілісного аналізу в контексті взаємодії із закладом дошкільної освіти, що дає змогу забезпечити гармонійний розвиток особистості дитини на ранніх етапах її соціалізації

Список використаних джерел

1. Бабій В. Сімейні традиції та їх виховне значення. Позакласний час. 2004. № 7-8. С. 27–31.
2. Конощук А. В. Вплив сімейного виховання на розвиток особистості дитини дошкільного віку : магістерська робота. 2021. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6285> (дата звернення: 11.04.2025).
3. Лісовець О. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с.
4. Пермякова О. Сімейне виховання та соціальна адаптація дітей (приклад Франція). Гуманізація навчально-виховного процесу. 2018. № 5 (91). С. 330–347.
5. Спичак М. Курс на співпрацю з батьками. Дошкільне виховання. № 3. С. 14.

Талімончук Вікторія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.М. Мельник

РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ПІЗНАВАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

На сьогодні важливим етапом соціального розвитку особистості є дошкільна освіта як період навчання підростаючого покоління, на якому будуються найважливіші вміння та навички, необхідні у подальшому навчанні. Перед закладами дошкільної освіти постає завдання сформувати умови для інтелектуально-творчого, емоційного, фізіологічного розвитку дітей та реалізувати їх підготовку до школи. Як відомо, провідною діяльністю у дошкільному дитинстві є гра, у якій дитина набуває нових знань, умінь, навичок. Ігри, які сприяють розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, розвитку творчих здібностей, спрямовані на розумовий розвиток дитини дошкільного віку загалом. Найбільш інтенсивною формою навчання і виховання є спеціально організована вихователем дидактична гра.

До питання ігрової діяльності у дошкільному дитинстві зверталися Л. Артемова, А. Богуш, А. Бурова, Н. Гавриш, Н. Кудикіна, Т.Поніманська, Т. Піроженко, В. Скиба та ін.

Використання дидактичних ігор у процесі навчання та розвитку дітей дошкільного віку описано у працях М. Богдановича, Л. Бородатої, Н. Манжелій, Ю. Малікової, Ю. Снісар, О. Сорочинської, А. Примака та ін.

Дидактична гра – це колективна, цілеспрямована навчальна діяльність з імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, що вивчаються [2, с.122].

Кожна дидактична гра включає кілька елементів, а саме: дидактичну задачу, зміст, правила та ігрові дії. Основним елементом дидактичної гри є дидактичне завдання. Дидактичні завдання різноманітні. Це може бути

ознайомлення з навколишнім середовищем (природа, тваринний і рослинний світ, люди, їх побут, праця, події суспільного життя), розвиток мовлення, (закріплення правильної звуковимови, збагачення словника, розвиток зв'язного мовлення та мислення), закріплення елементарних математичних уявлень [3, с.72].

Змістом дидактичних ігор є навколишня дійсність (природа, люди, їх взаємини, побут, праця, події суспільного життя та ін).

Дидактичні ігри сприяють [1, с.16]:

- розвитку пізнавальних та розумових здібностей.
- розвитку мовлення дітей: поповнення та активізації словника.
- соціально-моральному розвитку дитини дошкільного віку.

Структуру дидактичної гри утворюють основні та додаткові компоненти. До основних компонентів відносяться: дидактичне завдання, ігрові дії, ігрові правила, результат та дидактичний матеріал. До додаткових компонентів: сюжет та роль [4].

Проведення дидактичних ігор включає:

1. Ознайомлення дітей із змістом гри, використання у ній дидактичного матеріалу (показ предметів, картинок, коротка розмова, під час якої уточнюються знання та уявлення дітей).
2. Пояснення ходу та правил гри, при цьому чітке виконання цих правил.
3. Показ ігрових процесів.
4. Визначення ролі дорослого у грі, його участь як граючого, вболівальника чи арбітра (педагог спрямовує дії тих, хто грає порадою, питанням, нагадуванням).
5. Підбиття підсумків гри – відповідальний момент у керівництві нею. За результатами гри можна судити про її ефективність, про те, чи вона буде використана дітьми в самостійній ігровій діяльності [4].

Навчання у формі дидактичної гри засноване на прагненні дитини входити в уявну ситуацію та діяти за її законами, тобто відповідає віковим особливостям дошкільника.

Класифікація дидактичних ігор може здійснюватися за різними ознаками: за тематикою та навчальним змістом; за типами мисленнєвої активності; за структурою ігрових дій і наявністю правил; за типом взаємодії між гравцями; за роллю вихователя чи вчителя в процесі гри. Незважаючи на наявність сотень описаних у методичній літературі ігор, єдиної загальноприйнятої класифікації не існує. Найчастіше ігри групують за освітніми напрямками. Серед основних категорій виокремлюють: ігри на сенсорний розвиток; мовленнєві ігри; ігри з ознайомлення з навколишнім середовищем; ігри для формування елементарних математичних понять. Також ігри класифікують за типом використаних матеріалів: ігри з предметами, настільно-друковані, словесні [1, с.15]:

1. Дидактичні ігри з предметами дуже різноманітні за ігровими матеріалами, змістом, організацією проведення. Як дидактичні матеріали використовуються іграшки, реальні предмети (предмети побуту, знаряддя праці, твори декоративно-прикладного мистецтва та ін.), об'єкти природи (овочі, фрукти, шишки, листя, насіння). Ігри з предметами дають можливість вирішувати різні освітні завдання: розширювати та уточнювати знання дітей, розвивати розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, розрізнення, узагальнення, класифікація), удосконалювати мовлення (уміння називати предмети, дії з ними, їх якості, призначення; описувати предмети, складати та відгадувати загадки; поведінки, пам'яті, уваги [3, с.73].

2. Настільно-друковані ігри різноманітні за змістом, навчальним завданням, оформленням. Вони допомагають уточнювати та розширювати уявлення дітей про навколишній світ, систематизувати знання, розвивати розумові процеси. Серед дидактичних ігор для дітей дошкільного віку переважають ігри, в основі яких лежить парність картинок, що підбираються за подібністю. Спочатку дітям пропонують ігри, в яких потрібно підібрати з множини картинок пари абсолютно однакових (дві рукавиці, два рум'яні яблука). Далі завдання ускладнюється: картинки треба поєднати за змістом (знайти дві машини, з яких одна легкова, інша вантажна). Нарешті, старшим

дошкільникам пропонують шукати пари предметів, що відрізняються один від одного просторовим розташуванням, формою, особливостями кольору [3, с.74].

3. Словесні ігри відрізняються тим, що проводять здебільшого з дітьми середнього і переважно старшого дошкільного віку. Серед цих ігор багато народних, пов'язаних із потішками, примовками, загадками, частина з яких доступна і дітям через образність мовного оформлення, побудованого на діалозі, близькості до змісту дитячого досвіду. Крім мовленнєвого розвитку, формування слухової уваги з допомогою словесних ігор створюється емоційний настрій, удосконалюється розумові операції, виробляються швидкість реакції, вміння розуміти гумор [4].

Отже, дидактична гра являє собою багатостороннє, непросте педагогічне явище: вона є і ігровим способом викладання, і конфігурацією викладання, і самостійною ігровою діяльністю дітей дошкільного віку, і засобом багатостороннього навчання дитини. Таким чином, дидактична гра є ефективним засобом комплексного розвитку дитини дошкільного віку. Вона гармонійно поєднує емоційний, інтелектуальний та соціальний розвиток, забезпечуючи природне засвоєння знань у цікавій та доступній для дитини формі. Саме тому дидактичні ігри повинні стати невід'ємною складовою освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. А. Г. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. А. Г. Беленька. Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
2. Манжелій Н. М., Снісар Ю. І. Використання дидактичної гри у процесі розумового виховання дошкільників. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. праць. Вип. 4. / за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. Полтава : ФОП Цьома С. П., 2020. С. 122-128.
3. Пихтіна Н. П. Педагогічний потенціал дидактичних ігор та особливості їх використання на заняттях у ЗДО. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2022. № 4. С. 71-78.
4. Скиба В. Дидактична гра як засіб розвитку дітей дошкільного віку. URL : https://fpo.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/PI/IMMN_kafedra/Naukova/02.10.15_m.pdf#page=361 (дата звернення: 10.05.2025).

Туркевич Дарина
Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С.В.Смолюк

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ

П'ятий рік життя дитини є ключовим етапом її розвитку, коли відбувається активне формування пізнавальних процесів, емоційно-вольових якостей та комунікативних навичок. У цей період діти починають виявляти глибокий інтерес до театралізованої діяльності, що є результатом природної потреби у грі та перевтіленні [1, с. 145]. Вони вже здатні не тільки наслідувати побачене, але й створювати власні образи, активно проявляти творчі ініціативи у виборі виражальних засобів. Це є основою для розвитку творчих здібностей та формування естетичного смаку, який буде підтримуватися й удосконалюватися в подальшому.

Саме в п'ятирічному віці у дітей відбуваються суттєві зміни в сприйнятті художніх образів. Їх здатність розмежовувати реальність і вигадку суттєво покращується, що є важливим кроком до активної участі в театралізованих іграх. Діти на цьому етапі вже виявляють стійкий інтерес до процесу підготовки театралізованого дійства, а не лише до кінцевого результату, що сприяє розвитку їхньої творчої самостійності та емоційного інтелекту.

Дослідження Т. Дуткевич зосереджуються на психологічних особливостях дітей п'ятого року життя. Науковиця підкреслює, що в цей період діти розширюють можливості сприйняття та відтворення емоційних станів персонажів, здатні до емпатії та розуміння мотивів поведінки героїв театралізованих вистав. Діти цього віку активно співпереживають персонажам, утримують увагу протягом усієї вистави та проявляють власне ставлення до подій. Важливим аспектом є розвиток емоційної децентрації, що дозволяє дітям

не тільки співпереживати, але й осмислювати складні аспекти взаємостосунків персонажів та внутрішні мотиви їхніх вчинків [1, с. 45].

Зокрема, у п'ятирічних дітей формується так звана «подвійна свідомість» – здатність одночасно перебувати в ролі та усвідомлювати умовність театралізованої ситуації. Це створює унікальні можливості для розвитку рефлексивних здібностей, що є важливим кроком у процесі формування творчої особистості. Ураховуючи ці особливості розвитку дітей цього віку, театралізована діяльність стає ефективним інструментом для формування емоційної та соціальної компетентності, а також для розвитку самовираження та творчих навичок.

Діти п'ятого року життя вирізняються значним поступом у психічному та емоційному розвитку. Їхня пізнавальна діяльність стає активнішою, а емоційне сприйняття навколишнього світу набуває більшої чуттєвості. У цьому віці малюки прагнуть до самовираження, демонструють бажання впливати на оточення, і саме тому театралізована діяльність, що поєднує елементи гри, мистецтва та комунікації, стає надзвичайно важливою. Вона не лише активізує пізнавальні інтереси, а й сприяє формуванню цілісної особистості.

Особливістю театралізованої діяльності є її здатність об'єднувати різні форми дитячої активності. Завдяки їй діти розвивають мовлення, уяву, дрібну моторику, міміку, пантоміміку, здатність до перевтілення та емоційного співпереживання. Така форма діяльності дозволяє кожній дитині спробувати себе в різних соціальних ролях, вчитися взаємодіяти з іншими, досліджувати соціальні ситуації. Усе це є важливою умовою соціалізації дитини.

На п'ятому році життя діти виявляють значну допитливість, прагнуть до самостійного пізнання і відтворення вражень, які вони отримують у спілкуванні з дорослими та однолітками. Завдяки театралізованій діяльності вони отримують змогу реалізовувати власний творчий потенціал, передавати почуття, відображати у грі пережиті ситуації. Це сприяє формуванню емоційної компетентності та розвитку здатності до емпатії.

На цьому віковому етапі активно формуються мовленнєві навички. Участь у театралізованих іграх, зокрема інсценізаціях казок, віршів чи вигаданих історій, стимулює дітей до активного вживання мовленнєвих конструкцій, розширення словникового запасу, вдосконалення зв'язного мовлення. Крім того, відпрацьовується інтонаційна виразність, чіткість дикції, правильне звукомовлення. Через мовленнєву активність діти краще засвоюють граматичні структури, збагачують мовленнєвий досвід, навчаються будувати діалоги.

Серед важливих психологічних особливостей дітей п'ятого року життя Л. Пісоцька виділяє розвиток здатності до самоконтролю та саморегуляції поведінки. Дослідниця зазначає, що в процесі театралізованої діяльності діти вчаться керувати своїми емоціями, дотримуватися певних правил та узгоджувати свої дії з загальним задумом вистави. На думку вченої, участь у театралізованих постановках сприяє формуванню вольових якостей особистості, таких як наполегливість, витримка та відповідальність. Важливим аспектом є також розвиток здатності до рефлексії та самооцінки власної діяльності [3, с. 167].

Під час театралізованої діяльності формується вміння діяти за зразком, з урахуванням логіки подій, послідовності дій персонажів. Це розвиває логічне мислення, пам'ять, увагу. Також діти вчаться дотримуватися правил, співпрацювати з іншими учасниками, координувати власні дії з діями партнерів. Усе це є важливими складовими психологічної готовності до шкільного навчання.

Ще однією важливою характеристикою цього віку є підвищена емоційна чутливість. Діти гостро переживають події, мають потребу в емоційному контакті, співпереживанні. Театралізована діяльність створює для них можливість безпечно висловлювати свої почуття, співпереживати іншим, розрізняти емоції персонажів. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту, формуванню етичних норм поведінки.

В умовах театралізованої гри дитина потрапляє в уявну ситуацію, де вона може бути ким завгодно – звірятком, чарівником, героєм казки. Перевтілення відкриває широкі можливості для самовираження, зменшує внутрішні обмеження, сприяє подоланню сором'язливості, невпевненості. Така діяльність дозволяє дитині краще пізнати себе, усвідомити власні сильні сторони.

Різноманітність форм театралізованої діяльності створює широкі можливості для індивідуального підходу до кожної дитини та врахування її особистих інтересів і здібностей. Важливим аспектом є створення ситуацій успіху для всіх учасників театралізованого дійства, незалежно від рівня їхніх акторських здібностей чи попереднього досвіду участі в театральних постановках. Практика показує, що навіть сором'язливі та невпевнені в собі діти поступово розкриваються у процесі театралізованої діяльності, знаходячи для себе комфортну форму участі. Особливого значення набуває можливість вільного вибору ролей та видів діяльності, що сприяє формуванню позитивної самооцінки та впевненості у власних силах. При цьому важливо забезпечити поступове ускладнення завдань та розширення репертуару театралізованих ігор і вистав відповідно до зростаючих можливостей дітей [1, с. 206].

Соціально-педагогічна цінність театралізованої діяльності полягає також у тому, що вона формує позитивні взаємини між дітьми. Спільна участь у виставі чи грі сприяє формуванню командного духу, розвитку навичок взаємодії, підтримки, поваги до чужої думки. У таких іграх дитина вчиться домовлятися, чекати своєї черги, допомагати товаришу, ділити відповідальність за спільний результат.

Отже, театралізована діяльність дітей п'ятого року життя є багатофункціональним засобом психолого-педагогічного впливу. Вона сприяє розвитку мовлення, емоційної сфери, соціальних навичок, уяви, творчості. Через гру діти засвоюють соціальні норми, розвивають емпатію, формують уявлення про морально-етичні цінності. Усе це робить театралізовану діяльність ефективним засобом гармонійного розвитку особистості.

Педагогічний супровід цієї діяльності має важливе значення. Вихователь повинен створювати умови для вільного самовираження дітей, надавати підтримку, але не домінувати. Ефективне використання театралізованих ігор потребує від педагога високого рівня професійної підготовки, вміння бачити індивідуальні особливості дитини, заохочувати ініціативу, стимулювати уяву.

Таким чином, врахування психолого-педагогічних особливостей дітей п'ятого року життя дозволяє максимально ефективно використовувати театралізовану діяльність як засіб всебічного розвитку особистості дошкільника. Це дає змогу не лише забезпечити успішну соціалізацію дитини, а й підготувати її до наступного етапу навчання – школи.

Список використаних джерел

1. Кульбіда, Ю. Театралізована діяльність дошкільників: психологічні аспекти. Львів: Наукова думка, 2020. с. 206.
2. Дуткевич, Т. Психологічні особливості розвитку дітей п'ятого року життя. Київ: Вид-во "Освіта", 2021. с. 198.
3. Пісоцька, Л. Психологічні особливості розвитку дітей п'ятого року життя в контексті театралізованої діяльності. Черкаси: Книга, 2017. с. 167.

Тимчук Олександра

Луцюк Дарина

Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.І. Семенова

ПОНЯТТЯ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі важливе місце займають проблеми формування творчої особистості та розвитку дивергентного мислення, адже від рівня сформованості багатовекторного мислення, що допомагає вирішувати проблеми й швидко адаптуватися в умовах інформаційної глобалізації суспільства, що стрімко змінюється, залежить особистісне самовизначення та професійне зростання майбутнього фахівця. [3]

Посилаючись на термінологію то «дивергентність» – властивість, назва якої походить від прикметника «дивергентний», що означає схильність, прагнення до дивергенції, до розбіжності з ким-небудь, чим-небудь, видалення, відокремлення від кого-небудь, чого-небудь. [4, с.11]

Безперечно, дивергентне мислення, як і будь-яке інше, спирається на уяву і може бути породженням нових ідей і рішень. Воно допускає кілька відповідей на одне запитання, причому вони допускають різне трактування. Дивергентне мислення – це здатність побачити різні шляхи до розв’язання проблеми, використовуючи сторонню інформацію, адже широта уваги підвищує шанси на розв’язання проблем/ [2]

Дивергентне мислення — нова якісна особливість психіки.

Сучасний світ з його швидкими темпами розвитку та глобальними змінами налаштовує на потребу у здатності генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв’язування проблем. Таким характеристикам відповідає явище дивергентного мислення. [1, с.26]

Окремим питанням в аналізі проблеми дивергентного мислення є виділення його сутнісних ознак та властивостей, що дозволяє його більш повно характеризувати та верифікувати.

Дивергентне мислення визначається 27 факторами, а саме: інтелектуальна, творча ініціатива, широта категоризації, багатство і різноманітність асоціацій, самостійність, оригінальність тощо. [4, с.16]

За Дж. Гілфордом, дивергентне мислення характеризується такими властивостями: 1) легкість і продуктивність (наскільки швидко індивід може створювати певні продукти творчості (ідеї, думки, об’єкти тощо)); 2) гнучкість (здатність швидко переключатися з однієї проблеми на іншу або об’єднувати їх); 3) оригінальність (своєрідність мислення, незвичний підхід до проблеми, її нове вирішення); 4) точність (стрункість розумових операцій щодо тієї чи іншої проблеми, вибір рішення, адекватного поставленій меті). [1, с.28]

Ці характеристики він описав через 16 інтелектуальних здібностей: семантична гнучкість, образна адаптивна гнучкість, семантична спонтанна

гнучкість, оригінальність, допитливість, чутливість до проблем в навколишньому світі, здатність до розробки гіпотези, «іррелевантність». [4, с.16]

Згодом Дж. Гілфорд робить висновок, що дивергентність характеризується шістьма основними параметрами:

- 1) здатністю до виявлення й формулювання проблем;
- 2) здатністю до генерування великої кількості ідей;
- 3) гнучкістю – здатністю до продукування найрізноманітніших думок;
- 4) оригінальністю – здатністю відповідати на подразники нестандартним способом;
- 5) здатністю вдосконалювати об'єкт сприймання, додаючи певні деталі;
- 6) здатністю розв'язувати проблеми шляхом реалізації відповідних аналітико-синтетичних операцій. [1, с.29]

Таке мислення є основою креативності та необхідною умовою для інноваційної діяльності. Дивергентне мислення формується за умов психологічної безпеки, відкритості до нового досвіду, заохочення креативності. Важливу роль відіграє створення середовища, де дитина не боїться помилятися та має змогу вільно експериментувати. [1]

Дивергентне мислення являє собою цілісне поєднання раціонального і ірраціонального мислення. Цілісність відображає певну завершеність, внутрішню єдність об'єкта чи явища, його відносну незалежність, відокремленість. Спиратись на неповноту і неточність знань, виявляти в процесі дослідження хибності деяких положень, замінювати одні теоретичні знання іншими, повнішими – в цьому і полягає релятивність дивергентного мислення. І якраз особистість, що має розвинуте концептуально дивергентне мислення володіє критичністю, незалежністю суджень, ініціативою і наполегливістю, здатна продукувати різні ідеї та гіпотези. [2]

Дивергентне мислення тісно пов'язане з активністю пізнавальних процесів і високою чутливістю сенсорики. Пізнавальна сфера творчо спрямованих юних особистостей відрізняється наявністю загальних понять,

широких категорій, синтетичністю сприйняття навколишнього світу, високим рівнем гнучкості. Це новий погляд на старі істини, вихід за межі стереотипів. [3]

Від розвитку такої здібності як дивергентне мислення залежить швидкість, глибина, легкість і міцність процесу оволодіння знаннями, набуття умінь і практичних навичок. Але сама здібність дивергентно мислити не зводиться до знань й умінь. Знання неможливо придбати без мисленнєвих зусиль, проте і мислення неможливо без знань. [3]

Дивергентне мислення тісно пов'язане з особистісною рисою відкритості до досвіду, яка характеризується інтересом до нових ідей, естетичною чутливістю та готовністю до змін. Дослідження показують, що особи з високим рівнем відкритості до досвіду демонструють вищу креативність та здатність до генерації оригінальних ідей. Це свідчить про важливість розвитку цієї риси для стимулювання дивергентного мислення. Відкритість до досвіду також сприяє гнучкості мислення та здатності адаптуватися до нових ситуацій. Таким чином, розвиток відкритості до досвіду є ключовим аспектом формування творчої особистості.

У результаті проведеного аналізу наукових джерел вдалося з'ясувати сутнісні ознаки та особливості дивергентного мислення як важливої складової творчого потенціалу особистості. Доведено, що дивергентне мислення є багатогранним когнітивним процесом, який поєднує в собі як раціональні, так і інтуїтивно-емоційні компоненти. Зокрема, воно проявляється через здатність до генерації численних, нестандартних ідей, гнучкість мислення, оригінальність підходів і вміння адаптуватися до нових ситуацій. Встановлено, що дана якість тісно пов'язана з відкритістю до досвіду, високою сенсорною чутливістю та активністю пізнавальних процесів, що сприяє розвитку самостійності, ініціативності та креативності. Таким чином, дивергентне мислення виступає не лише інструментом розумової діяльності, а й важливою передумовою для формування творчо спрямованої, конкурентоспроможної особистості, здатної

до професійного самовизначення та ефективної самореалізації в умовах сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Міненко О. О., Мамчур І. В. Дивергентне мислення як складова особистісно-професійних якостей управлінського консультанта / О. О. Міненко, І. В. Мамчур // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. – 2023. – Т. 34 (73), № 4.
2. Дробчак З. Д., Попович Л. А. Система функціональних завдань як засіб розвитку дивергентного мислення особистості / З. Д. Дробчак, Л. А. Попович // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – 2008. – № [номер випуску, якщо є]. – С. 119-123.
3. Міненко О. О. Вплив дивергентного мислення на професійне самовизначення в юнацькому віці / О. О. Міненко // Психологія: реалії сьогодення : монографія / за заг. ред. С. Д. Максименка. – Київ : Центр учбової літератури, 2019.
4. Антошків А. В., Чернець Б. В. Феномен дивергентного мислення у психології / А. В. Антошків, Б. В. Чернець // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Психологія. – 2021. – Вип. 64. – С. 8–24.

Юнак Мар'яна

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О.С. Семенов

**ПРОСТОРОВА ПОВЕДІНКА ДИТИНИ ТА СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС
У ГРУПІ**

Поведінка дитини в групі є багатокомпонентною системою, де важливу роль відіграють не лише вербальні й невербальні комунікативні дії, а й її розміщення у просторі — так звана просторова поведінка. Як діти розташовуються під час гри, навчання чи відпочинку, відображає не лише їхні уподобання, а й соціальні ролі, рівень тривожності, самооцінку та статус у групі. Просторова поведінка є одним із ключових показників соціальної адаптації дитини.

Просторова поведінка охоплює такі дії, як наближення чи віддалення від інших, вибір місця в групі, особливості орієнтації тіла тощо. У дітей вона проявляється у виборі, з ким сидіти, грати, а також у бажанні бути ближче або

далі від вихователя чи вчителя. Просторова поведінка формується під впливом емоційного досвіду, самооцінки та міжособистісних стосунків.

Просторова поведінка — це спосіб, у який дитина використовує фізичний простір для взаємодії з іншими. Вона включає:

- вибір місця в просторі групи (центр чи периферія);
- фізична дистанція до інших дітей та дорослих;
- напрямок тіла (відкритість/закритість до контакту);
- рухливість — наскільки активно дитина переміщується між іншими;
- територіальність — спроби «захищати» обране місце.

Ці аспекти просторової поведінки особливо яскраво проявляються у вільній діяльності (ігри, перерви), але не менш показові і в структурованих умовах (уроки, гуртки).

Соціальний статус — це позиція дитини у структурі групових взаємин, яка визначається рівнем симпатій чи антипатій з боку однолітків. У дитячих колективах виділяють п'ять типів статусу:

1. популярні діти — мають багато друзів, ініціативні, емоційно відкриті.
2. прийняті — мають друзів, активно беруть участь у житті групи, але не домінують.
3. ігноровані — не викликають негативу, але залишаються поза увагою.
4. суперечливі — мають як прихильників, так і недоброзичливців.
5. відкинуті — не прийняті групою, можуть бути ізольованими або агресивними.

Статус дитини визначають за допомогою соціометричних методів (опитування однолітків, спостереження), які дозволяють побачити реальні взаємини, що часто приховані від дорослих.

Дослідження вказують, що між просторовою поведінкою та соціальним статусом існує тісний взаємозв'язок:

- популярні діти частіше займають центральне положення в ігровому просторі. Вони впевнені, легко вступають у контакт, що проявляється у відкритій позі, близькому розташуванні до інших;
- ізольовані діти зазвичай обирають периферію простору, тримаються осторонь, часто відчувають дискомфорт у великих групах;
- агресивні діти, незважаючи на свою активність, іноді також перебувають на узбіччі — їх можуть боятися, але не сприймати як «своїх»;
- діти з особливими освітніми потребами або низькою самооцінкою уникають фізичної близькості, що додатково впливає на їхнє відторгнення.

Просторова поведінка та соціальний статус мають двобічний зв'язок. Наприклад, дитина, яка постійно обирає периферійне розташування, може бути сприйнята як менш соціально активна, що знижує її шанси на прийняття групою. У свою чергу, низький соціальний статус змушує дитину уникати контактів і «виходити» з соціального простору. Спостереження за просторовим розміщенням дітей допомагає педагогам і психологам виявити дітей, які потребують уваги та підтримки.

Дитячий колектив – це стійке об'єднання дітей, яке має загальну суспільно значущу мету, спільну діяльність, спрямовану на реалізацію цієї мети, характеризується стосунками взаємної відповідальності. Значення дитячого колективу полягає в тому, що він є своєрідною ланкою, що зв'язує між собою суспільство й особистість. Це мікросередовище, яке сприяє перетворенню норм і ціннісних орієнтацій суспільства в норми й цінності конкретної особистості. У дитячому колективі дитина набуває практики спілкування [2, с. 92].

Колектив сприяє реалізації мети виховання - всебічному розвитку особистості: розвитку організаторських здібностей, умінню розумно поєднувати особисті інтереси та інтереси однолітків, дітей, вихователів, які їх оточують.

У колективі відбувається процес взаємного збагачення, розвиток його членів, тому що кожен із них приносить до колективу свій індивідуальний досвід, здібності, інтереси й одночасно засвоює те, що несуть інші. У дитячому колективі в сумісній діяльності здійснюється обмін інформацією, розвивається здатність розуміти стан, мотиви вчинків інших і відповідно на них реагувати [3, с. 186].

Дж. Морено зазначав, що діти старшого дошкільного віку утворюють доволі стабільні колективи й що членам цих груп надається певний статус, а також престиж, значення розумового розвитку й сімейного достатку членів колективу [4, с. 41].

Чинники що впливають на просторову поведінку:

1. сімейне виховання: діти з емоційно теплих родин часто більш відкриті й соціально активні;
2. індивідуальні риси: темперамент, самооцінка, емоційна стабільність;
3. досвід попередньої соціалізації: перші роки в дитячому садку можуть закласти моделі взаємодії;
4. культура і мікросоціум: у деяких культурах більше прийнято дистанціювання, в інших — тілесний контакт;
5. організація простору: доступність ігрових зон, розташування меблів можуть як сприяти, так і ускладнювати контакти.

Педагоги можуть цілеспрямовано впливати на просторову поведінку дитини для покращення її соціального статусу.

- зміна розташування у класі: періодичне пересаджування дітей допомагає подолати ізоляцію;
- проведення групових ігор із рухом: ігри типу «паровозик», «знайди пару» сприяють фізичному зближенню;
- створення мікрогруп: групова робота в парах або трійках дозволяє ізольованим дітям поступово включитися в колектив;

- супровід шкільного психолога: індивідуальна або групова робота з тривожністю, навичками спілкування.

Таким чином просторова поведінка дитини тісно пов'язана з її соціальним статусом у групі. Розуміння цих взаємозв'язків дозволяє педагогам своєчасно виявляти труднощі у соціалізації дітей та надавати необхідну допомогу. Це сприяє формуванню здорового психологічного клімату в дитячому колективі.

Список використаних джерел

1. Козлова Н. О. Психологія дитячої поведінки у групі. — Київ: Либідь, 2010.
2. Мазоха Д.С. Педагогіка : навчальний посібник. Київ, 2005. 232с.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Вид. 3-є, доповнене. Київ, 2001. 608 с.
4. Соціальна психологія : навчальний посібник / за ред. А.Л. Журавльова. Київ, 2002. 351 с.

Юнак Мар'яна

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. І. Алендарь

РОЛЬ СІМ'Ї У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Фізичне виховання є невід'ємною частиною гармонійного розвитку дитини дошкільного віку. В цей період життя формується основа здоров'я, закладаються рухові навички та ставлення до фізичної активності. Одну з провідних ролей у цьому процесі відіграє сім'я. Адже саме родинне середовище є першою школою життя, де дитина отримує не лише емоційну підтримку, а й перші навички турботи про своє тіло та здоров'я.

У своїх дослідженнях Е. Вільчковський [2] наголошує, що потреба в руховій активності є важливою умовою повноцінного розвитку дитини у будь-якому віці, а тому важливою складовою сімейного виховного впливу має стати

залучення дитини до фізичної культури та спорту, формування активної життєвої позиції та орієнтування на ведення здорового способу життя.

Велике значення для правильного фізичного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї має відношення батьків до питань здорового побуту. Під поняттям «здоровий побут» розглядається встановлений режим, чистота дитини та всього, що її оточує, використання повітря, сонця, води для загартування дитини, правильна організація ігор та фізичних вправ. Як нам відомо, побут сім'ї залежить від багатьох причин, тому ми не можемо його обмежувати певними рамками. Однак батьки повинні прагнути до того, щоб для дитини були створені всі умови для правильного фізичного розвитку.

Фізична виховання є важливим чинником здоров'я дітей, але сучасні реалії створюють низку проблем, які ускладнюють його ефективність. Однією з головних загроз є поширення гаджетів, які скорочують рухову активність дітей, погіршують координацію та сприяють розвитку малорухливого способу життя. Зараз батьки надають перевагу іграм у телефоні, ніж рухливим іграм. Це зумовлено також низькою мотивацією батьків в організації фізичних занять. Брак часу, робоча зайнятість та недостатня обізнаність щодо фізичного виховання призводять до того, що фізична активність дітей залишається поза увагою. Також на рівень активності впливає обмежений доступ до спортивної інфраструктури.

Однією з головних проблем є страхи батьків щодо можливих травм. Це призводить до надмірної опіки та й обмеження активності дітей. Брак знань про фізичне виховання також призводить до неправильного підходу, тим самим знижуючи ефективність занять.

Для розв'язання цих проблем необхідно підвищувати обізнаність батьків, створювати доступні умови для занять спортом та заохочувати дітей до активного способу життя.

Розуміння того, що є найбільш істотним для виховання здорової, фізично міцної дитини, дасть можливість навіть при порівняно скромних умовах організовувати необхідний режим і налагодити правильне фізичне виховання.

На жаль, деякі батьки вважають, що дитину з першого місяця життя необхідно лише годувати і одягати, щоб вона не застудилася. Що ж стосується фізичного здоров'я, то воно відкладається на той час, коли дитина підросте. Крім створення сприятливих умов життя, слід приділяти велику увагу загартуванню і вдосконалення рухової діяльності дитини. Нелегко привчити дитячий організм швидко і без шкоди для здоров'я пристосовуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. Батьки повинні знати основні правила загартування і проводити його поступово. Найкраще починати з самого народження. Потрібно також щодня знаходити час для проведення гімнастики та рухливих ігор.

Особливо велику роль у фізичному вихованні дітей дошкільного віку грає власний приклад. «Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви проводите час з друзями і з ворогами, як ви смієтеся чи читаєте газету, – все це має велике значення для дитини. Батьківська вимога до себе, батьківська повага до своєї сім'ї, батьківський контроль над кожним своїм кроком – ось це перший і найголовніший метод виховання», – писав видатний педагог А. Макаренко. Якщо батьки люблять прогулянки на свіжому повітрі, якщо вони щодня займаються ранковою зарядкою і, по можливості, спортивними іграми, строго дотримуються правил гігієни, то вони будуть прагнути і своїх дітей виростити фізично і морально здоровими. Дитина по своїй природі намагається бути схожою на своїх батьків. Тому батьки повинні прикладати всі зусилля спочатку для власного фізичного виховання, і лише потім для фізичного виховання дитини [3].

На жаль, значна частина батьків упевнені, що основи фізичної культури повинні закладатися в закладі дошкільної освіти, тим самим знімаючи із себе відповідальність за фізичне виховання у сім'ї. Проте, турбота про своє тіло та здоров'я починається саме з організації здорового способу життя в сім'ї.

Для забезпечення ефективності фізичного виховання батьки повинні знати, який виховний вплив на дітей здійснюється у дитячому садку. Ці знання

необхідні для дотримання наступності і забезпечення єдиної педагогічної лінії в пред'явленні вимог до дитини. Бо в комплексі виховних заходів кожен елемент повинен чітко виконувати свої функції. Адже по-іншому система не буде працювати.

Між сім'єю і ЗДО повинна бути створена атмосфера ділових, товариських відносин. Адже тут мова йде про об'єднання зусиль задля вирішення єдиної мети. Також дуже важливо враховувати умови, можливості сім'ї та закладу дошкільної освіти. Головними завданнями у сім'ї повинні бути:

- чіткий режим дня;
- достатня рухова активність;
- вміння регулювати свій психічний стан;
- правильне харчування;
- виконання гігієнічних вимог;
- вміння попереджати небезпечні ситуації та правильно вести себе

при їх виникненні.

Рекомендації для батьків:

- бути активним прикладом для дитини;
- організовувати активне дозвілля разом з дітьми;
- залучати дитину до щоденних фізичних вправ;
- створити безпечне середовище для руху вдома;
- підтримувати зв'язок із вихователями для єдності підходів.

Отже, фізичне виховання дітей дошкільного віку є важливим етапом формування здорової особистості. Батьки відіграють провідну роль у розвитку рухових навичок та позитивного ставлення до фізичної активності. Сім'я має бути не лише джерелом турботи, а й активним учасником фізичного виховання, прикладом здорового способу життя. Тільки в тісній співпраці з дошкільними закладами можна досягти гармонійного розвитку дитини, сформувати в неї стійкий інтерес до фізичної активності та здорового способу життя. Спільні заняття фізичною культурою зміцнюють родинні стосунки та створюють позитивну мотивацію для дитини. Ефективність фізичного виховання також

залежить від співпраці родини та педагога. Спільна організація спортивних свят, консультації, тренінги та відкриті заняття дозволяють досягти єдності вимог та підходів у фізичному вихованні.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-vukrayini>
2. Вільчовський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2008. 428 с.
3. Калуська Л. В., Калуський З. В., Гуменюк М. М. Дошкільне тіло виховання. Вплив рухової активності на здоров'я дошкільників. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 184 с.

СЕКЦІЯ 2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вішталенко Юлія

*Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки,*

Семенова Наталія

доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах розвитку освіти України позашкільна освіта відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні творчої, всебічно розвиненої особистості. Особливо важливо приділяти увагу саме дошкільному віку, який є сенситивним періодом для розвитку базових когнітивних, емоційних, соціальних і креативних навичок. Формування творчо спрямованої особистості на цьому етапі є важливою передумовою для подальшого гармонійного розвитку дитини. Позашкільні навчальні заклади, які функціонують у форматі гуртків, секцій, студій, центрів творчості тощо, створюють унікальне освітнє середовище, що відрізняється від формальної шкільної освіти. Це середовище є не лише простором для додаткового навчання, а й соціокультурним простором, у якому дитина має можливість самореалізації, розкриття здібностей, формування уявлень про себе та світ, розвиток емоційного інтелекту й креативності[1].

Освітнє середовище – це комплекс умов, засобів, соціальних і предметно-просторових чинників, які забезпечують цілеспрямований розвиток дитини. У контексті позашкільної освіти воно охоплює фізичне середовище (приміщення, обладнання, матеріали), педагогічне (методи, форми організації діяльності), психологічне (емоційний клімат, підтримка, мотивація), а також

соціокультурне (взаємини з однолітками, педагогами, участь у соціально значущих заходах).

У дошкільному віці особливо важливо створити середовище, яке стимулює інтерес, допитливість, емоційну відкритість до нового, заохочує до дослідницької та творчої діяльності. Позитивне освітнє середовище здатне детермінувати становлення креативного мислення, фантазії, індивідуальності, що закладає основи для подальшого розвитку творчої особистості. Формування повноцінного освітнього середовища у позашкільному навчальному закладі ґрунтується на взаємодії кількох ключових компонентів[2]:

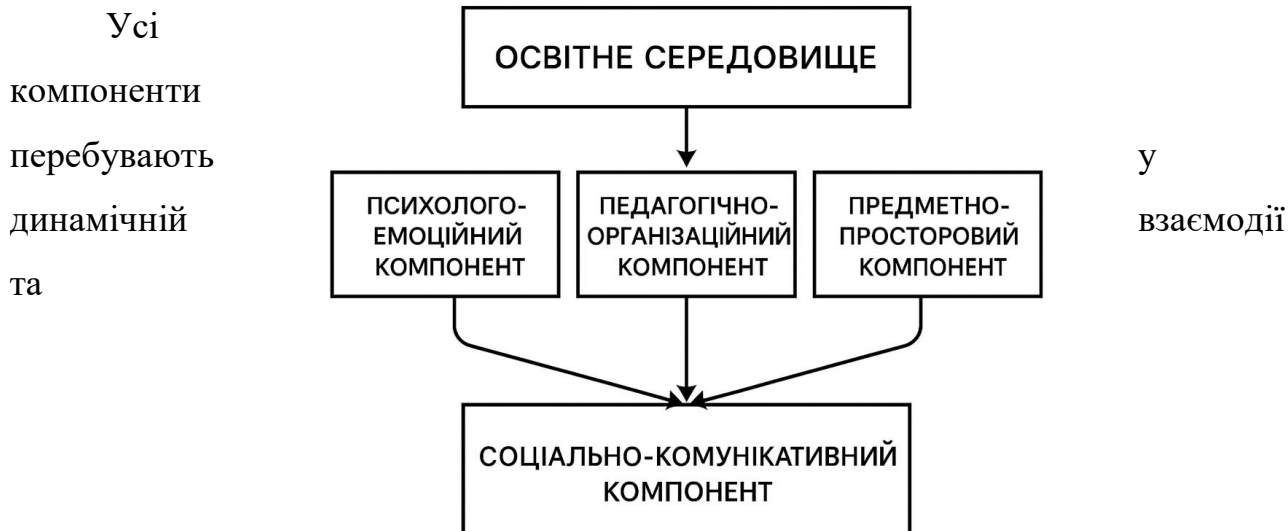
1. Предметно-просторовий компонент. Він включає фізичне наповнення освітнього простору: безпечні, яскраві, зручні та мобільні приміщення; наявність різноманітних матеріалів для творчості (фарби, пластилін, конструктори, музичні інструменти); сучасне технічне обладнання, мультимедійні засоби. Простір має стимулювати пізнання і сприяти розвитку дрібної моторики, просторового мислення та естетичного сприймання.

2. Педагогічно-організаційний компонент. Передбачає наявність професійного педагогічного колективу, здатного працювати за принципами індивідуалізації та гуманізації. Тут важливо дотримання гнучкості в навчальних програмах, використання ігрових, інтерактивних, арт-технологій. Педагоги повинні виступати як фасилітатори, а не лише джерела знань.

3. Соціально-комунікативний компонент. Важливим чинником розвитку особистості є атмосфера взаємодії між учасниками освітнього процесу: дітьми, педагогами, батьками. Ефективне освітнє середовище має сприяти налагодженню позитивної взаємодії, навчанню в команді, вирішенню конфліктів мирним шляхом.

4. Психолого-емоційний компонент. Мова йде про створення атмосфери підтримки, довіри, визнання дитини як особистості. Емоційна безпека є важливою умовою для прояву ініціативи, фантазії та відкритості. Позитивне емоційне підкріплення стимулює формування впевненості в собі.

Графічна модель взаємодії основних компонентів освітнього середовища

взаємовпливах. Порушення хоча б одного з них спричиняє дисбаланс, що ускладнює ефективну реалізацію завдань формування творчої особистості дитини.

Функціонування освітнього середовища в позашкільному навчальному закладі передбачає реалізацію кількох ключових функцій[3]:

- Розвивальна функція. Забезпечується шляхом організації різноманітних форм діяльності (мистецької, технічної, спортивної, наукової), які активізують пізнавальні процеси та розвивають інтелектуальні, моторні, мовленнєві здібності дітей. Завдяки залученню до гурткової роботи діти вчаться мислити образно, експериментувати, шукати нестандартні рішення.
- Виховна функція. Освітнє середовище формує базові моральні якості, такі як чесність, відповідальність, терпимість, доброзичливість. Через приклади з мистецтва, народних традицій, спільні проєкти, спостереження за природою формується емоційно-ціннісне ставлення до світу.
- Соціалізаційна функція. Позашкільне середовище дає можливість дітям навчатися взаємодії з однолітками, включатися в спільну діяльність, відчувати себе частиною колективу. Воно стимулює набуття навичок комунікації, співпраці, відповідальності за спільну справу.
- Індивідуалізаційна функція. Однією з переваг позашкільного навчання є можливість індивідуального підходу до кожної дитини, врахування

її інтересів, здібностей, темпу розвитку. Педагог має змогу допомогти дитині знайти себе, реалізувати особистий потенціал.

- **Творча функція.** Вона є визначальною, оскільки саме позашкільна освіта сприяє розвитку креативності. Через участь у театральних виставах, художніх проєктах, концертах, конкурсах дитина розвиває фантазію, образне мислення, художній смак, емоційну чутливість.

Для того щоб освітнє середовище позашкільного навчального закладу виконувало свої функції, необхідно дотримуватись певних умов[4]:

- **Організаційна відкритість:** можливість дитини вільно обирати вид діяльності, змінювати напрями за інтересами;

- **Взаємодія з сім'єю:** включення батьків у освітній процес (майстер-класи, сімейні проєкти, консультації);

- **Підвищення кваліфікації педагогів:** застосування інноваційних методик, знання вікових особливостей, психологічна компетентність;

- **Сприятливий мікроклімат:** доброзичливі стосунки в колективі, толерантність, повага до особистості кожної дитини;

- **Використання інтегративних підходів:** поєднання мистецтва, технологій, гри, рухової активності, мовлення в єдиному навчальному контексті.

Отже, позашкільна освіта виступає важливим чинником становлення творчої особистості, особливо на етапі дошкільного дитинства. Ефективне функціонування освітнього середовища забезпечується комплексом компонентів, які перебувають у взаємозв'язку: предметно-просторовим, психолого-емоційним, педагогічним, соціальним. Важливо, щоб це середовище було відкритим, адаптивним, доброзичливим та надихаючим.

Головною метою є створення умов для вільного розвитку дитини, вияву її інтересів, здібностей, формування креативного мислення, позитивного образу себе, що є запорукою формування гармонійної, творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Борисов В. Освітнє середовище як чинник формування культурних ідентичностей молоді. Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні та історичні науки». 2014. № 119. С. 5–10.
2. Доценко О. Освітнє середовище як умова формування компетентностей школярів. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки». 2013. № 123 (2). С. 96–99.
3. Тітов С. Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу: розвиток засобів і способів комунікаційної й інформаційної взаємодії. Вісник Харківської державної академії культури, 2014. № 43. С. 144–150.
4. Щербак І. Сучасні підходи до розуміння поняття «освітнє середовище» Теорія та методика навчання та виховання. 2012. № 32. С. 227–231.

Крук Дарина

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук доцент І.М. Мельник

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ

Міжособистісні стосунки є фундаментом соціального розвитку дитини, особливо на етапі дошкільного дитинства, коли формується емоційна чутливість, здатність до співпереживання та перші навички соціальної взаємодії. Особливої уваги заслуговують різновікові дошкільні групи, де взаємодіють діти з різним рівнем розвитку, досвідом і пізнавальними можливостями. Така структура групи створює унікальні умови для розвитку міжособистісних відносин, що можуть як сприяти гармонізації спілкування, так і створювати певні труднощі у взаєморозумінні [4, с. 21].

Поняття міжособистісних стосунків посідає важливе місце в психолого-педагогічній літературі, оскільки воно безпосередньо пов'язане з формуванням особистості, соціальною адаптацією та розвитком емоційної сфери дитини. Міжособистісні стосунки визначаються як емоційно забарвлені взаємодії, що виникають у процесі спілкування та спільної діяльності. У педагогічному середовищі ці стосунки виявляються у взаємодії між вихователями та дітьми, а

також між самими дітьми, і значною мірою впливають на психологічний клімат у групі.

Сучасні дослідження акцентують увагу на значенні доброзичливих, довірливих і підтримувальних взаємин як умов для ефективного навчання й виховання. Зокрема, Ж. Піаже наголошував на важливості взаємодії між дітьми як чинника когнітивного розвитку. К. Приходченко та Ю. Приходько аналізували психологічні особливості спілкування дошкільників у різновікових групах, звертаючи увагу на вплив старших дітей як моделей поведінки. Г. Смольникова вивчала динаміку формування емоційних зв'язків між дітьми різного віку та умови, що сприяють позитивному соціальному середовищу в таких групах [4, с. 19].

У роботі розглядаються основні підходи до визначення міжособистісних стосунків, їх функції та особливості прояву у різновіковому дошкільному середовищі, а також вплив цих взаємин на розвиток соціальної компетентності дитини.

Вікові особливості відіграють ключову роль у формуванні міжособистісних відносин у різновікових групах, особливо в дошкільному віці, коли інтенсивно розвиваються соціальні навички та емоційна чутливість. Діти різного віку мають неоднаковий рівень мовленнєвого, пізнавального й емоційного розвитку, що зумовлює різну якість і глибину взаємодії.

Старші діти зазвичай виступають ініціаторами спілкування, проявляють лідерські якості, виступають прикладом для молодших, тоді як молодші часто наслідують поведінку старших, що сприяє їхньому прискореному розвитку. Водночас можливі труднощі у взаєморозумінні, конфлікти через різні інтереси, рівень розвитку чи потреби у спілкуванні [1, 95].

Вік безпосередньо впливає на структуру взаємин у різновікових групах: молодші діти частіше займають позицію «підлеглого» або спостерігача, а старші — позицію наставника чи лідера. Взаємини будуються на основі досвіду, мовленнєвих і соціальних навичок, що з віком набувають складнішої форми. Чим більша вікова різниця між дітьми, тим більше зусиль потребує

організація рівноправної взаємодії. Поступове зменшення вікового бар'єра сприяє формуванню більш гармонійних і взаємодоповнювальних стосунків.

У різновікових групах дошкільного закладу соціальна взаємодія між дітьми набуває особливого значення, оскільки вона сприяє розвитку комунікативних умінь, емпатії, відповідальності та здатності до співпраці. Водночас така взаємодія потребує цілеспрямованої педагогічної підтримки, що враховує вікові та індивідуальні особливості дітей [2, с. 18].

Методи й прийоми, спрямовані на розвиток соціальної взаємодії, мають бути інтегровані в ігрову, пізнавальну та побутову діяльність. До ефективних методів належать: моделювання соціальних ситуацій, рольові та сюжетно-рольові ігри, дидактичні ігри з елементами кооперації, обговорення моральних ситуацій, робота в парах або малих групах.

Серед ефективних педагогічних стратегій варто виокремити: організацію спільної діяльності, у якій молодші і старші діти мають взаємозалежні ролі; надання старшим дітям можливості виступати помічниками вихователя; регулярне проведення обговорень, де діти разом шукають способи розв'язання конфліктів; створення мікрогруп для виконання колективних завдань; цілеспрямоване формування доброзичливої атмосфери через спільні ігри, свята та проєкти. Такі стратегії сприяють виникненню позитивного соціального досвіду, довірливих стосунків і відчуття належності до спільноти.

Формування позитивних міжособистісних стосунків у закладі дошкільної освіти є важливим чинником соціального та емоційного розвитку дитини. Саме в дошкільному віці закладаються основи довіри, взаємоповаги, співпраці та емоційної відкритості у спілкуванні з іншими.

Одним із ключових завдань педагогів є створення умов, які сприяють налагодженню доброзичливих стосунків між дітьми. До основних педагогічних умов належать: позитивний психологічний клімат у групі, особистісно-орієнтований підхід у взаємодії з дітьми, приклад толерантної поведінки з боку дорослих, систематичне використання ігор, спрямованих на розвиток емоційної сфери та співпраці [3, с. 49].

Варто також зазначити, що формування культури спілкування та взаємодії у дітей дошкільного віку є важливим завданням освітнього процесу. Це зумовлено тим, що вміння ефективно комунікувати визначає рівень соціалізації дитини, її адаптацію до колективу та успішність у майбутньому навчанні.

Крім того, важливим аспектом індивідуального підходу є співпраця з батьками. Саме вони можуть надати педагогам цінну інформацію про звички, інтереси, переживання дитини, що дозволяє будувати взаємодію ще точніше. У свою чергу вихователь має можливість консультувати родину щодо формування у дитини ефективних навичок соціальної взаємодії, зокрема в межах сімейного кола [2, с.18].

Також важливими умовами є: залучення дітей до спільної діяльності, що потребує взаємодії (проекти, групові ігри, театралізовані постановки), розвиток навичок емоційного саморегулювання, створення ситуацій успіху, підтримка ініціативи дитини, а також активна взаємодія з батьками у виховному процесі.

Тези розкривають зміст та практичну реалізацію педагогічних умов, що сприяють гармонізації міжособистісних стосунків у ЗДО, і доводить їх значення для формування соціально зрілої, відкритої до взаємодії особистості.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. О. Різновікова взаємодія дошкільників – як важливий фактор їх успішної соціалізації. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань., 2013. Випуск 45. С. 92–101.
2. Мороз О. І. Формування міжособистісних взаємин дітей на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку (в умовах навчально-виховного комплексу «школа-дитячий садок») : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2011. 20 с.
3. Пісарєва О. Особливості прояву ціннісних орієнтацій у спілкуванні старших дошкільників. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. Наукові записки кафедри педагогіки. 2014. Вип. XXXVII. С. 45–54.
4. Смольнікова Г. В. Психологічні особливості спілкування дітей в різновікових групах дошкільного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2008. 23 с.

Мельничук Анна

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – професор, доктор педагогічних наук О. С. Семенов

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Творчість – це не сума знань, а особлива спрямованість інтелекту, особливий зв'язок між інтелектуальним життям особистості і прояви її сил в активній діяльності. [2]

У сучасному освітньому просторі вихователь постає не лише як носій знань, а як творча особистість, яка здатна розвивати, надихати, моделювати освітнє середовище відповідно до потреб дошкільників.

Творчість у діяльності вихователя – це так звана умова його професійного зростання, успішної взаємодії з дошкільнятами та основа для формування нового покоління креативних і вільних громадян.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється велика увага визначенню таких понять, як “творчість”, “творча діяльність”, “педагогічна творчість”. [1, с.92]

Поняття “педагогічна творчість”, трактується досить неоднозначно. Його розуміють як педагогіку творчості; як окремий напрям педагогічної науки, що досліджує закономірності розвитку творчої особистості, а також як один із ключових елементів професійної майстерності педагога.

Творчий вихователь – це креативна особистість, яка має високий рівень розвитку мотивації, характерологічних рис і творчих здібностей, що забезпечують ефективну педагогічну діяльність. Завдяки професійній підготовці та безперервному самовдосконаленню він опановує необхідні знання, вміння й навички, а також здатність формувати творчу особистість дитини в освітньому процесі. [1, с.97]

Творчого вихователя характеризують наступні риси, такі як пошук оптимальних педагогічних рішень, творча фантазія, критичність мислення,

високий рівень загальної культури, здатність бачити проблеми та виявляти суперечності.

Головною особливістю педагогічної творчості є те, що об'єктом творчості є дитина, яка постійно змінюється “завжди нова, сьогодні не така, як вчора”. “Немає абстрактного учня, - писав Василь Олександрович Сухомлинський, - до якого можна було б вжити всі закономірності навчання і виховання”. Він підкреслював, що самою сутністю педагогічної творчості є думка, задум, ідея, що пов'язані з тисячами повсякденних справ. [1, с.107]

Згідно з думкою Л. Виготського: “Творчість – це діяльність, яка створює нове, що має цінність”. У контексті професійної діяльності педагога це означає, здатність до пошуку нестандартних рішень освітніх завдань та інноваційного підходу до взаємодії з дітьми.

Г. Костюк вважав, що творчість вихователя закладу освіти – це вища форма його професійної активності, яка вимагає не тільки знань, а й систематичного, постійного вдосконалення себе як особистості. Таким чином, творчість є не лише здібністю, а й внутрішньою потребою педагога.

Л. Рувинський розглядав творчість як здатність педагога знаходити нові підходи до постановки цікавих завдань, використовувати нестандартні методи роботи, а також передбачати, емоційно переживати й вирішувати проблемні ситуації, що виникають у процесі педагогічної діяльності, завдяки розвиненій творчій уяві. [3]

Н. Кічук вважає, що саме творчість, є найважливішим критерієм якісного становлення особистості вихователя закладу освіти, адже саме професія педагога, насамперед, проявляється у соціальній потребі працювати творчо і цікаво. [3]

М. Поташник тлумачить педагогічну творчість у контексті сучасних ідей щодо оптимізації навчально-виховного процесу, підкреслюючи, що пошук найбільш доцільного та ефективного педагогічного рішення в конкретній ситуації завжди пов'язаний із творчістю. [3]

Творча особистість вихователя формується на основі поєднання психолого-педагогічних, емоційно-вольових чинників. До характерних рис творчого педагога належать: креативність, емоційна виразність, гнучкість мислення, інноваційність, рефлексія.

Головними завданнями педагогіки творчості є вироблення психолого-педагогічних концепцій самовдосконалення та самоосвіти, а також залучення особистості до творчого процесу психічного й особистісного саморозвитку.

Серед основних засобів розвитку творчого потенціалу, варто виокремити використання сучасних технологій та інтегрованих методів навчання: метод проєктів, інтегровані заняття, ігрові методи, арт-освіта, використання ІКТ.

Важливу роль у діяльності творчого педагога відіграє саморефлексія – здатність аналізувати й переосмислювати власні педагогічні дії, адже рефлексивне мислення є основою будь-якої творчої діяльності, яка потребує креативності.

Процес формування творчої особистості педагога є складним, але цілком здійсненним за умови цілеспрямованої організації методичної роботи та внутрішньої мотивації до саморозвитку. Адже професійна творчість вихователя ґрунтується на глибоких знаннях, відкритості до нового і прагненні до самовдосконалення. Тому без активної позиції педагога формування творчої особистості є зовсім неможливим.

Творчий вихователь для дошкільників є так званим еталоном наслідування. Бо як писав Я. Корчак: “Хочеш виховати добру дитину – стань кращим сам”.

Таким чином, можемо зробити висновок, що поняття “педагогічна творчість” в психолого-педагогічних дослідженнях, трактується по-різному, та все ж таки творчість при будь-яких обставинах, є цілісним процесом реалізації та самореалізації особистості. У процесі творчості реалізуються творчі можливості особистості і здійснюється їх розвиток. Особливості творчого процесу полягають у тому, що його перебіг впливає на остаточний результат, який виражається не тільки предметно, а й у зміні самого суб’єкта творчості.

У сучасному середовищі роль творчої особистості вихователя не можна переоцінити. В умовах закладу дошкільної освіти така якість педагога є визначальною, адже саме від творчості вихователя залежить ефективність педагогічного впливу на дитину. Такий педагог не лише виконує освітні завдання, а й формує простір свободи, розвитку, натхнення для дитини. Вихователь стає провідником у світ знань, а творчий вихователь – у цікавий світ знань та емоційного благополуччя. Бо, як зазначала М. Чумарна: “Творчість педагога – це не лише професія, це покликання, що не має меж для вдосконалення”.

Список використаних джерел:

1. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості. Київ: Міленіум, 2006. 344с.
2. Корякіна Н. С. Розвиток творчої особистості педагога URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-tvorcho-osobistosti-pedagoga-342391.html> (дата звернення: 11.05.2025).
3. Готовність учителів до педагогічної творчості URL: https://osvita.ua/school/method/1936/#google_vignette (дата звернення: 11.05.2025)

Міщук Юліана

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент І. М. Мельник

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН
ДОШКІЛЬНИКІВ З ДОРОСЛИМИ В УМОВАХ СІМ’Ї ТА ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Міжособистісні взаємини дошкільників із дорослими є ключовим елементом їхнього соціального, емоційного, когнітивного та морального розвитку, що формує основи для набуття комунікативних навичок, соціальних норм і особистісних якостей, таких як емпатія, відповідальність і впевненість. Ці взаємозалежні діти вирішують роль у соціалізації, після дошкільного віку (3–6 років) особливо залежні від дорослих як джерела емоційної підтримки, знань і соціального досвіду. Батьки та вихователі виступають провідниками у світ соціальних взаємодій, допомагаючи засвоїти правила поведінки,

формувати уявлення про себе та інших, а також розвивати емоційну стабільність. У психолого-педагогічній науці ці взаємини розглядаються як багатогранний процес, що охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові аспекти й послуговує інструментом виховання, навчання та розвитку [3, с. 145; 4, с. 89]. Вони сприяють адаптації до соціального середовища та складають основу для подальшого навчання й міжособистісних стосунків у шкільному віці.

Теоретичні підходи до аналізу міжособистісних взаємодій дошкільників із дорослими дають змогу глибше зрозуміти їх вплив на розвиток. Психоаналітичний підхід Дж. Боулбі акцентує увагу на емоційній прив'язаності: безпечна прив'язаність до батьків створює відчуття безпеки, що дозволяє дитині впевнено досліджувати світ [5, с. 237]. Соціально-культурний підхід Л. Виготського розглядає дорослого як посередника в зоні найближчого розвитку, який передає культурні норми та цінності через спільну діяльність і діалог [2, с. 78]. Екологічний підхід Бронфенбреннера аналізує взаємодію в контексті мікросистеми (сім'я, ЗДО) та її зв'язок із ширшим соціальним середовищем, наголошуючи на вплив зовнішніх умов на розвиток [6, с. 210]. Ці підходи доповнюють один одного, створюючи комплексне виявлення ролі дорослих у розвитку дошкільників.

Структура міжособистісних взаємодій включає когнітивний (сприйняття інших), емоційний (почуття, як-от довіра чи тривога) і поведінковий (дії, наприклад, слухняність) компоненти, які формуються через діалог, спільну діяльність і емоційний обмін. Когнітивний компонент дитини усвідомлювати роль інших, наприклад, вихователя як джерела знань, а батьків – як джерела підтримки. Емоційний компонент відображає почуття, що відчуває під час взаємодії: довіра, радість чи страх. Поведінковий компонент проявляється в діях, таких як виконання вказівок вихователя чи прагнення догодити батькам [3, с. 150; 4, с. 95]. Взаємини забезпечує функції соціалізації (передача норми, наприклад, уміння поділитися), розвитку (формування мовлення, мислення), емоційної регуляції (забезпечення безпеки) і виховання (розвиток відповідальності) [1, с. 120; 4, с. 95].

У сімейному контексті взаємини дошкільників із батьками мають емоційно-афективний характер, де стиль виховання (демократичний, авторитарний чи ліберальний) впливає на якість взаємодії. Демократичний стиль ініціативності, батьки якої заохочують дитину висловлювати думки, тоді як авторитарний може викликати тривожність і страх помилки [1, с. 125]. Емоційна атмосфера сім'ї гріє важливу роль: тепла атмосфера забезпечує стабільність, а конфлікти можуть спричинити невпевненість. Зовнішні фактори, як-от соціально-економічний стрес чи воєнний стан, забезпечують взаємодію, викликаючи у батьків роздратування чи відстороненість, що негативно позначається на дитині [6, с. 225].

У закладі дошкільної освіти (ЗДО) взаємини мають педагогічну спрямованість, орієнтовану на групову взаємодію та розвиток когнітивних і соціальних навичок через заняття, наприклад, групові ігри. Вихователь є організатором і наставником, який допомагає дітям адаптуватися до групового середовища. Доброзичливий стиль вихователя боротьби ініціативності, тоді як міцність може викликати страх і замкнутість [3, с. 170]. Педагогічна компетентність вихователя та організація діяльності (чіткий розклад, святкування традиційних свят) впливають на якість взаємодії [4, с. 95]. Однак великі групи чи рутинні заняття можуть обмежувати індивідуальну увагу до дитини.

Сім'я і ЗДО як мікросистеми є взаємопов'язаними: гармонійні сімейні взаємини полегшують адаптацію до ЗДО, а позитивний досвід у ЗДО впливає на поведінку вдома. Співпраця між батьками та вихователями досягла ефективності соціалізації, особливо в умовах військового стану в Україні, коли сім'ї зіткнулися з переміщенням і психологічним тиском [6, с. 225]. Спільні заходи, як-от батьківські збори, допомагають скоординувати дії.

Дорослі – батьки і вихователі – виступають авторитетами та моделями для дослідження, використовуючи гру як основний інструмент розвитку. У сім'ї гра має спонтанний і емоційно насичений характер: наприклад, батьки можуть грати з дитиною в хованки, що погіршує емоційну швидкість. У ЗДО гра є

структурованою і навчальною: вихователі використовують рольові ігри (наприклад, «магазин» чи «лікарня»), щоб розвивати соціальні навички та уявлення [2, с. 85]. Батьки забезпечують глибший емоційний зв'язок і персоналізовану взаємодію, адаптуючи спілкування до індивідуальних потреб дитини, тоді як вихователі зосереджуються на груповому розвитку соціальних і когнітивних навичок, створюючи умови для командної роботи та дисципліни [3, с. 170]. Наприклад, вихователь може навчити дитину відвідувати час гри, тоді як батьки вдома можуть допомогти дитині впоратися з емоціями після невдачі.

Таким чином, міжособистісні взаємини дошкільників із дорослими є багатогранним процесом, що формує їхню особистість через обмін емоціями, знаннями та соціальним досвідом. Ці взаємини потребують гнучкості та чутливості до потреб дитини з боку дорослих, оскільки кожна дитина має унікальний темперамент, досвід і рівень розвитку. Дорослі повинні бути готовими адаптувати свої підходи, враховуючи як індивідуальні особливості дитини, так і зовнішні фактори, наприклад, стресові ситуації, спричинені війною чи іншими кризами. Лише за умови гармонійної взаємодії між його сім'єю та ЗДО можна забезпечити повноцінний розвиток дошкільника, який стане основою майбутнього навчання та соціального життя.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистично орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини / пер. з англ. Київ: Наш час, 2006. 512 с.
3. Гавриш Н. В. Дошкільна педагогіка: теорія і практика: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 320 с.
4. Кононко О. Л. Психологічні основи розвитку дошкільника: навч. посібник. Київ: Стило, 2005. 256 с.
5. Боулбі Дж. Прив'язаність / пер. з англ. Київ: Психея, 2003. 480 с.
6. Бронфенбреннер У. Екологія людського розвитку / пер. з англ. Київ: Пульсари, 2010. 368 с.

Чернета Лілія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.М. Мельник

РОЛЬ ГРИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ

На сучасному етапі в дошкільній педагогіці гра розглядається як основний метод навчання та виховання. В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти (БҚДО) України грі відведено центральне місце, оскільки саме вона забезпечує формування ключових компетентностей, необхідних для подальшого розвитку та соціалізації дитини, а освітній напрям БҚДО «Гра дитини» підкреслює важливість розвитку ігрової компетентності, яка охоплює здатність ініціювати гру, підтримувати взаємодію з однолітками, фантазувати, використовувати символіку та ігрові атрибути тощо [1, с.4].

Гра як провідний метод виховання у дошкільному дитинстві розглядалася у наукових доробках Л. Артемової, А. Богущ, А. Бурової, Н. Гавриш, Н. Луцан, Т. Поніманської, Т. Піроженко та ін.

Сучасні педагоги також активно займаються розробкою ігрових технологій, спрямованих на ефективне навчання та розвиток дошкільників. Йдеться про 4 використання сюжетно-рольових, дидактичних, конструктивних, театралізованих ігор, а також інтеграцію цифрових технологій в ігрову діяльність. Таким чином, гра як провідний вид діяльності дошкільників залишається предметом глибоких наукових досліджень. Вона розглядається не тільки як засіб розваги, а й як потужний інструмент навчання, виховання та розвитку особистості.

Суспільне дошкільне виховання в Україні має глибокі історичні корені, які беруть початок в другій половині XIX століття. І. Улюкаєва зазначає, що саме в цей період активізується інтерес до організованого виховання дітей поза межами сім'ї, що відображено в працях відомих педагогів, зокрема Н.Лубенець,

С.Русової та ін. До цього часу система виховання дітей значною мірою залежала від соціального статусу сім'ї: заможні батьки часто не приділяли належної уваги розвитку дитини, покладаючи ці обов'язки на нянь та гувернанток, тоді як малозабезпечені родини, зосереджені на виживанні, не мали можливості створювати належні умови для виховання. Така ситуація вимагала докорінних змін, що й спричинило активне обговорення питань суспільного дошкільного виховання серед демократично налаштованої інтелігенції [5, с. 147].

На початку ХХ століття в Україні поступово формувалася система суспільного дошкільного виховання, яка включала різні форми організованого догляду, навчання та виховання дітей: заклади дошкільної освіти, ясла, виховні осередки, літні майданчики та притулки. Ці заклади відігравали важливу роль у соціалізації дітей, забезпечуючи їм догляд, освітні можливості та підтримку. Одним із ключових аспектів їхньої діяльності стало використання гри як основного методу навчання і виховання. У цей період педагоги все більше усвідомлювали значення гри для всебічного розвитку дитини. Гра сприяла формуванню соціальних навичок, емоційного інтелекту, моторики, мовлення та пізнавальної активності [3, с. 247].

Заклади дошкільної освіти та виховні осередки пропонували програму, яка включала різноманітні дидактичні та сюжетно-рольові ігри, творчі заняття, музику та фізичну активність. Літні майданчики були важливими для організації активного відпочинку дітей, де вони могли брати участь у рухливих іграх, театральних постановках та групових заняттях на свіжому повітрі. Таким чином, суспільне дошкільне виховання в Україні початку ХХ століття не лише забезпечувало догляд за дітьми, а й створювало умови для гармонійного розвитку особистості. Це стало основою для подальшого розвитку дошкільної освіти, де гра й надалі залишалася важливим методом навчання та соціалізації [2, с.42].

У сучасному суспільному дошкільному вихованні роль гри залишається провідною, оскільки саме гра виступає природним способом пізнання світу

дитиною та основним видом її діяльності. Вона забезпечує гармонійний розвиток, сприяє формуванню ключових компетентностей тощо.

Оновлений Базовий компонент дошкільної освіти чітко визначає гру як центральний елемент освітнього процесу. В освітньому напрямі «Гра дитини» зазначено, що ігрова компетентність є основою для розвитку всіх інших компетентностей, а отже, гра не лише забезпечує цікаве дозвілля, а й виступає ефективним засобом навчання та виховання. БКДО підкреслює, що педагог має створювати сприятливі умови для вільної, ініціативної, творчої гри дітей, підтримувати їхні інтереси та заохочувати самостійність [1, с.14].

Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку також наголошує на значенні гри як домінуючої діяльності дошкільників. Зокрема, документ визначає гру як спосіб усвідомлення соціальних норм і правил, формування комунікативних навичок, розвитку когнітивних процесів, емоційного інтелекту та самостійності. Концепція акцентує увагу на необхідності впровадження в освітній процес ігрових технологій, зокрема рольових, сюжетно-відображувальних, дидактичних, рухливих та інтелектуальних ігор [4, с. 27].

Крім того, у сучасній дошкільній педагогіці активно застосовуються інноваційні ігрові технології, зокрема методика ЛЕГО-конструювання, елементи педагогіки Монтессорі, інтегровані ігрові підходи, квест-ігри, що сприяють розвитку логічного мислення, креативності та навичок співпраці.

Таким чином, у сучасному суспільному дошкільному вихованні гра є незамінним інструментом, що сприяє гармонійному розвитку дитини. У сучасному суспільстві важливо зберігати та розвивати ігрову діяльність як основний засіб навчання, виховання та соціалізації дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) / Науковий керівник: А. М. Богущ. Київ: Видавництво, 2021. 26 с.
2. Головка М.Б., Димова Г.П. Дитяча гра як проблема вітчизняної практики суспільного дошкільного виховання кінця XIX – початку XX століття. Молодий вчений. 2019. № 10. С. 40-44.
3. Довбня С. О. Гра як історико-педагогічний феномен. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2011. № 9. С. 245-249.
4. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.

5. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово». 2016. 424 с.

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Андріюк Серафима

Капітула Ангеліна

*Здобувачі освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О. С. Семенов

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА: РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗДО

У сучасному світі, що динамічно змінюється, все більшої уваги набуває не просто знання як сукупність фактів, а здатність мислити креативно, знаходити нестандартні рішення, адаптуватися до нових умов. Творчість як складова особистості стає необхідною умовою успішної соціалізації, конкурентоспроможності та самореалізації людини в ХХІ столітті. Саме тому формування творчої особистості повинно починатися ще в дошкільному віці — у період найінтенсивнішого психічного та емоційного розвитку.

Дошкільний вік є сензитивним періодом для розвитку уяви, фантазії, ініціативності, самовираження. Дитина в цей період найбільш відкрита до пізнання світу через гру, мистецтво, експериментування. Якщо вчасно не створити умов для розкриття її творчого потенціалу, у подальшому може знизитися рівень інтелектуальної активності, самостійності та мотивації до навчання.

У цьому контексті зростає значення професійної діяльності вихователя, який виступає не лише носієм знань, а й організатором, фасилітатором творчого розвитку дитини. Від його педагогічної майстерності, уміння надихати, зацікавлювати, створювати позитивну емоційну атмосферу залежить, чи розкриється потенціал кожного вихованця.

Також не менш важливу роль відіграє освітній простір закладу дошкільної освіти — фізичне, емоційне та соціокультурне середовище, в якому

розвивається дитина. Інноваційно організоване середовище здатне стимулювати ініціативу, дослідницький інтерес, естетичне сприйняття та інтелектуальну активність дошкільника.

Отже, ця проблема потребує особливої уваги в контексті сучасних освітніх змін, адже вимагає переосмислення ролі вихователя та організації освітнього середовища як важливих чинників формування творчої особистості дитини, що відповідає актуальним вимогам педагогічної науки й суспільного запиту.

Творча особистість дошкільника — це індивід, який проявляє здатність до самовираження, уяви, нестандартного мислення та ініціативності у різних видах діяльності. У дошкільному віці творчість тісно пов'язана з ігровою, пізнавальною та художньо-естетичною активністю, під час яких дитина виявляє цікавість до нового, прагне експериментувати, створювати щось власне. Важливими характеристиками творчої особистості є креативність, емоційна відкритість, здатність до фантазування, самостійність у прийнятті рішень, а також уміння поєднувати відомі знання в нові образи чи ситуації. Формування таких якостей потребує сприятливих психолого-педагогічних умов, індивідуального підходу та підтримки з боку дорослого. Саме у ранньому віці, завдяки гнучкості мислення та високій емоційній чутливості, дитина здатна активно розвивати свій творчий потенціал, що у подальшому впливає на її здатність до навчання, комунікації та адаптації в соціумі.

Вихователь є центральною фігурою в процесі розвитку творчих здібностей дитини, оскільки саме він організовує освітній процес, моделює ситуації, що сприяють прояву креативності, та створює емоційно безпечне середовище для самовираження. У дошкільному віці дитина вчиться через наслідування, і тому особистість вихователя — його манера мислення, мовлення, поведінка — мають потужний вплив на формування творчого стилю дитини. Вихователь має виступати не лише як джерело знань, а як фасилітатор, партнер і натхненник, який заохочує дітей до вільного мислення, підтримує їхню ініціативу та дає можливість вибору в різних видах діяльності. Його

завдання — не нав'язувати готові рішення, а стимулювати пошук власних. Ефективний педагог надає дитині простір для експериментів, створює умови для спонтанної гри, використання нестандартних матеріалів, фантазії й імпровізації. Також важливо, щоб вихователь виявляв гнучкість, доброзичливість, умів розпізнати потенціал кожної дитини й застосовувати індивідуальний підхід у роботі з нею. Саме завдяки такій педагогічній підтримці формуються впевненість у собі, віра у власні сили, відкрите ставлення до нового та здатність нестандартно мислити — основи творчої особистості в майбутньому.

Освітній простір у закладі дошкільної освіти є важливим середовищем, у якому формується й активно розвивається творча особистість дитини. Це не лише фізичне середовище, а й соціально-комунікативна, емоційна, культурна та пізнавальна сфери, які впливають на мотивацію, самореалізацію та вільне самовираження дошкільника. Сучасний підхід до організації простору ЗДО передбачає його гнучкість, відкритість, багатофункціональність і варіативність. Простір має «говорити» з дитиною — стимулювати її до творчої діяльності, дослідництва, гри, спілкування. Надзвичайно важливо створити зони, що сприяють різним видам креативної активності: мистецькі майстерні, театральні куточки, зони для конструювання, експериментування, цифрової творчості. Використання природних, нетрадиційних і багаторазових матеріалів, інтеграція елементів STREAM-освіти відкривають простір для дитячих ініціатив та дослідницької діяльності. Естетичне оформлення середовища також має значення — кольори, текстури, світло, порядок впливають на настрій і поведінку дитини. Разом з тим, важливим компонентом є соціальний простір, у якому панує атмосфера доброзичливості, підтримки, рівноправного партнерства між дорослими й дітьми. Лише у такому багатовимірному освітньому середовищі дитина має можливість повноцінно розкривати свої творчі здібності, отримуючи натхнення, підтримку і свободу для самовираження.

Ефективне формування творчої особистості дитини дошкільного віку потребує створення цілісної системи педагогічних умов, які забезпечують максимально сприятливе середовище для розвитку креативного потенціалу.

Педагогічні умови формування творчої особистості дошкільника:

- Індивідуалізація освітнього процесу (забезпечення врахування вікових, психологічних та індивідуальних особливостей кожної дитини; адаптація змісту та форм діяльності до її потреб та рівня розвитку).
- Право дитини на вибір (надання можливості вільно обирати види діяльності, теми, матеріали, способи виконання завдань; стимулювання самостійного прийняття рішень).
- Емоційна безпека та підтримка (створення позитивного емоційного клімату, доброзичливих взаємин між дитиною і дорослим; атмосфери, у якій дитина не боїться висловлювати думки, фантазувати, помиляться).
- Створення ситуацій успіху (заохочення навіть найменших зусиль і результатів дитини, позитивна оцінка, яка формує впевненість у собі та мотивацію до подальшої активності).
- Застосування інтерактивних і творчих методів (використання гри, театралізації, казкотерапії, проєктної діяльності, асоціативного та образного мислення, нестандартних творчих завдань тощо).
- Інтеграція STREAM-підходів (поєднання різних освітніх галузей (наука, технології, мистецтво, математика) в єдиному творчому процесі, що стимулює міждисциплінарне мислення).
- Наявність естетичного та багатофункціонального освітнього простору (створення зон творчості (мистецтва, конструювання, досліджень) з доступом до різноманітних, у тому числі нетрадиційних, матеріалів).
- Співпраця з батьками (активне залучення родин до освітнього процесу, проведення спільних творчих заходів, майстер-класів, консультацій для формування єдиного підходу до розвитку креативності).

Розвиток творчості дитини — спільне завдання педагогів і батьків. Важливо інформувати родини про його значення, залучати до спільних заходів і

створювати вдома атмосферу, що сприяє самовираженню. Сучасна дошкільна освіта потребує нових підходів — інтегративного навчання, цифрових ресурсів, міждисциплінарних зв'язків та інноваційних методів, які допомагають формувати творчу особистість.

Формування творчої особистості в дошкільному віці є важливою умовою всебічного розвитку дитини та її успішної соціалізації в сучасному світі. Саме в цей період закладаються основи креативного мислення, уяви, самостійності та ініціативності. Ефективне сприяння розвитку творчості можливе за умови створення індивідуально орієнтованого, емоційно комфортного й стимулюючого освітнього середовища, де вихователь виступає не лише наставником, а й партнером, фасилітатором дитячої активності. Важливо також налагодити співпрацю з родинами, адже розвиток творчих здібностей дитини є спільною відповідальністю дорослих. Використання інтегративних підходів, цифрових ресурсів, методів ігрової та дослідницької діяльності сприяє формуванню креативної, вільної у самовираженні особистості, здатної до нестандартного мислення та впевненого руху вперед.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко, Т. В. (2017). Творчий розвиток дітей дошкільного віку: теорія і методика. Київ: Слово, 192 с.
2. Василенко, М. С. (2020). STREAM-освіта в практиці ЗДО: методичні орієнтири. Методичні рекомендації. Київ: НАПН України, с. 12–30.
3. Запорожець, А. В., & Усова, А. П. (2004). Психологія дитячої творчості. Харків: Основи, с. 34–76.
4. Лісіна, М. І. (2003). Проблеми розвитку особистості в дитинстві. Київ: Либідь, с. 48–63.
5. Савченко, О. Я. (2019). Сучасна школа і розвиток творчих здібностей дитини. Педагогічна думка, №2, с. 21–26.
6. Сухомлинська О.В. Освітній простір сучасного закладу дошкільної освіти // Освіта України. — 2021. — № 14. — С. 10–12.
7. Рейпольський, О. М. (2015). Інтерактивні методи навчання у дошкільній освіті. Львів: Видавництво ЛНУ ім. Івана Франка, с. 89–103.

Андрійок Серафима

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти О.Л.Дурманенко

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасне суспільство розвивається швидко і стрімко, тому система освіти й виховання повинна готувати дітей до життя в нових умовах. Одним із основних завдань сучасної теорії і практики виховання дитини дошкільного віку є вивчення її особистості та усіх факторів, що впливають на її становлення. Надважливу роль у цьому процесі відіграє соціальне середовище.

Ще в XVIII столітті вчені почали проводити дослідження про проблеми впливу середовища на соціалізацію дитини. Витоки наукового дослідження щодо розв'язання проблеми соціалізації та особливостей впливу на цей процес соціального середовища можна знайти у роботах зарубіжних вчених (Г. Гоббса, Дж. Дьюї, Т. Парсонса, Г. Тарда, З. Фрейда).

Проблема соціалізації особистості була і залишається актуальною в умовах сьогодення, оскільки входження людини у соціум постійно вимагає від неї нових умінь знань, навичок. Це відбувається у зв'язку з тим, що суспільство постійно змінюється та розвивається. Доволі непоганий внесок у галузі аналізу соціально-педагогічних аспектів цієї проблеми належить таким дослідникам, як: Л.Артемова, А. Богуш, О. Кононко, В.Кузь.

Однією з найважливіших характеристик людини як живої соціальної системи є її відкритість, тобто неможливість існування без неперервної взаємодії з іншою системою, або сукупністю систем, соціальним середовищем [4, с. 132]. Сучасна теорія практики трактує поняття «Соціалізація» як складний процес, який триває протягом всього життя [2].

Отже, соціалізація (від латин. *socialis* – суспільний) – це складний, багатофакторний і тривалий процес включення індивіда у систему соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої він

засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві. Соціалізація й соціальна компетентність надають можливість людям нормально адаптуватися в умовах соціальних змін. Оскільки, ми вчимось надавати правильну оцінку різноманітних ситуацій, приймати вірні рішення з урахуванням певних ситуацій.

На сьогодні в Україні активно розвиваються науково-практичні освітні напрями, в основі яких є – європейський досвід вільного розвитку дитини. На підставі означеного пояснюється звернення до розгляду проблеми соціалізації дітей у зарубіжних системних педагогічних технологіях М. Монтесорі, С. Френе, Р. Штайнера, О. Декролі, Ф. Дольто, які виникли на початку ХХ століття. Вони ґрунтуються на ідеях ранньої соціалізації, вільного виховання, прагнення дати дітям можливість досягнути соціальної ідентичності [3].

До сьогодні ученні вважають, що саме дитинство відіграє важливу роль у житті людини для становлення її особистості. Саме тому вчені, педагоги, науковці постійно перебувають у пошуках нових методик, підходів для того, щоб сприяти успішній соціалізації ще з початку народження дитини.

В Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що формування у дошкільників навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим відбувається завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду людства, саме тому в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей [2].

Першорядну роль у процесі соціалізації відіграє мама. Саме вона віддає дитині більшу частину свого життя. Для своєї дитини мама стає взірцем любові, ніжності, турботи, вчить малюка спілкуватися з іншими людьми. Проте це не означає, що лише її роль важлива у процесі соціалізації дитини. Батько та інші найближчі родичі несуть неабиякий вплив на процес соціалізації дитини

дошкільного віку. Оскільки, саме від сформованих у родині цінностей, внутрішніх установок, моральних норм, поведінки залежить, як складеться подальше життя їхньої дитини у майбутньому. Ніхто не заперечує, що сім'я, родина може бути чинником розвитку як емоційнопсихологічної підтримки особистості, так і джерелом психічної травми та різноманітних розладів. Р. Немов пише: «Родина як соціальна група забезпечує дитину необхідним мінімумом спілкування, без якого вона не змогла б стати людиною та особистістю. Водночас, жоден інший соціальний інститут не може потенційно завдати такої шкоди, як сім'я» [1].

Вже починаючи з 2 років батьки починають віддавати дітей до дошкільних закладів, в яких також активно відбувається процес соціалізації.

Дошкільний навчально-виховний заклад є одним з основних інститутів соціалізації. Оскільки, там перебуває чимала кількість дітей, які рівні між собою. Саме там вони всі навчаються спілкуватись та взаємодіяти, це дві досить важливі якості, якими має володіти кожна людина. Тому, що нам все життя доведеться комунікувати та взаємодіяти один з одним.

Саме тому, одним із головних завдань дошкільної освіти є формування комунікативної та соціальної компетентності, іншими словами – уміння, що дають дітям змогу гармонійно існувати в соціумі.

Вибираючи дошкільний заклад необхідно брати до уваги те, як вдосконалюється його діяльність, саме в питаннях організації умов для забезпечення успішної соціалізації дітей. Тобто врахування таких факторів, як: розвиток поведінкової, пізнавальної, емоційно-чуттєвої, морально-етичної та міжособистісних сфер [4].

Здавна педагоги та вчені вважають, що гра – є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. Тому, практично завжди педагоги застосовують гру в процесі навчання та виховання. З дітьми дошкільного віку гра виконує одночасно декілька важливих функцій: навчання; розвитку різних психічних процесів; виховання певних якостей (особистісних, моральних

тощо); корекції поведінки та розвитку. Також вважається, що гра є провідною формою соціалізації та засвоєнні правил спілкування.

Зазвичай, для підвищення рівня соціальної зрілості дітей дошкільного віку використовують комплекс колективних творчих ігор, що містить: сюжетно-рольові ігри; театральні ігри; ігри-заняття. Наприклад, сюжетно-рольові ігри «Сім'я», «Показ моди», «Супермаркет», «Салон краси», «Флорист», «Аптека», театральні ігри «Снігова королева», «Вовк та семеро козенят», «Хто я?», «Загадкова зустріч», «Чарівники» та ігри-заняття «Хто що робить?», «Хто як їсть?», «Підемо по колу», «Змійка» та безліч інших різноманітних ігор.

Сюжетно-рольові та театралізовані ігри передбачають розгортання різноманітних сюжетних ліній та розігрування різнохарактерних ролей, що дає змогу дітям набути досвіду вживання в образи, що можуть значно відрізнятися один від одного. А ігри-заняття варто організовувати насамперед для розвитку взаємин дітей і дорослих. Завдання ігор-занять – вплинути на свідомість, почуття та поведінку дітей для виховання у них: довіри до педагога; бажання співпрацювати з ним; готовності обговорювати результати своєї діяльності. Отож, з вище сказаного можна зробити висновок, що процес соціалізації дітей дошкільного віку є досить складним та багатогранним процесом, на нього впливає безліч факторів. З першого дня дитини появи на світ вона починає соціалізуватись, оскільки, її оточують батьки та родичі. Далі дитина іде в дошкільний заклад, який є основою процесу соціалізації дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Артемова Л. Соціалізація дитини в родині. Дошкільне виховання. 2004. №3. С.3–5.
2. Карнаух Л. П. Психолого-педагогічні аспекти впливу сім'ї на соціалізацію дітей дошкільного віку. 2017. С.119-120.
3. Кравченко Т. В. Соціалізація особистості й соціальне середовище. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. ін-ту проблем виховання АПН України. К., 2006. Вип.9. С.23 – 29.
4. Кубата Н. П. Гра як засіб формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. №5. С. 53-56.

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Сучасний освітній простір вимагає новітніх підходів до розв'язання навчально-виховних завдань. Власне в умовах реформування дошкільної освіти спостерігаємо інноваційність у формах і методах організації освітньої діяльності. Дошкільна освіта, як цілісна система, зорієнтована на всебічний розвиток дошкільника та на формування його життєвої компетентності, ураховуючи вроджений потенціал дитини, її здібності, індивідуально-особистісні характеристики тощо.

Розвиток мови є одним з основних показників інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. У віці від 3 до 6 (7) років діти вивчають рідну мову як спосіб спілкування, розуміння та висловлення своїх ідей [1].

Формування мови залежить від багатьох факторів:

- ☐ фізіологічних (стан органів мови, слуху, загальний розвиток мозку);
- ☐ психологічних (емоційна сфера, пізнавальна діяльність);
- ☐ соціальних (сімейне оточення, досвід зростання, спілкування з дорослими та однолітками) [4].

Особливе значення має тип мовлення, який розвивається у дітей: діалогічне чи монологічне. Зауважимо, що діалогічне мовлення виникає раніше, оскільки ґрунтоване на безпосередньому спілкуванні з дорослими. Монологічне мовлення вимагає вагомих здібностей до узагальнення, логічного мислення та словесної організації, тому розвивається пізніше [2].

У мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку умовно можна виділити кілька етапів.

Передмовленнєвий етап (до 1 року) – розвиток лепету. Із позицій лінгводидактики ми не можемо трактувати перші голосові реакції дитини як мовлення, адже перша фаза в розвитку дитячого мовлення аж ніяк не пов'язана з розвитком дитячого мислення чи з розвитком інтелектуальних процесів дитини. Як відомо, мислення і мовлення – це нерозривні поняття і, як зазначав німецький філософ Й. Діцген, «мислення слугує художником, за допомогою якого можна відобразити світ, а мова є своєрідним пензлем для цього художника, яким він змальовує загальну спорідненість усіх речей» [5]. Під час раннього періоду розвитку дитини мислення також розвивається незалежно від мовлення, однак у певний момент дві лінії (розвиток мовлення і розвиток мислення) перетинаються і в цей момент мовлення стає інтелектуальним, а думка стає мовленнєвою.

Період формування активного мовлення (1–3 роки) – оволодівають першими словами та простими реченнями. Власне цей період характеризується виникненням якісно нового типу мовленнєвої взаємодії дорослого з дитиною – спілкування на основі розуміння мовлення. Малюк починає усвідомлювати, що кожний предмет, його властивість, кожна дія чи явище мають назву. На думку Д. Ельконіна, домінантними основами появи розуміння мовлення можна вважати: виокремлення предмета серед інших; зосередження уваги на предметі; наявність у дитини емоційної реакції, пов'язаної з явищем, предметом чи дією. Розуміння мовлення малюком з'являється, насамперед, на запитання «Де?», що стимулює її до зорового пошуку та формується зв'язок між словом дорослого і предметом [5].

Третій період – формування граматичного ладу мови (3–6 років) – розвиток зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, формування граматичних структур [2].

Вагому роль, на нашу думку, у цьому процесі відіграє середовище, у якому зростає дитина. Мовленнєве спілкування з дорослими, участь у словесній діяльності, читання та перповідання казок, участь у бесідах – основа розвитку комунікативних навичок [3].

Також важливий індивідуальний підхід до кожної дитини. Педагоги повинні враховувати індивідуальні особливості дітей, стимулювати їх до активного висловлювання, створювати відповідні мовленнєві ситуації [2].

Тому ефективний мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку можливий лише за умов систематичної, цілеспрямованої роботи, взаємодії родини та педагогів, створення сприятливого мовленнєвого середовища.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей раннього і дошкільного віку: навчальний посібник. – Київ: Слово, 2020. – 320 с.
2. Коломінська І. Теорія і методика розвитку мовлення дошкільників. – Харків: Основа, 2019. – 240 с.
3. Тарасенко Г. Формування мовленнєвої компетенції дошкільників у контексті нової української школи. Дошкільна освіта. – 2021. – №3. – С. 12–15.
4. Піроженко Т. Дитина і мовлення: психологічні аспекти розвитку. – Київ: Либідь, 2018. – 176 с.
5. Фенко М., Мацюк З. Лігводидактична парадигма становлення і розвитку мовлення дітей раннього віку. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022, № 49. Т. 2. С. 196–202.

Ваганов Руслан

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Н.В. Гавриш

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасному освітньому просторі дедалі більшого значення набуває цифрова трансформація, яка охоплює всі рівні освіти, включаючи й дошкільну. Події останніх років (зокрема пандемія COVID-19, війна в Україні, зміна стилю життя родин) актуалізували потребу в нових підходах до навчання, зокрема впровадження змішаного формату та інтерактивних освітніх технологій. Одним із ефективних інструментів у цьому контексті є ігрові освітні платформи, що поєднують навчання й гру в онлайн- або офлайн-середовищі.

Змішане навчання — це модель організації освітнього процесу, яка поєднує традиційну (очну) форму з використанням цифрових технологій. Воно дозволяє урізноманітнити форми взаємодії між вихователем, дитиною і батьками, забезпечити гнучкість, індивідуалізацію та зручність у здобутті знань.

Для дошкільнят особливо важливо, щоб навчання було емоційно насиченим, цікавим і мотивуючим. Гра є провідною діяльністю в цьому віці, тому освітні платформи, які мають ігровий формат, є найбільш доречними. Вони не лише відповідають віковим особливостям дошкільників, а й сприяють формуванню базових компетентностей: мовленнєвої, математичної, соціальної, природознавчої тощо.

Переваги використання цифрових інструментів:

- інтерактивність. Цифрові технології дозволяють створювати цікаві інтерактивні завдання, які стимулюють мовленнєву активність дітей. Наприклад, інтерактивні ігри та додатки спонукають дітей до повторення слів, побудови речень або виконання завдань із використанням голосових команд;
- мотивація до навчання. Завдяки яскравому дизайну, мультимедійним ефектам та ігровому формату, цифрові інструменти викликають у дітей інтерес до навчання, що сприяє активнішому засвоєнню мовленнєвих навичок;
- індивідуалізація навчання. Цифрові додатки адаптуються до потреб кожної дитини, дозволяючи враховувати її темп розвитку, рівень мовленнєвих навичок та особисті інтереси;
- розширення словникового запасу. Використання мультимедійних матеріалів (відео, аудіо, інтерактивних презентацій) допомагає дітям знайомитися з новими словами, виразами та ситуаціями;
- розвиток комунікативних навичок. Групові завдання із застосуванням цифрових платформ сприяють розвитку вміння спілкуватися, формулювати думки, висловлювати свої ідеї [1, С. 37].

До найпоширеніших освітніх платформ, які застосовуються в роботі з дошкільниками, належать:

- SmartyKids – інтерактивна платформа для розвитку мислення, логіки, мовлення;
- "Розвивайко": Український додаток, який містить завдання для розвитку мовлення, аудіювання та логічного мислення.
- Lingokids: Інтерактивна платформа, що включає ігри, пісні та завдання для вивчення нових слів та формування мовленнєвих умінь.
- Speech Blubs: Використовується для корекції вимови та розвитку артикуляції [3, С. 122].
- Matific - Безкоштовний ресурс для вивчення математики в ігровій формі для дошкільників та учнів 1-6 класів. Учні можуть вирішувати задачі, проходити тести, досліджувати математичні концепції та прийоми. Matific дозволяє відстежувати успіхи всіх учнів через звіти в реальному часі (для цього потрібно заповнити форму). [2]

Психолого-педагогічні аспекти впровадження платформ

Застосування цифрових ігрових ресурсів вимагає врахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників. Психологи зазначають, що діти дошкільного віку мають обмежену тривалість концентрації уваги, тому тривалість взаємодії з платформою має бути чітко регламентованою (не більше 15–20 хвилин на день).

Окрім того, не кожна гра, яка виглядає освітньою, насправді несе навчальне навантаження. Тому важливо, щоб педагог проводив попередній аналіз контенту, оцінював його змістову, моральну та дидактичну цінність.

Ефективність використання платформ значною мірою залежить від вмілого педагогічного супроводу. Дорослий має не лише активізувати дитину до роботи, а й допомагати їй усвідомлювати зміст гри, встановлювати зв'язок між ігровими діями та реальним світом.

Умови ефективного використання ігрових платформ:

- відповідність змісту віковим особливостям дітей;

- інтеграція ігрових завдань у загальну систему навчально-виховної роботи;
- педагогічний супровід і пояснення ігрових ситуацій;
- помірне використання: не більше 2–3 разів на тиждень;
- узгодженість дій вихователя і батьків у застосуванні ресурсів.

У змішаному форматі батьки стають активними учасниками освітнього процесу. Вони виконують функцію модератора, організатора простору, мотиватора для дитини. Платформи, що дозволяють зберігати досягнення, ведуть рейтинг чи надають зворотний зв'язок, можуть бути корисними інструментами батьківського залучення. Водночас дорослі повинні дотримуватись принципів ненасильницького супроводу, не перетворювати гру на "маленький екзамен" чи джерело стресу для дитини.

Практичні поради вихователю:

- обирати платформу, яка відповідає меті заняття і розвитку конкретних умінь;
- перевіряти якість і безпечність контенту;
- забезпечувати різноманітність: чергування цифрових, практичних, рухових та творчих активностей;
- надавати дітям позитивну оцінку за старання, а не лише за правильність;
- проводити рефлексію: обговорювати з дітьми, що їм сподобалось, що вони дізнались, чого навчилися.

Попри значний потенціал, використання ігрових освітніх платформ має і певні виклики:

- Цифрова нерівність: не всі родини мають технічні можливості;
- Перевантаження: зловживання цифровими ресурсами може шкодити психофізичному стану дітей;
- Нестача компетентності у педагогів: не всі вихователі вміють ефективно інтегрувати цифровий інструментарій.

Тому важливою умовою впровадження платформ є підвищення кваліфікації педагогів та надання їм методичних рекомендацій щодо цифрових ресурсів.

Ігрові освітні платформи в умовах змішаного навчання відкривають нові можливості для реалізації особистісно орієнтованого підходу у роботі з дошкільниками. Вони сприяють розвитку інтелектуальних і творчих здібностей дитини, підвищують мотивацію, забезпечують гнучкість освітнього процесу. Водночас, важливо не забувати, що технології є лише інструментом, а головна роль залишається за вихователем та родиною, які створюють для дитини середовище любові, підтримки та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 352 с
2. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ [Електронний ресурс] // НУШ. – 2020. – 16 березня. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlya-dystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>
3. Кучай А. І. Впровадження інноваційних технологій навчання в освітню діяльність. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Умань, 2013. № 46. С. 111–115.

Гаврилюк Марія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент М. Я. Фенко

ВИКОРИСТАННЯ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ПІД ЧАС СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Заклад дошкільної освіти є початковою та надзвичайно важливою ланкою в системі загальної освіти. Опанування рідної мови є одним із ключових досягнень дитини в ранньому віці, адже саме дошкільний період є найбільш сприятливим для мовленнєвого розвитку. Тому сучасна дошкільна освіта розглядає процес мовленнєвого розвитку не як механічне засвоєння, а як осмислений і комплексний процес, що лежить в основі виховання та навчання дітей.

Щоб сприяти виконанню складних завдань дошкільниками, необхідно забезпечити своєчасне та повноцінне формування їхнього мовлення. Це є основою для подальшого успішного навчання, адже розвиток абстрактного мислення нерозривно пов'язаний із мовою, і саме завдяки словам діти вчаться виражати свої думки.

Мовлення є однією з найважливіших умов усебічного та гармонійного розвитку дитини. Чим багатше та правильніше мовлення у дитини, тим легше їй виражати свої думки, ширші можливості в пізнанні навколишнього світу, змістовніші та повноцінніші стосунки з однолітками та дорослими, а також активніше відбувається її психічний розвиток [7].

Однак останнім часом спостерігається тенденція до зниження емоційності та виразності мовлення. До лексики дітей дедалі частіше потрапляють запозичені слова, а вже в дошкільному віці вони починають користуватися «комп'ютерною мовою», яка позбавлена образності та емоційного забарвлення. Також виникає проблема чистоти мовлення: як показує практика, значна кількість дітей починає навчання у школі з порушеннями мовлення.

Державний освітній стандарт дошкільної освіти підкреслює важливість розвитку мовлення та його основних компонентів. Мовленнєвий розвиток передбачає оволодіння мовою як засобом спілкування та культурного вираження, збагачення активного словникового запасу, розвиток зв'язного, граматично правильного діалогічного та монологічного мовлення, а також формування мовленнєвої творчості [3].

Крім того, важливим є формування звукової та інтонаційної культури мовлення, фонематичного слуху, знайомство з книжковою культурою та дитячою літературою, розуміння на слух текстів різних жанрів. Також необхідним є розвиток звукової аналітико-синтетичної активності, що створює передумови для успішного навчання грамоті.

Проблему розвитку мовлення дошкільників науковці досліджували багатогранно. Значні наукові здобутки мають А. Богуш [2], Н. Гавриш [3], Н.

Бабич [1], О. Глазова [4], В. Кононенко [5], В. Стаднік [6], М. Філіпчук [7], та інші. Учені досліджували особливості, складові мовленнєвої компетентності. Н. Гавриш [3] розглядала формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної освіти засобами фольклору. Однак, аспект впливу фольклорних жанрів на формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку потребує детального опрацювання, адже немає системних досліджень, в яких були б описані можливості використання всього жанрового розмаїття творів усної народної творчості у розвитку мовлення дошкільників.

Сьогодні усна народна творчість є важливим засобом розвитку мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку. Вона не тільки збагачує словниковий запас, а й сприяє розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення та комунікативних навичок. Народні твори вносять у процес навчання елементи гри, естетичної насолоди та культурного збагачення. У сучасній педагогічній практиці усна народна творчість використовується як ефективний засіб формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей дошкільного віку.

Основні форми усної народної творчості, що застосовуються у роботі з дітьми, включають колискові пісні, загадки, приказки та прислів'я, казки, лічилки та потішки. Кожен із цих жанрів має власну мовленнєву специфіку та сприяє різним аспектам мовного розвитку.

Коліскові пісні є одним із найперших жанрів народної творчості, із якими дитина знайомиться. Вони сприяють формуванню базового словникового запасу, знайомлять з поняттями родинних стосунків, емоційного стану та природного світу. Крім того, колискові пісні розвивають музичний слух і інтонаційну виразність мовлення, що позитивно впливає на фонетичний розвиток дитини [5].

Загадки виступають ефективним засобом розвитку логічного мислення та збагачення словника. Їх використання у словниковій роботі дозволяє активізувати мисленнєву діяльність, сприяє розвитку здатності до аналізу та

синтезу інформації. Розгадування загадок стимулює дитину до самостійного пошуку відповідей, що сприяє закріпленню нових слів та понять у мовленні.

Приказки та прислів'я сприяють формуванню соціально-етичних уявлень, збагачують мовлення сталими виразами та ідіомами. Використання приказок у мовленнєвій діяльності допомагає дітям засвоїти морально-етичні норми, виражені через народну мудрість, і виробляє навички образного висловлювання.

Казки посідають особливе місце у розвитку мовленнєвої творчості дітей. Вони містять багатий образний матеріал, сприяють розвитку уяви та критичного мислення. Під час слухання та обговорення казок діти опановують нові слова, навчаються будувати речення та висловлювати думки зв'язним мовленням. Інсценування казкових сюжетів дозволяє активізувати мовленнєву діяльність, розвиваючи діалогічні форми спілкування [2].

Лічилки та потішки мають ігровий характер, що робить їх особливо привабливими для дошкільнят. Вони допомагають формувати фонематичний слух та ритмічні навички, сприяють розвитку мовної інтуїції та почуття ритму. За допомогою лічилок діти не лише збагачують словниковий запас, але й набувають умінь римування та співставлення звуків.

Ефективні методи використання усної народної творчості включають інсценування казок, тематичні заняття з використанням приказок та прислів'їв, проведення ігор із загадками та складання власних римованих творів. Така діяльність активізує мовленнєве мислення, допомагає закріпити лексичний матеріал у природних комунікативних ситуаціях [4].

Отже, усна народна творчість є невід'ємною складовою мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Її використання дозволяє створити емоційно насичену та пізнавально насичену атмосферу на заняттях, що сприяє активному розвитку словникового запасу, формуванню мовленнєвої культури та комунікативних умінь. Народні твори стимулюють пізнавальну активність дітей, роблять навчально-виховний процес цікавим і результативним.

Список використаних джерел

1. Бабич Н. Практична стилістика і культура української мови: навчальний посібник. Львів: «Світ». 2013. 432 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: підручник. К. 2007. 542 с.
3. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. К.: «Профосвіта», 2013. 243 с
4. Глазова О. Ситуативні вправи для формування умінь і навичок діалогічного мовлення. Дивослово. 2015. №5. С.40.
5. Кононенко В. Етнологічні засади вивчення української мови. Українська мова в освіті. Івано-Франківськ: «Плай». 2010. 167 с.
6. Стаднік В. І. Культура мовлення: формування уявлення про культуру мовлення і культуру спілкування. Розкажіть онуку. 2013. №14–15. С.33.
7. Філіпчук М. В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі: автореф. дис. ...канд.філол. наук. К., 2017. 20 с

Данчо Вікторія

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Мукачівського державного університету

Науковий керівник: старший викладач А. К. Микуліна

КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні виняткового значення набуває питання становлення творчої, гармонійно розвиненої особистості, пошук та розвиток її здібностей.

Тому актуальним завданням є створення сприятливих педагогічних передумов для прояву кожною дитиною нахилів та здібностей до певних видів діяльності. Саме такі можливості надає конструювання.

Конструктивна діяльність – це практична діяльність, спрямована на отримання певного, заздалегідь задуманого реального продукту, який відповідає його функціональному призначенню.

Конструювання – це створення моделі, приведення до певного порядку і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів. Під дитячим конструюванням розуміють процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено взаєморозміщення частин та елементів, способи їх з'єднання [4, с.305].

Цілеспрямована і систематична конструктивна діяльність відіграє важливу роль у всебічному розвитку особистості дошкільників, в підготовці їх до школи.

У роботах А. Запорожця встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметно-чуттєвої діяльності виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановити зв'язки між окремими предметами і явищами і відображати їх в образній формі. Цей процес особливо проявляється в різних видах практичної діяльності: формуються узагальнені способи аналізу, порівняння і зіставлення; розвивається вміння самостійно знаходити шляхи вирішення завдань, вміння планувати свою роботу.

У дослідженнях сучасних українських педагогів та науковців вказується, що в дошкільному віці дітям доступна конструктивна діяльність, в якій вона йде від задуму до дії, може уявити результат своїх дій. В. Ждан, науковий співробітник НДІ педагогіки України визначив головні завдання розвитку у шестирічних дітей в процесі конструювання з різних матеріалів.

В свої працях В. Сухар розкриває зміст, значення та особливості навчання конструюванню дітей дошкільного віку, а Ю Рібцун та О. Рібцун звертають увагу на психологічні особливості дошкільників в процесі конструктивної діяльності.

Дитяче конструювання, задовольняє інтереси і потреби дітей дошкільного віку, володіє широкими можливостями для розумового, морального, естетичного виховання дітей. У процесі цілеспрямованого навчання у дошкільнят разом з технічними навичками розвивається вміння аналізувати предмети навколишньої дійсності, формуються узагальнені уявлення про створюваних об'єктах, розвиваються самостійність мислення, творчість, художній смак, формуються цінні якості особистості (акуратність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні мети). Все це дозволяє розглядати конструювання як ефективний засіб підготовки дітей до навчання в школі [2, с.154].

Конструювання сприяє залученню дітей до творчої діяльності, розвитку логічного мислення, пам'яті. У процесі цієї діяльності вони вчаться робити висновки та узагальнення, цілеспрямовано розглядати та порівнювати об'єкти, встановлювати зв'язок між причиною і наслідком. До того ж конструювання дає дитині можливість проявити свою індивідуальність. Засвоюючи схему виготовлення будови або іграшки, дитина вчиться здійснювати це в певній послідовності. В процесі конструктивної діяльності у дітей виробляються і узагальнюються способи дій, вміння цілеспрямовано обстежувати предмети.

Саме в процесі конструювання у дітей розвивається дрібна моторика рук, окомір, просторова орієнтація, вміння цілеспрямовано використовувати матеріал, виховуються працелюбність і посидючість.

Завдяки постійному вправлянню рухи дітей стають точними, швидкими, спритними, легко піддаються зоровому контролю, поліпшується узгоджена робота м'язів. Ознайомлення з будівлями і спорудами, архітектурними пам'ятками розвиває у дошкільників естетичний смак, інтерес до архітектури. [1, с.151].

У процесі ігор з конструкторами, будівельним матеріалом дитина отримує не лише задоволення, але й формує здатність активно пізнавати світ, планувати і контролювати свою діяльність. Участь дошкільників у таких іграх сприяє їх самоствердженню, розвитку наполегливості, прагненню до успіху й різні мотиваційні якості, удосконалюється мислення, включаючи дії з планування, прогнозування, зважування шансів на успіх, вибір альтернатив, а це, як відомо, важливий чинник успішного формування всебічно гармонійно розвиненої особистості. [1, с.149].

Під час конструювання діти вчаться не тільки планувати роботу, але і уявляючи її в цілому, вчаться контролювати свої дії, самостійно виправляти помилки. Все це робить процес конструювання організованим та продуманим.

Правильно організоване обстеження зразків допомагає дітям оволодіти узагальненим способом аналізу – вмінням визначити в будь-якому предметі основні частини, встановити їх просторове розташування, вирізнити окремі

деталі в цих частинах. Спрямовуючи самостійну діяльність дошкільнят на добір і правильне використання деталей, варто використовувати як зразок малюнки, фотознімки. Конструювання за зразком, з основи яких лежить імітаційна діяльність, є важливим етапом навчання, на якому можна розв'язати завдання переходу дітей до самостійної пошукової діяльності творчого характеру [2, с.157].

Конструктивна діяльність сприяє і вдосконаленню мови дітей, так як в процесі роботи діти обмінюються своїми думками, вчать мотивувати їх, спілкуючись один з одним.

Крім того, конструктивна діяльність є засобом морального виховання дошкільнят. У процесі цієї діяльності формуються важливі якості особистості дитини, а саме: працьовитість, самостійність, ініціативність, наполегливість, прагнення досягти мети, організованість [3, с. 6]. Також сприяє вихованню дружніх взаємовідносин і відповідальності при виконанні загальних завдань.

Конструктивна діяльність являється і засобом естетичного виховання. У дітей розвивається художній смак. Цілеспрямоване і систематичне навчання дітей конструюванню відіграє велику роль в підготовці дітей до школи.

Про те, такого різнобічного значення у вихованні дітей конструктивна діяльність лише набуває лише за умови здійснення систематичного навчання, використання різноманітних методів і художніх технік [3, с. 6].

Як бачимо, конструктивна діяльність відіграє важливе значення в гармонійному розвитку особистості дошкільника.

Список використаних джерел

1. Михайлова, К. В., Микуліна, А. К., Волошин, Н. П. Будівельно-конструктивні ігри як засіб педагогічного впливу на формування особистості дошкільника. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія" : збірник наукових праць / гол.ред. Г.В. Товканець. Мукачево : МДУ, 2019. Випуск 2(10)№Ч.1. С.149-152.
2. Сігеті, Н. В., Микуліна, А. К. Розвиток творчості у дошкільників у процесі конструктивної діяльності. Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. В.В. Гоблик. – Мукачево : РВВ МДУ, 2022. Випуск 1(9). С.153-158.
3. Сухар, В. Л. Конструювання в ДНЗ. Старший вік. Х.: Вид.-во «Ранок», 2015. 176 с.

4. Сухорукова, Г. В., Дронова, О.О., Голота, Н.М., Янцур, Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі. Підручник. За заг. ред. Г.В. Сухорукової. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

Дурманенко Олександр

здобувач освіти першого бакалаврського рівня вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Дурманенко Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ЧИ НОВІ ЗАГРОЗИ?

Сьогодні ми живемо в епоху стрімкого розвитку цифрових технологій. Сучасні комп'ютерні ігри — особливо ті, що створені з освітньою метою — можуть стати ефективним інструментом розвитку. Проте варто пам'ятати: користь можлива лише за умови дорослого супроводу та дозування. Інакше цифрова гра з потенційно навчального ресурсу перетворюється на джерело ризику. Комп'ютерні ігри самі по собі не є ні ворогом, ні рятівником. Усе залежить від нашого підходу. Якщо ми будемо свідомо керувати цифровим середовищем дитини, воно стане союзником у її розвитку. Якщо ж залишимо все на самотпін — ризикуємо втратити щось значно більше, ніж просто час перед екраном.

Діти дошкільного віку зазвичай віддають перевагу яскравим, динамічним та простим у керуванні іграм, які викликають емоційний відгук, включають знайомих персонажів і дозволяють швидко досягати результату. Діти дуже люблять взаємодіяти з персонажами, яких вони вже знають з мультфільмів. Ігри на розвиток моторики тренують точність рухів, швидкість реакції. Творчі ігри розвивають уяву, креативність. Ігри з тваринами або догляд за кимось - діти дошкільного віку люблять, коли грають у турботу [4].

У сучасному суспільстві ІТ-технології стали невід'ємною частиною життя навіть наймолодших членів соціуму. Планшети, смартфони, інтерактивні

дошки, смарт-іграшки - усе це дедалі частіше трапляється в середовищі дошкільника. Водночас особливу увагу привертають комп'ютерні ігри, які є найбільш привабливою формою цифрової активності для дітей.

Актуальність теми зумовлена тим, що батьки і педагоги дедалі частіше стикаються з дилемою: дозволяти чи обмежувати? Використовувати технології для навчання чи уникати через потенційні ризики? Для дітей дошкільного віку це може бути як ресурсом розвитку, так і чинником ризику.

Корисні аспекти комп'ютерних ігор для дошкільників: розвиток когнітивних навичок: увага, пам'ять, логіка, візуальне сприйняття; стимулювання мовленнєвої активності через сюжети та ситуації; пізнавальні знання: цифри, літери, форми, кольори; розвиток моторики та координації; знайомство з цифровою грамотністю у сучасному світі.

Ризики неконтрольованого використання: порушення зору та сну; пасивність та гіподинамія; залежність та роздратованість; соціальна ізоляція; зменшення творчої активності; небезпечний цифровий контент [1].

Батьки та педагоги мають активно керувати цифровим досвідом дитини. Це включає: відбір якісних та відповідних ігор; обмеження часу до 30 хв/день (AAP, BOOЗ); спільне грання та коментарі до подій в іграх; чергування цифрової діяльності зі рухомими іграми, творчістю, читанням.

За умови грамотного використання цифрові засоби можуть бути потужним інструментом пізнавального й мовленнєвого розвитку дитини:

- Освітні ігри активізують логічне мислення, увагу, пам'ять, просторове уявлення.
- Інтерактивні програми сприяють розвитку мовлення, збагачують словниковий запас, стимулюють самостійність.
- Мультимедійний контент розширює кругозір, знайомить дітей із новими поняттями, культурними образами, подіями.
- Раннє знайомство з ІТ формує передумови для подальшої цифрової грамотності.

Варто зазначити, що сучасні дослідження (наприклад, звіти Американської академії педіатрії) визнають користь помірного використання якісного освітнього контенту, особливо за участі дорослого [4].

Попри позитивні сторони, надмірне або неконтрольоване захоплення комп'ютерними іграми може мати низку негативних наслідків:

- Фізичне здоров'я: зниження зорової функції, гіподинамія, порушення сну.
- Психоемоційна сфера: дратівливість, агресія, залежність від екрана.
- Порушення соціалізації: перевага віртуального середовища над живим спілкуванням.
- Зниження креативності: шаблонність, втрата інтересу до ігор з відкритим сюжетом.
- Мовленнєве гальмування: пасивне споживання інформації замість активного мовленнєвого розвитку.

Найбільшу загрозу становлять ігри, не адаптовані до вікових особливостей дошкільників, із надмірною кількістю візуальних подразників, агресивними сценаріями чи рекламою. Відповідальність за ефективне використання ІТ-ресурсів лежить передусім на дорослих. Саме вони мають бути посередниками між дитиною і цифровим світом, формуючи критичне ставлення до віртуального контенту [2].

Для батьків важливо: обмежувати час перед екранами: не більше 30 хв на день для дітей 3–6 років, вибирати якісний та безпечний контент (освітні, інтерактивні, доброзичливі ігри), грати разом із дитиною, коментувати події, стимулювати мовлення, забезпечити баланс активностей: фізичні ігри, творчість, спілкування.

Вихователі в свою чергу повинні використовувати ІТ у помірному обсязі для розвитку уваги, логіки, мовлення, залучати дітей до цифрової творчості: створення презентацій, мультфільмів, інтерактивних казок, навчати елементів цифрової безпеки у доступній формі, проводити інформаційні бесіди з батьками щодо впливу цифрових ігор [7].

Діти дошкільного віку дедалі частіше взаємодіють з цифровими пристроями, а комп'ютерні ігри — це одна з основних форм їхнього контакту з інформаційними технологіями. Цей процес викликає багато суперечок серед батьків і педагогів: одні вбачають у цьому загрозу, інші — потужний інструмент розвитку.

Комп'ютерні ігри з елементами навчання (edutainment) сприяють розвитку пам'яті, уваги, логічного мислення, вміння порівнювати та аналізувати. Наприклад, ігри на розпізнавання форм, кольорів, чисел або букв можуть значно полегшити перехід до формальної освіти. Успішно підібрана гра стимулює пізнавальну активність та формує інтерес до навчання [6].

Деякі комп'ютерні ігри побудовані так, що дитина повинна слухати інструкції, повторювати слова або навіть озвучувати власні відповіді. Це розвиває слухову увагу, словниковий запас і комунікативні навички. Особливо ефективні інтерактивні ігри, що супроводжуються професійним озвученням і грамотними текстовими вставками.

У багатьох іграх дитина має приймати рішення, слідкувати за наслідками своїх дій, планувати наступні кроки. Навіть елементарні завдання на кшталт «зібрати пазл» або «виконати місію» вчать послідовності, наполегливості й відповідальності за результат [3].

Під час взаємодії з комп'ютером чи планшетом дитина розвиває моторну координацію: мишка, клавіатура, сенсорний екран вимагають точності рухів. Ці навички опосередковано впливають і на інші сфери — наприклад, письмо або самостійне одягання.

Сюжетні ігри, де присутні персонажі, ситуації вибору або співпереживання, допомагають дитині розуміти емоції, вчать співчуття, доброзичливості, правилам взаємодії. Головне — обирати ігри з позитивним емоційним тлом і зрозумілими моральними орієнтирами.

Деякі ігри дозволяють грати разом з іншими — онлайн або офлайн. Такі ігри розвивають навички командної роботи, вміння домовлятись, ділитися,

співпереживати. У спільній грі діти часто вчаться слухати одне одного та підтримувати [5].

Комп'ютерні ігри можуть бути цінним інструментом розвитку дитини дошкільного віку за умови грамотного підходу. Вони сприяють інтелектуальному, емоційному й соціальному зростанню, розвивають пізнавальний інтерес і сучасну цифрову грамотність. Завдання дорослих — допомогти дитині використовувати потенціал ігор з користю, не забуваючи про баланс між екранним і реальним світом.

Комп'ютерні ігри та ІТ-технології можуть бути як можливістю, так і загрозою для розвитку дошкільника. Вибір залежить від дорослих, які створюють безпечне, збалансоване і змістовне інформаційне середовище для дитини. Головне — не уникати технологій, а навчити дітей жити з ними грамотно. Комп'ютерні ігри для дошкільників є контраверсійним явищем. Батьки та вихователі мають стати першими провідниками дитини у цифровому світі.

Список використаних джерел:

1. Власенко Н.С. Цифрова компетентність дошкільників: виклики та перспективи. Вісник психології і педагогіки. 2020. № 42.
2. Ігнатенко Т. О. ІКТ у розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. № 2(82). С. 45–52.
3. Караман С. О. Комп'ютерні програми як засіб навчання дітей дошкільного віку. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки. 2020. № 78. с. 84–88.
4. Пешкова, В. В. Програмне забезпечення для дошкільної освіти: можливості, обмеження, перспективи. Освіта і розвиток обдарованої особистості. 2021. № 9(84), с. 40–45.
5. Скрипник О. В. Цифрові ресурси в освітньому середовищі дошкільного закладу. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2020. № 5. С. 21–24.
6. Шелестова Л. В. Комп'ютерні технології в роботі з дітьми дошкільного віку: навч.-метод. посіб. К. Освіта. 2017. 128 с.
7. Шиян О.І. Формування інформаційної культури дітей дошкільного віку в умовах цифровізації освіти. Дошкільна освіта. № 1. 2020. с. 17–23.

Серафинюк Наталія

Здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник — професор, доктор педагогічних наук І. О. Смолюк

ГОТОВНІСТЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ЖИТТЯ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасне суспільство відкриває перед нами безмежні можливості і виклики, пов'язані з культурною різноманітністю. Особливо важливою стає підготовка старших дошкільників до активного життя в полікультурному середовищі. Наша робота спрямована на вивчення готовності дітей до взаємодії з різними культурними та етнічними групами, а також їхні здібності адаптуватися до цього міжкультурного середовища.

Дослідження включає аналіз впливу виховного процесу в дошкільних закладах на розвиток толерантності та міжкультурного спілкування, а також визначення ефективних методик і підходів до формування культурної компетентності у дітей цього вікового періоду.

Поглиблене вивчення цієї теми не лише дозволить розуміти, які знання та навички необхідні для успішного життя у сучасному світі, але й надасть підґрунтя для подальших практичних рекомендацій у сфері дошкільної освіти.

Необхідно зауважити, що це дослідження віддзеркалює важливі аспекти підготовки дітей до інтеграції в сучасне полікультурне суспільство і виявить ключові чинники успіху в цьому процесі.

Метою дослідження є визначення рівня готовності дітей старшого дошкільного віку до життя в полікультурному суспільстві. А також участь у розробці педагогічних умов, що сприятимуть формуванню міжкультурної толерантності та адаптації в різних умовах.

Об'єктом дослідження визначено процес соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування готовності дошкільників до адаптації в полікультурному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі завдання :

1. вивчити наукові підходи до полікультурної освіти та її значення у процесі соціалізації дітей дошкільного віку;

2. уточнити, що саме включає питання «готовності старших дошкільників до життя в полікультурному суспільстві» та дослідити рівень сформованості міжкультурної компетентності у дітей старшого дошкільного віку;

3. здійснити діагностику сформованості міжкультурної компетентності у дітей старшої дошкільної групи;

4. розробити й апробувати комплекс педагогічних заходів, спрямованих на розвиток толерантності, відкритості до різних культур, поваги до розмаїття;

5. виокремити педагогічні умови, які позитивно впливають на підготовку дітей до життя в багатокультурному середовищі;

6. провести аналіз результатів до та після впровадження педагогічних заходів, аби визначити їхню ефективність.

Виклад основного матеріалу: Соціально-політичні зміни в житті суспільства і необхідність підготовки до них дітей і молоді, починаючи з дошкільного віку, зумовили посилення інтересу до соціальних аспектів виховання дітей. Керування своєю поведінкою і способами спілкування, здатність вибору адекватної альтернативи поведінки, орієнтації у нових обставинах, відчуття свого місця в товаристві інших людей є важливим аспектом соціального розвитку дитини [1].

Одним із важливих напрямів гармонійного розвитку дитини є формування полікультурної освіченості, яка полягає в здатності цінувати й глибоко усвідомлювати як рідну культуру, з її духовними та матеріальними надбаннями, так і культурні досягнення інших народів. Саме така обізнаність дозволяє дитині зміцнити свою національну ідентичність і водночас сприймати рідну культуру як частину світової культурної спадщини [4].

Полікультурна педагогіка — це відносно нова сфера наукового пошуку, яка дедалі більше привертає увагу як науковців, так і широкої громадськості. Її поява та розвиток стали своєрідною педагогічною відповіддю на глобальні виклики сьогодення: культурне розмаїття, міжетнічні суперечності,

дискримінацію, релігійні та політичні конфлікти. Становлення цього напрямку освіти зумовлене прагненням сучасного суспільства до демократизації, гуманізації соціальних процесів, поваги до гідності кожної особистості та визнання її прав.

Полікультурний розвиток є невід'ємною частиною формування світогляду дитини.

Він охоплює:

- виховання відкритої, толерантної особистості, здатної приймати та розуміти позицію іншого у міжкультурній взаємодії;
- формування ціннісного ставлення як до рідної культури, так і до культур інших народів, через доступні й зрозумілі дітям форми духовної та матеріальної культури.

У контексті забезпечення успішної адаптації дитини до умов шкільного навчання важливо враховувати багатовимірну структуру психологічної готовності, що охоплює низку взаємопов'язаних компонентів. Психологічна готовність до шкільного навчання трактується як необхідний і достатній рівень психічного та психологічного розвитку дитини для засвоєння шкільної програми за умови належного освітнього середовища [3].

Серед ключових складників цієї готовності виділяють:

- мотиваційну готовність — бажання вчитися, прагнення до суспільно значущої діяльності, що проявляється у позитивному ставленні до школи, сформованих уявленнях про її вимоги та очікувані зміни у способі життя;
- інтелектуальну готовність — відповідний рівень розвитку пізнавальної сфери дитини, що передбачає здатність до формування вищих психічних функцій;
- емоційно-вольову готовність — здатність дитини контролювати власні емоції, зосереджуватись, дотримуватись правил і проявляти довільність у поведінці;

- соціальну готовність — уміння взаємодіяти з однолітками й дорослими, комунікативна компетентність, сформованість навичок співпраці та адаптації в колективі;
- фізіологічну готовність — належний стан здоров'я, зрілість нервової системи та розвиток основних анатомо-морфологічних функцій;
- педагогічну підготовку — базовий запас знань, умінь і навичок, необхідних для старту шкільного навчання.

В умовах полікультурного суспільства кожен із цих компонентів відіграє особливу роль. Наприклад, соціальна й емоційна готовність стають вирішальними у процесі міжкультурної взаємодії, а мотиваційна — забезпечує стійкий інтерес до нового досвіду, включаючи знайомство з іншими культурами [2].

Полікультурне життя для дітей старшого дошкільного віку — це не лише поняття, яке звучить гарно у теоретичних працях. Це щоденна реальність, у якій дитина навчається сприймати світ у всій його багатоманітності. У дитячому садку діти можуть зустріти ровесників із різними рідними мовами, звичаями, віруваннями. Це відкриває великі можливості для розвитку толерантності, емпатії та навичок ненасильницького спілкування.

Важливо не лише говорити про різні культури, але й створювати ситуації природного занурення в них — через ігри, казки, пісні, кулінарні свята, театралізовані вистави. Наприклад, тематичний тиждень «Подорожуємо світом» дозволяє дітям дізнатися про національний одяг, традиції, музику різних народів. Такі заняття мають не нав'язувати певну точку зору, а допомагати сформувати власне, шанобливе ставлення до інших.

Педагогу варто пам'ятати: полікультурне виховання — це не про поверхневу екзотику, а про виховання глибокого розуміння, що всі ми різні, і в цьому — наша сила. Через спільні ігри, обговорення конфліктних ситуацій, казкотерапію та проєктну діяльність у дітей формується здатність не просто «терпіти іншого», а бути готовим до партнерства та співпраці. Водночас варто враховувати можливі труднощі: мовні бар'єри, упередження в сім'ї, відсутність

належного прикладу з боку дорослих. Тому особливої уваги заслуговують не лише діти, а й батьки, яких доцільно залучати до спільних заходів, бесід, консультацій, аби забезпечити єдність виховного впливу.

Висновки: Отже, дошкільний вік є надзвичайно важливим етапом у формуванні особистості, і саме в цей період закладаються основи моральних цінностей, соціальних навичок, здатності до співпереживання та прийняття іншості. Усе більше значення набуває полікультурне виховання, адже сучасне суспільство є багатомовним, багатонаціональним і відкритим. Залучення дітей до полікультурного життя сприяє розвитку в них толерантності, гнучкого мислення, здатності до діалогу та співпраці.

Педагогічна діяльність у цьому контексті потребує цілеспрямованої роботи, яка охоплює не лише організацію навчально-виховного процесу, а й активну взаємодію з родинами вихованців, створення атмосфери довіри, безпеки й відкритості. Формування моральних якостей у дошкільників, інтегроване з елементами полікультурної освіти, дає змогу виховати особистість, готову жити у світі, де панують повага, доброзичливість і прийняття.

Список використаних джерел:

1. Бельська, Г. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Бельська, Н. Гавриш, С. Васильєва та ін. ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Харків : Мандрів, 2015. – 220 с.
2. Голота, Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти / Н. Голота // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – № 5. – С. 50–54.
3. Квасилівський ЗДО. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leleka.rv.ua/psychologichna-gotovnist-starshyh-doshkil-nykiv-do-vyklykiv-pochatkovoyi-shkoly.html> (дата звернення: 14.05.2025).
4. Полікультурне виховання в дошкільному закладі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dnz145.edukit.od.ua/osnovni_napryami_diyalnosti/polikulturne_vihovannya/ (дата звернення: 14.05.2025).
5. Савченко, Л. Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку як складова розумового розвитку / Л. Савченко. – Київ : Освіта, 2019. – 120 с.

Чернюк Оксана,
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Семенов О.С.,

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО ЯК ЧИННИК ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Творчість педагога у закладі дошкільної освіти є одним із ключових чинників розвитку креативних здібностей дітей. Від рівня його творчої активності, уміння мислити нестандартно, організовувати цікаві форми роботи та створювати доброзичливу атмосферу залежить, наскільки повно розкриється творчий потенціал кожного вихованця. Креативний вихователь не лише навчає, а й надихає дітей на самостійне пізнання, фантазування та експерименти. Він здатен перетворити звичайні заняття на захопливий процес, під час якого діти мислять, уявляють, ставлять запитання й шукають нові рішення.

З огляду на концепцію особистісно орієнтованого виховання, особливої актуальності набуває питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку — унікального періоду в житті людини. Ступінь творчого становлення майбутнього покоління значною мірою залежить від професіоналізму вихователя, його творчої компетентності, здатності до педагогічного мислення та психологічної готовності до творчої педагогічної діяльності.

Основні напрями творчої діяльності вихователя:

- Щоденне моделювання процесу взаємодії вихователя з дітьми, в тому числі, складання змістовних календарних планів освітньої діяльності з вихованцями.
- Удосконалення відомих та розробка нових педагогічних методів і прийомів, активне використання їх у роботі з дітьми.
- Систематичне оновлення і збагачення ігрового та розвивального середовища в групі.

- Пошук неординарних форм роботи з дітьми (цікаві мандрівки, заняття-розваги, пошукова діяльність та експериментування, гурткова робота тощо).
- Опанування та упровадження сучасних прогресивних педагогічних технологій та ідей у практику роботи з дошкільниками.
- Вибір ефективних засобів стимулювання творчої активності дітей та їхніх батьків.
- Оригінальне розв'язання проблем методичного характеру (підготовка консультації, виступу на педраді; розробка конспекту нетрадиційного заняття чи розваги; творчий звіт тощо). [2]

На основі наукових досліджень та практичного досвіду педагогів встановлено, що творчі здібності дітей починають активно проявлятися приблизно з п'ятого року життя. Проте це зовсім не означає, що до цього віку їх не потрібно розвивати. Оскільки творчість формується у процесі різноманітної діяльності, педагог має постійно створювати відповідні психолого-педагогічні умови для її розвитку:

1. Сприяти тому, щоб діти систематично накопичували якомога більше позитивних вражень про навколишній світ через різні види діяльності (гра, малювання, ліплення, аплікація, конструювання, музика, спів, танці, театралізація, читання, письмо, створення казок і віршів, праця, дослідницько-пошукова діяльність тощо).
2. Заохочувати інтерес до самої діяльності, щоб вона виконувалася із задоволенням, а не під тиском дорослого.
3. Організовувати стимулююче й розвивальне середовище з постійно доступними матеріалами для творчої активності.
4. Уникати критики дитячої творчості, щоб не знижувати мотивацію.
5. Підтримувати інтерес дитини до світу через заохочення до глибоких та нестандартних запитань.

6. Використовувати у навчальному процесі різноманітні нестандартні творчі завдання: зображувальні, музичні, мовленнєві, логіко-математичні та інтегровані.

7. Не допускати надмірної опіки, яка може обмежувати самостійність і креативність дитини.

8. Створювати в групі позитивну психологічну атмосферу, сприятливу для вільного самовираження.

Яким же чином творча діяльність вихователя впливає на розвиток творчих здібностей дитини? Загальновідомо: у активного, творчого педагога і діти творчі. Він знає міру в тому, що дітям потрібно показати, а що вони самі мають відкрити під його керівництвом. Занадто поширені пояснення, виклад готових істин, пропонування зразків для запам'ятовування чи копіювання - все це не сприяє саморозвитку дитини, реалізації її творчих нахилів. Активність дитини, зокрема і творча, формується за умови підтримки дорослим її ініціативи. Численні ж заборони й негативні оцінки гальмують пізнавальну активність та розвиток творчих здібностей дошкільника. [1]

Вихователь відіграє важливу роль у творчому розвитку дитини, формуючи емоційно сприятливе середовище, яке мотивує дітей до дослідження, експериментування та самовираження. Він організовує процес відкриття нових ідей, м'яко спрямовує дітей до розв'язання творчих завдань і формує позитивне ставлення до помилок як природної частини пізнавального процесу. Особливе значення педагог надає індивідуальному підходу — уважно спостерігає за інтересами, нахилами й потребами кожної дитини. Через використання дидактичних і сюжетно-рольових ігор, елементів арт-терапії він стимулює розвиток фантазії, образного мислення, творчої уяви та комунікативних умінь. Підтримка дитячої ініціативи, схвалення оригінальних ідей і щира похвала сприяють зміцненню віри у власні сили. Вихователь допомагає дітям навчитися організовувати свою діяльність, осмислювати й аналізувати власні задуми та переживання — що є основою формування їхньої творчої компетентності.

Підготовка майбутніх вихователів також є одним із ключових завдань освітньої системи, оскільки сучасний вихователю має бути не лише передавачем знань, але й активним учасником процесу розвитку особистості дитини. Питання впровадження інтерактивних технологій у практику педагогічної діяльності, що досліджували О. Січкарук, Н. Добриніна та Н. Заячківська, стає невід'ємною частиною підвищення професійної майстерності. Ці дослідження підкреслюють важливість міждисциплінарного підходу, який дозволяє вихователям гнучко адаптуватися до нових освітніх викликів та ефективно впливати на розвиток дітей. [3]

Як уважає О. Отич, художньо-творчий розвиток майбутніх педагогів слід розглядати в контексті художнього виховання як «сукупність емоційних і творчих здібностей особистості, сформованих засобами мистецтва і спрямованих на активне перетворення дійсності» [5, с. 107].

Список використаних джерел:

1. Роль творчої діяльності вихователя у розвитку творчих здібностей дошкільника. URL: <https://vseosvita.ua/library/rol-tvorcoi-dialnosti-vihovatela-u-rozvitku-tvorcih-zdibnostej-doskilnikiv-411914.html>
2. Квасилівський ЗДО (ясла-садок) :: Роль творчої діяльності вихователя у розвитку творчих здібностей дошкільників (Міні-лекція для вихователів). Квасилівський ЗДО (ясла-садок). URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=112>
3. Заячківська Н. Навчально-методичні матеріали «Зміст освіти в середній загальноосвітній школі» для студентів педагогічних спеціальностей. Львів, 2001.
4. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: моногр. Чернівці. Зелена Буковина. 2009. 752 с.

СЕКЦІЯ 4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бартків Оксана

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Процеси інформатизації, діджиталізації, входження України у світовий та Європейський простори ставлять перед закладами вищої освіти підготовки фахівців, здатних упроваджувати сучасні освітні практики в навчальному процесі. Новітніми практиками у 2025 році визначено мікро- і нанонавчання, ігрові техніки, робота з проєктами, навчання впродовж життя і ін.

У «Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» поняття «інноваційна освітня діяльність» включає в себе розроблення, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Метою інноваційної діяльності у сфері освіти є підвищення якості освітнього процесу шляхом створення (вдосконалення) освітніх, навчальних, виховних, психолого-педагогічних та управлінських моделей, технологій проведення експерименту або реалізації проєктів [3].

Сьогодні у педагогічних дослідженнях інноваційними називають практики, що :

- спрямовується на конструювання, створення, апробацію, впровадження чи поширення досягнень інноваційного досвіду педагогічної науки, технологій [2];

- цілеспрямовано використовуються в процесі професійної підготовки задля формування в студентів інтегральної та системи загальних і

фахових компетентностей організації освітнього процесу з використанням нового, оригінального, що сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню умінь і навичок та розвитку soft skills [1, с. 98];

- полягають у розвитку змісту та організації нового і розглядаються як комплексна діяльність зі створення (народження, розробки), засвоєння, використання та поширення нововведень [2, с. 52];

- ґрунтуються на використанні таких, що підтвердили свою ефективність, методів та форм професійної підготовки, які мають на меті досягнення максимально ефективного результату формування системи компетентностей у майбутніх педагогів [6].

Інноваційними називаємо практики, які відзначаються актуальністю, оригінальністю, високою ефективністю, стабільністю результатів, оптимальністю, можливостями творчого застосування в навчанні.

Аналіз педагогічних джерел та практичного досвіду роботи в закладах вищої освіти засвідчує, що найчастіше в освітньому процесі використовуються мікронавчання (стислість і цікавий контент, який поєднує в собі невеликі навчальні блоки, текст і мультимедіа (відео та аудіофайли), зображення (фото та ілюстрації), ігри (прості завдання на одному екрані), тести та вікторини в стилі Quiz і ін.) та нанонавчання (невеликі навчальні блоки, які проводяться для студентів у короткі терміни, кожен з яких зосереджений на одній темі та персоналізований відповідно до їхніх вимог), спрямовані на опанування здобувачами освіти конкретних навичок, адаптуючи навчання до їхнього графіка та потреб [5].

Цікавим та мотивуючим до навчання є використання ігрових елементів через впровадження захоплюючих, сюжетно орієнтованих освітніх ігор, які дозволять студентам переживати історичні події чи наукові експерименти. Крім того, гейміфіковані оцінювання з використанням ІІІ динамічно підлаштовують рівень складності, забезпечуючи точне оцінювання результатів.

Цікавою й стимулюючою до навчання є інноваційна практика управління проєктами, що спрямована на налагодження ефективної співпраці в межах

проєкту через чіткий розподіл завдань, термінів виконання, цілей, відповідальності, а також формування у проєктних групах атмосфери довіри, підтримки та співпраці. На наш погляд, саме проєктна діяльність уможливорює виявлення в молоді здатностей ставити цілі, планувати й організовувати самоосвітню діяльність, а також презентувати та захищати різні види проєктів.

Навчання впродовж життя як один із сучасних трендів має на меті формування навичок самоосвітньої діяльності. Здобувачі освіти мають уміти критично аналізувати, відбирати та оцінювати інформацію, подану в різних джерелах. Дослідники PISA визначили «трикутник навчання» впродовж життя [4] (рис. 1).

Рис. 1. «Трикутник навчання» упродовж життя

Як свідчить аналіз рис.1, одним із компонентів «трикутника навчання» впродовж життя є стратегії, що включають самоконтроль, критичне мислення і проактивність особистості. Самоконтроль вимагає від студентів умінь контролювати та регламентувати власне навчання, оцінювати шляхи досягнення навчальної мети. Необхідним в самоконтролі є і критичне мислення, як ключова навичка самоосвіти, оскільки для поступу уперед постійно потрібно піддавати сумніву попередню інформацію, бути відкритими до нової та вміти обґрунтовувати свої думки. Якщо говорити про проактивність, то це не вроджена риса, а свідоме поведінка та практика, яка розвивається протягом певного періоду. Проактивні здобувачі освіти свідомо підходять до виконання завдань у власному темпі та стилі, що допомагає їм покращувати свої результати. Одним із важливих завдань проактивного

навчання є самостійне встановлення зв'язку між тим, що вивчається, і тим, що студенту відомо.

Друга сторона трикутника – це мотивація, яка спонукає до навчання упродовж життя. Саме мотивація є пріоритетною у проактивності особистості, а її підвищення активізує використання стратегій навчання у закладі вищої освіти та пізніше в житті.

Важливою складовою навчання впродовж життя є віра здобувачів освіти у власні можливості, переконання в необхідності особистісного розвитку через зусилля і відданість справі. Це концепція мислення зростання (growth mindset) - віра в те, що здібності й інтелект можна розвивати з часом. Це мислення є протилежним фіксованому мисленню (fixed mindset) - переконанню, що інтелект і можливості є вродженими. Реалізація цієї практики передбачає створення середовища, в якому молодь почувається достатньо впевненою, щоб ставити запитання, заохочує її вірити у власні можливості. Дослідження свідчать, що особистість з мисленням зростання більш готова докладати зусиль навіть тоді, коли зазнає труднощів чи невдач [4].

У процесі використання різних інноваційних практик пріоритетною є роль викладача, який скеровує роботу здобувачів освіти. І лише відповідальність і ініціативність, творчість та вмотивованість суб'єктів навчання забезпечать ефективність впровадження тієї чи іншої інноваційної практики в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Бартків О., Дурманенко Є., Дурманенко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі. Інноваційна педагогіка, випуск 62. Том 1. 2023. С. 98-102.
2. Дубіна О., Бурлаєнко Т. Реалізація методу «Критерійний калейдоскоп» у діяльності з обдарованою молоддю як інноваційна практика освіти. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, 2020. с. 50-59. : https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2020_2/9.pdf
3. Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти : Наказ МОН України № 552 від 12.05. лип. 2023 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>
4. Три кити навчання впродовж життя: <https://osvitoria.media/experience/try-kytynavchannya-vprodovzh-zhyttya-strategiyi-motyvatsiya-vira-v-sebe/>
5. Що таке нанонавчання : <https://ahaslides.com/uk/blog/nano-learning/>

Ємчик Олександра

кандидат педагогічних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТОСУНКІВ ДЛЯ СМАРТФОНА У РОБОТІ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі стрімкого розвитку цифрових технологій ефективно функціонування закладу дошкільної освіти (ЗДО) неможливе без інтеграції цифрових інструментів у щоденну професійну діяльність педагогічних працівників. Особливої актуальності набуває формування цифрової компетентності вихователя — складника його професійної компетентності, здатності використовувати інформаційні технології у роботі з дітьми дошкільного віку, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, досягненню якісних результатів у навчанні, вихованні та розвитку особистості дитини, забезпечить розуміння та усвідомлення значення ІКТ для активної життєдіяльності в сучасному інформаційному просторі [1, с. 152].

Смартфон, як найбільш доступний і багатофункціональний пристрій, виступає ключовим засобом цифрової взаємодії, інструментом організації освітнього середовища та засобом оперативного реагування на освітні потреби. Тому володіння основними та розширеними функціями смартфона є не лише ознакою загальної цифрової грамотності, а й необхідною умовою професійної ефективності вихователя ЗДО в умовах цифрової трансформації освіти.

У професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти смартфон може слугувати не лише засобом зв'язку, а й універсальним цифровим помічником, що сприяє оптимізації освітнього процесу, комунікації, саморозвитку та організації робочого часу. Серед основних функцій смартфона,

які доцільно інтегрувати у щоденну педагогічну практику, виокремлюють такі (Таблиця 1)

Таблиця 1

Функціональні можливості смартфона як інструменту професійної діяльності вихователя ЗДО

№ з/п	Назва функції	Коротка характеристика
1.	Комунікаційна	Смартфон дозволяє підтримувати постійний зв'язок із батьками, колегами та адміністрацією закладу через телефонні дзвінки, месенджери (Viber, Telegram), електронну пошту. Це забезпечує оперативну передачу інформації, обговорення організаційних питань та зворотний зв'язок щодо розвитку дитини.
2.	Фотографування та відеозйомка	Камера смартфона використовується для документування освітнього процесу, фіксації результатів діяльності дітей, створення фотозвітів для батьків, а також для проведення самоаналізу педагогом власної роботи.
3.	Мультимедійна підтримка занять	Смартфон дозволяє відтворювати аудіо- та відеоматеріали, казки, музичний супровід до фізкультхвилинок, пісень чи дидактичних ігор, що сприяє урізноманітненню форм роботи з дітьми.
4.	Організаційно-планувальна	За допомогою календарів, нагадувань, нотаток та спеціалізованих додатків вихователь може планувати заняття, записувати ідеї, створювати переліки матеріалів для підготовки до освітніх заходів.
5.	Доступ до освітніх ресурсів онлайн	Мобільний інтернет відкриває доступ до платформ з методичними матеріалами, освітніми відео, онлайн-курсами, педагогічними спільнотами, що сприяє підвищенню кваліфікації та обміну досвідом.
6.	Документоведення	Смартфон може бути використаний для створення, перегляду та редагування документів у форматах PDF, Word, Excel, а також для надсилання звітів чи заповнення електронних форм.

У межах формування цифрової компетентності вихователя особливого значення набуває не лише загальне володіння пристроєм, а й здатність

цілеспрямовано використовувати мобільні застосунки, що сприяють ефективному виконанню професійних функцій. Можна виокремити кілька категорій мобільних сервісів, релевантних до щоденної діяльності педагогічного працівника у ЗДО.

Viber є одним із найпоширеніших засобів цифрової комунікації серед батьків і педагогів в Україні. Завдяки можливості створення групових чатів вихователь може ефективно взаємодіяти з батьківською спільнотою, надсилати фото- та відеозвіти, важливі оголошення, а також оперативно відповідати на запити. Застосунок підтримує функції обміну документами, голосовими повідомленнями та створення опитувань. Його інтерфейс інтуїтивно зрозумілий, що дозволяє користуватися ним навіть особам з базовим рівнем цифрової грамотності. У контексті безперервної педагогічної взаємодії цей застосунок є незамінним щоденним інструментом.

Google Calendar допомагає вихователю ефективно планувати робочий час, організовувати графік освітніх заходів, свят, консультацій з батьками тощо. Можливість встановлення нагадувань забезпечує своєчасне виконання професійних обов'язків. Застосунок дозволяє ділитися календарями з колегами або адміністрацією, створювати спільні події та координувати взаємодію. Вихователь може зберігати циклограми, план-графіки або тематичні тижні без ризику втрати інформації. Таким чином, Google Calendar є інструментом систематизації та тайм-менеджменту в роботі педагога.

Google Keep — це застосунок для створення нотаток, чек-листів, швидких записів і нагадувань, які можуть бути миттєво синхронізовані між пристроями. У професійній практиці вихователь може використовувати цей додаток для фіксації ідей для занять, створення списку матеріалів для образотворчої діяльності чи підготовки свята, а також для нагадувань щодо важливих зустрічей. Застосунок підтримує можливість прикріплення фото, голосових заміток та позначення кольором для зручної класифікації. Також він дає змогу співпрацювати над нотатками з іншими педагогами. Простота і гнучкість

Google Keep роблять його ефективним засобом організації робочих думок і завдань.

Canva — це потужний інструмент для створення візуального контенту, який активно використовується в освітній сфері. Вихователь може швидко створювати яскраві афіші для заходів, інформаційні стенди, розклад занять, фотоколажі або запрошення для батьків. Інтерфейс «перетягни й встав» дозволяє використовувати готові шаблони без потреби в дизайнерських навичках. Canva підтримує роботу з українською мовою, що забезпечує зручність у контексті ЗДО. Завдяки цьому інструменту педагог має змогу урізноманітнити візуальне середовище дитячої групи та налагодити естетичну комунікацію з батьками.

Google Docs забезпечує можливість створення, редагування та спільної роботи з текстовими документами в режимі реального часу. Це дозволяє вихователю працювати над освітніми планами, сценаріями заходів, аналітичними звітами чи протоколами батьківських зборів у цифровому форматі. Синхронізація з Google Drive гарантує доступ до документів з будь-якого пристрою, що особливо важливо під час дистанційної чи змішаної форми роботи. Крім того, система автоматичного збереження усуває ризик втрати важливих матеріалів. У поєднанні з іншими сервісами Google, цей застосунок сприяє формуванню цифрового документообігу педагога.

YouTube виступає багатофункціональною платформою для використання мультимедійного контенту в освітньому процесі. Вихователь може демонструвати дітям пісеньки, казки, руханки, навчальні мультфільми, проводити фізкультхвилинки з відеосупроводом. Крім того, YouTube є джерелом професійного зростання: на платформі доступні майстер-класи, семінари, освітні канали для педагогів. Перевагою є велика кількість українськомовного контенту, а також можливість створення власних плейлистів для зручного доступу. Таким чином, YouTube поєднує функції розваги, навчання й саморозвитку.

Telegram — альтернатива Viber з розширеними можливостями для інформаційної організації. У цьому застосунку вихователь може створювати канали для батьків із щоденними оголошеннями, публікувати фото, відео або навчальні завдання, а також використовувати чат-ботів для автоматизації зворотного зв'язку. Telegram відзначається високою швидкістю роботи, підтримкою великого обсягу файлів та налаштуванням приватності. Для внутрішньої комунікації між педагогами також створюються професійні групи. Завдяки гнучким налаштуванням, Telegram надає широкі можливості цифрової комунікації в межах ЗДО.

Дія. Цифрова освіта — державна платформа для підвищення цифрової грамотності громадян, зокрема педагогічних працівників. Тут представлено безкоштовні курси з тем цифрової безпеки, використання смартфона, роботи з хмарними технологіями, комунікаційної етики тощо. Платформа зручна у використанні на мобільних пристроях, а курси супроводжуються відео, тестами та сертифікатами про проходження. Для вихователя це можливість підвищити цифрову компетентність у зручному, доступному форматі. Використання цього ресурсу є елементом саморозвитку та професійного вдосконалення.

Аналіз функціональних можливостей десяти ключових застосунків засвідчив, що сучасний вихователь може повноцінно реалізовувати освітні, виховні, комунікаційні та аналітичні завдання за допомогою лише одного мобільного пристрою — смартфона. Водночас володіння такими цифровими інструментами потребує не лише технічної обізнаності, а й педагогічної гнучкості, креативності та готовності до самонавчання.

Список використаних джерел:

1. Березовська Л. І. Інформаційно-цифрова компетентність як складник професійної майстерності сучасного вихователя закладу дошкільної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 78. С. 150—154.
2. Вербівський Д., Басюк Н., Бенедисюк М. Цифрова компетентність дітей дошкільного віку як категорія педагогічної науки. Освіта. Інноватика. Практика. 2023. Т. 11, № 1. С. 11—15.
3. Коваленко С., Пономаренко Л. Від дистанційної освіти до "освіти у смартфоні": цифрова освіта та роль освітянських бібліотек в її розвитку. Вісник Книжкової палати. 2020. № 8. С. 30—37.

Кузьмик Алла

Здобувачка освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Н.І.Семенова

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у цивілізованому світі розквіт особистості, її креативного потенціалу, визначає сенс усіх суспільних взаємин. Відтак, в епоху духовного відродження соціуму, робота освітніх установ – від дитячого садка до школи, вимагає суттєвих перетворень, що зумовлені потребою виховання соціально-активної, творчої особистості. Творчий вихователь закладу освіти – це людина, яка під впливом зовнішніх умов сформувала необхідні додаткові мотиви, особистісні якості та вміння для реалізації свого творчого потенціалу, що сприяють досягненню творчих успіхів в одному чи декількох видах творчої діяльності.

Педагогічна робота не може бути нетворчою, адже унікальність кожної дитини, специфіка обставин, особистість самого педагога – все це зумовлює потребу в нестандартних підходах та рішеннях. «До ключових рис творчого потенціалу нерідко зараховують вроджені здібності, працьовитість, вибіркову зацікавленість у діяльності, захопленість роботою, нестандартне мислення, здатність до саморозвитку. Творча робота вихователя, безперечно, потребує наявності обдарованості, ґрунтовних знань, палкого інтересу до справи. Творчість вимагає від вихователів розвиненої фантазії. Проте найважливіше – наполегливість і завзяття у подоланні труднощів» [1, с. 108].

Для творчої особистості притаманні глибока зацікавленість у творчості, сильна мотивація до творення, оригінальність мислення, рішучість у діях, прагнення до постійного розвитку. Ці риси визначають сучасного творчого вихователя дітей дошкільного віку [2, с. 107-108]. Таким чином, творчість вихователя розкривається у здатності до інновацій у щоденній роботі, до

винаходження нового, до комбінування та модифікації існуючого, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини. Це також гнучкість у підборі ефективних методів взаємодії з малюком, пошук нетрадиційних підходів до вирішення освітніх завдань, та оригінальне й обґрунтоване використання способів заохочення творчої ініціативи дітей та стимулювання їхнього пізнавального інтересу. Ключова риса творчості вихователя – це вміння будувати міцні взаємини з кожною дитиною як з індивідуальністю у процесі їх спільних, багаторазових ігрових та дослідницьких взаємодій у різних видах діяльності.

Натомість, вихователь, який недостатньо приділяє час власному професійному зростанню у творчому плані, відчуває труднощі у взаєморозумінні з дітьми та у побудові ефективної співпраці з ними. Творчий вихователь, завдяки власним рисам, має надихати дітей на розкриття їхнього творчого потенціалу [1, с. 109]. Збільшення значення дитячої творчості у системі виховання освітніх установ зумовлює специфічні вимоги до особи вихователя. Робота вихователя закладу освіти визначається як праця, що містить творче натхнення, педагогічну пристрасть, гнучкість та здатність до нововведень в педагогіці. Педагогічна творчість потребує розвитку творчої компетентності педагога, професійного педагогічного мислення та творчого самоусвідомлення. Насамперед – вихователь повинен бути творчою особистістю, володіти високим рівнем педагогічної майстерності.

Особливо помітною є користь, коли педагог-новатор, обдарований творчістю, не тримає свої задуми та напрацювання при собі. Він не просто описує свої здобутки, показує їх та ділиться ними, а й надихає колег, долучаючи до спільного творчого процесу. Він передає свій досвід для активного впровадження як у власному колективі, так і в інших педагогічних середовищах. Творчий вихователь не копіює сліпо, а з розумінням народжує власні ідеї для вирішення поставлених завдань. Зокрема, цей процес повинен підтримуватися й поглиблюватися завдяки регулярній самоосвіті та особистісному росту вихователя [3, с. 128].

Вважаємо, що для досягнення максимальної результативності у проведенні різноманітних творчих заходів, вихователь повинен мати артистичний таланти, вміння відчувати дітей та організаторські здібності. Також йому важливо вміти створити дружню атмосферу, де панує відкритість до спілкування, заохочується творчий пошук та сприяє взаємодія між дітьми. Формування такої атмосфери є реальним лише за умови вільної участі дітей та кваліфікованого керівництва різноманітними творчими процесами з боку вихователів.

Отже, творчий вихователь закладу освіти визначається значним творчим потенціалом, помітними рисами характеру та талантами, що ведуть до ефективної професійної реалізації. Вихователь вдихає нове життя в наукові факти, гіпотези та теорії, відчиняючи їм двері до розуму й серця своїх вихованців. Водночас, творчість стає ключем до формування самого педагога, до його самоусвідомлення, зростання та розкриття його особистості.

Список використаних джерел:

1. Ветренко М. Ю., Сушенцова М. В. Становлення творчої особистості вихователя в умовах закладу дошкільної освіти. Наукова дискусія: питання педагогіки та психології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 3–4 грудня 2021 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. С. 107-111.
2. Волинець К. І. Методичний супровід творчої діяльності вихователя в умовах закладу дошкільної освіти. Інноваційна педагогіка. 2022. №1(44). С. 105-110.
3. Авраменко О. Формування творчої особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. XVI International scientific and practical conference «Innovative Approaches to the Progressive Solution of Scientific Research Problems» (March 27-29, 2024) Valencia, Spain. International Scientific Unity, 2024. С. 126-128.

Мельник Ірина

канд. пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗДО

Одним із головних завдань закладу дошкільної освіти є створення для дітей різнобічного розвивального середовища, яке дало б кожній дитині

можливість проявити себе. Правильно організоване розвивальне середовище дає дитині змогу відчувати психологічну захищеність, сприяє розвитку її особистісних якостей, здібностей, допомагає оволодіти різними способами діяльності. Таке середовище спрямоване на формування у дітей активного пізнавального ставлення до навколишнього світу предметів, людей, природи.

За освітньою програмою від 2 до 7 років "Дитина" створити в закладі дошкільної освіти розвивальний життєвий простір означає забезпечити сукупність умов, атмосфе-ру, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника.

Розвивальними слід вважати умови, які підживлюють природні сили дитини, сприяють реалізації нею своїх потенційних можливостей, збагачують знанням основ філософії життя та практичними на-вичками, вдосконалюють їх, забезпечують усвідомленість, культурність, міцність; позитивно впливають на становлен-ня особистісного досвіду, формують реалістичні образи світу, елементарну систему морально-ду-ховних цінностей, корисні гармонійному розвитку, базуються на знанні вікових та індивідуальних можливостей вихованців.

Розвивальний простір закладу дошкільної освіти потрібно розглядати як інтегровану категорію, що поєднує в собі природне, предметно-ігрове, соціальне і середовище власного «Я».

Природне середовище вважається розвивальним за умови, якщо воно сприяє становленню у дітей цілісного сприйняття природного довкілля, прояву інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про явища та об'єкти природи, взаємозв'язки між ними; розвитку у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи; формуванню навичок екологічно доцільної поведінки.

Найбільш повне і правильне уявлення про об'єкти, явища природи дитина з глибокими порушеннями зору отримує за допомогою їх ретельного обстеження й обмацування.

Соціальне середовище вважається розвивальним, якщо воно сприяє усвідомленню дитиною змісту поняття «сім'я», основних функцій членів родини, особливостей взаємин рідних людей між собою; актуалізує для дитини проблему диференціації людей за ознаками спорідненості, віку, статевої належності, приємності для інших; збагачує уявленнями про характер взаємин зі старшими, однолітками, молодшими за себе; допомагає набуті елементарних уявлень про державу, народи, людство; формує у дітей морально-етичні норми поведінки.

Середовище власного «Я» дитини є розвивальним, сприятливим для її особистісного зростання, якщо дитина має уявлення про своє тіло та органи чуттів, орієнтується в умовах свого розвитку, дотримується гігієни тіла й діяльності, диференціює показники здоров'я і захворювань, зацікавлена у здоровому способі життя, характеризується витривалістю, визначає статеву належність, покладається на свою вправність; володіє азбукою емоцій, має високу пізнавальну активність, здатна до вольових зусиль, довіряє самооцінці, домагається визнання, має елементарну життєву перспективу; орієнтується у правах та обов'язках; характеризується комунікативними здібностями; почувається членом соціальної групи, вміє налагоджувати спільну діяльність, чинити опір асоціальній поведінці однолітків, розв'язувати конфліктні ситуації, діяти за сумлінням.[2]

Предметно-ігрове середовище є розвивальним, якщо воно розширює, поглиблює та систематизує елементарні уявлення дитини про довкілля; вдосконалює вміння дитини використовувати за призначенням предмети та знаряддя, виготовляти найпростіші вироби; вправляє в умінні самостійно визначати ігровий сюжет, робити його змістовним, розподіляти ігрові ролі, дотримуватися правил рольової поведінки, налагоджувати ігрову взаємодію, використовувати й розподіляти іграшки та ігрові атрибути, реалізовувати ігровий задум, перетворювати ігровий простір; орієнтує в творах мистецтва(образотворчого, музичного, театрального, літературного), допомагає

опановувати мову цих видів мистецтва, передавати художній образ різними мистецькими засобами, стимулювати до творчості.

Особливе місце у предметно-ігровому середовищі відводиться дидактичним, розвивальним матеріалам, які використовуються цілеспрямовано та спонукають до роздумів. В ігровій діяльності просторові уявлення дітей розширюються і закріплюються.

Середовище повинно пробуджувати у дітей активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом з тим, навколишнє середовище повинно при необхідності гасити надмірну активність, давати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність місця для релаксації. Це може бути і «куточок усамітнення», і затишна кімната з м'якими меблями і іншими елементами, які сприяють відпочинку. [5]

Вивчаючи ігрову діяльність дітей з важкими порушеннями зору в дошкільних закладах та вдома, можна зазначити, що предметно-ігрове середовище організовується так, щоб кожна дитина мала можливість займатись улюбленою справою. Розміщення матеріалу згідно з зонами дозволяє дітям об'єднуватися в підгрупи за інтересами. Дошкільнята мають можливість реалізувати свої знання про оточуючий світ у різноманітних іграх, самостійно обираючи те, що їм для цього потрібне. Оскільки ігри орієнтовані на стимулювання творчої та пізнавальної активності дітей, середовище можна перетворювати в міру розвитку дитячих інтересів, знань та умінь.

Отже, середовище, в якому зростає дитина, є важливою умовою ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя. Організація розвивального середовища для формування просторових уявлень та навичок просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору має спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Т.К. Пріоритетні аспекти модернізації освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2017. Вип. 2. С. 24-32.

2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. О. Л. Кононко. К.: Світлич, 2008. 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doskilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 09.12.2022).
4. Богуш А. М. Теоретичні аспекти виховання мовної особистості дошкільника/А. М. Богуш//Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету [педагогічні науки]. Бердянськ : БДПУ, 2005. № 2. 198 с.
5. Гонтаровська Н. Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини : монографія / Н. Б. Гонтаровська. - К. : Вид-во РВА «Дніпро», 2010. 623 с.

Смолюк Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

МЕТОДИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ

Сучасна освітня система висуває високі вимоги до вихователів дошкільних закладів освіти (ЗДО). Вихователі щодня стикаються з інтенсивним робочим навантаженням, необхідністю емоційної взаємодії з дітьми, батьками та колегами, а також відповідальністю за психолого-педагогічний розвиток вихованців. Це часто призводить до стресу та емоційного виснаження, що може негативно впливати на якість педагогічної роботи.

У більшості визначень стресостійкість розглядається в контексті цілісного процесу адаптації, тому її пов'язують із емоційною стабільністю та емоційною стійкістю.

У «Словнику психологічних термінів» зазначається, що «стресостійкість (емоційна стійкість) – це здатність особистості бути емоційно стабільною. Стресостійкість передбачає наявність сформованих умінь протистояти впливу стрес-факторів, керувати власними емоційними станами, проявляти витримку у професійній діяльності» [1].

Стресостійкість особистості на соціально-психологічному рівні розглядають як збереження здатності до соціальної адаптації; збереження значущих міжособистісних зв'язків; забезпечення успішної самореалізації,

досягнення життєвих цілей; збереження працездатності; збереження здоров'я. Основним критерієм стресостійкості людини є рівень її спроможності до пристосування у складному і вимогливому світі [2, с. 56].

Розвиток стресостійкості є ключовим фактором підтримки професійного благополуччя вихователя, запобігання професійному вигоранню та забезпечення позитивного освітнього середовища для дітей. Уміння ефективно управляти стресом, застосовувати техніки саморегуляції та підтримувати психологічний баланс дозволяє вихователям зберігати мотивацію до роботи, підтримувати високу продуктивність та формувати довірливі відносини з вихованцями.

Крім того, сучасні наукові дослідження підтверджують, що підвищення рівня стресостійкості педагогів позитивно впливає на емоційний стан дітей у ЗДО. Діти тонко відчують емоційний стан вихователя, а його психологічна стійкість створює сприятливі умови для їхнього розвитку, соціалізації та навчання.

Таким чином, питання розвитку стресостійкості вихователя є надзвичайно актуальним у контексті вдосконалення психолого-педагогічної підготовки педагогів та забезпечення гармонійного освітнього процесу.

Професійна діяльність вихователя закладу дошкільної освіти супроводжується значними емоційними та психологічними навантаженнями, що зумовлює необхідність розвитку стресостійкості як ключової професійної компетенції. У науковій літературі стресостійкість розглядається як сукупність когнітивних, емоційних та поведінкових стратегій, що дозволяють особистості адаптуватися до факторів стресу та знижувати його негативний вплив.

Одним із ефективних підходів до розвитку стресостійкості є когнітивно-поведінкові методи, які спрямовані на зміну деструктивних переконань та формування конструктивного мислення. Зокрема, техніка рефреймінгу дозволяє педагогам переосмислювати складні професійні ситуації, перетворюючи їх із загрозливих у можливість для особистісного зростання.

Дослідження також вказують на ефективність методів саморегуляції, зокрема практик усвідомленості та релаксаційних технік. Глибоке діафрагмальне дихання та майндфулнес-медитації сприяють зниженню рівня стресу та підвищенню емоційної стабільності вихователів.

Важливим аспектом розвитку стресостійкості є соціальна підтримка та професійна взаємодія. Участь у групових тренінгах, супервізійних зустрічах та наставництві (коучингу) забезпечує можливість обміну досвідом та спільного пошуку рішень професійних викликів.

Окреме місце у структурі методів розвитку стресостійкості займає арт-терапія, що включає кольоротерапію, музичну терапію та методи візуалізації позитивних емоцій. Практичне застосування арт-терапевтичних технік сприяє стабілізації емоційного стану педагогів, зниженню рівня напруги та підвищенню їхньої мотивації до роботи.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що розвиток стресостійкості вихователів є важливою складовою їхнього професійного становлення, що потребує системного впровадження методик психологічної підтримки, саморегуляції та соціальної взаємодії. Подальші дослідження можуть зосереджуватися на емпіричному аналізі ефективності цих підходів та розробці інтегрованих програм для підвищення психологічної витривалості педагогів у сучасних умовах освіти.

Список використаних джерел

1. Словник психологічних термінів. Режим доступу : <https://nuph.edu.ua/slovnik-psihologichnih-terminiv/>.
2. Титаренко Т. М. Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб. / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології; за наук. ред. Т. М. Титаренко. К.: Міленіум, 2011. 272 с.

Яструб Оксана

Кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

УЗГОДЖЕНІСТЬ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Реалізації Концепції Нової української школи сприяла й оновленню концептуальних засад дошкільної освіти й організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти.

Виховання випускника нової школи як цілісної особистості, здатної до критичного мислення; патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатного приймати відповідальні рішення; інноватора, який змінює навколишній світ, розвиває економіку за принципами сталого розвитку, конкурує на ринку праці, уміє вчитися впродовж життя потрібно починати ще з раннього віку, оскільки успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у дошкільному періоді, від рівня розвитку пізнавальних інтересів і активності дитини.

Проблему наступності навчання дітей дошкільного і шкільного віку розкривають А. Богуш, С. Козіна, О. Ковшар, О. Кононко, Т. Піроженко, Т. Поніманська, О. Проскура.

А. Богуш наголошує на значимості дотримання наступності у роботі дошкільної та початкової освіти, що сприяє цілісності та ефективності освітнього процесу, є показником його послідовності й результативності [1]. О. Половіна вказує на ті протиріччя, які існують між реальною практикою розвитку, формуванням дитини в дошкільні роки і пріоритетними напрямками, визначеними Концепцією Нової української школи. На думку науковиці для подолання наявних протиріч потрібні нові підходи до підвищення кваліфікації педагогів дошкільної і початкової освіти, зменшення кількості дітей у групах закладів дошкільної освіти, організація ефективної просвітницької діяльності серед батьків, налагодження співпраці ЗДО і школи [4, с. 203].

Пріоритетним у дошкільній і початковій освіті є компетентнісний підхід, який уможлиблює продовження формування компетентностей у дітей і дошкільного і шкільного віку.

На основі аналізу педагогічних джерел встановлено, що ключовими ознаками поняття «компетентність» є сукупність знань і вмінь, досвіду діяльності та здібностей, необхідних для здійснення ефективної діяльності.

На основі проведеного вище аналізу, синхронізуємо узгоджені з Базовим компонентом дошкільної освіти [2] компетентності, визначені НУШ [3] (табл.1).

Таблиця 1

Узгодження компетентностей Базового компоненту дошкільної освіти і Концепції Нової української школи

Освітній напрям	Компетентності, визначені Базовим компонентом дошкільної освіти	Компетентності, визначені Концепцією НУШ
Особистість дитини. Спортивні ігри.	Рухова, здоров'язбережувальна, спортивно-ігрова, особистісна компетентності.	Інноваційність, навчання впродовж життя.
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота	Предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентності; цифрова компетентність.	Математична; інформаційно-комунікаційна.
Дитина в природному довкіллі	Природничо-екологічна компетентність, навички, орієнтовані на сталий розвиток.	Екологічна та компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій
Гра дитини	Ігрова компетентність.	
Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність	Соціально-громадянська компетентність; соціальна компетентність і навички фінансової грамотності.	Громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність.
Мовлення дитини. Основи грамоти Іноземна мова	Мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва компетентності; мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти; мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови.	Вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
Дитина у світі мистецтва	Мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична,	Культурна компетентність.

Хореографія»	театралізована) компетентність; хореографічна компетентність	
--------------	---	--

Кожна з компетентностей Базового компоненту дошкільної освіти продовжує формуватися у Новій українській школі, що засвідчує наступність та перспективність дошкільної та початкової освіти.

Провідною діяльністю в дошкільному і молодшому шкільному віці є ігрова діяльність, то формування компетентностей здійснюється через гру. Унікальність гри сприяє цікавій і захоплюючій діяльності здобувачів освіти. Використання різних ігрових технологій забезпечує підвищення пізнавальної активності учнів, формування необхідних компетентностей, розвитку ініціативи, прагнення до творчої діяльності, попереджає втому.

Тому, для цілісного формування особистості необхідна синхронізація дошкільної з початковою шкільною освітою, що має на меті наскрізне формування компетентностей, необхідних для її життєдіяльності та повноцінного функціонування в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Богуш, А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2017. Вип.28. С. 23-27 : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2231/1/Doshkilna%20i%20pochatkova%20lanky%20osvity%20%E2%80%93%20sxodynky%20nastupnosti%20.pdf>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. К.: 2016.: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.
4. Половіна О. Наступність дошкільної освіти та Нової української школи: реалії та перспективи. Інноватика у вихованні, 2018. Вип. 7(1). С. 203-214.